

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XVII. évfolyam
2007/4.

A TARTALOMBÓL

A hazai katonai felsőoktatás helyzete, perspektívái és a tisztképzés sajátosságai

című, 2007. október 10-én megtartott
konferencia teljes anyaga:
előadások, korreferátumok és
hozzászólások.

A konferencia előadói sokoldalúan
elemezték:

- a katonai felsőoktatás és
a tisztképzés helyzetét, felvázolták
fejlesztésének főbb irányait,
- a téma alapvető kérdéseit,
a felmerült problémákat és
azok megoldásának lehetőségeit.

A Magyar Hadtudományi Társaság,
A Honvédelmi Minisztérium,
A Honvéd Vezérkar
és a
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

2007. október 10-én

A hazai katonai felsőoktatás
helyzete, perspektívái
és a tisztképzés sajátosságai

című tudományos-szakmai
konferenciát rendezett.

A konferencia fővédnökei:

Dr. Vadai Ágnes
a Honvédelmi Minisztérium államtitkára

Havril András vezérezredes,
a Honvéd Vezérkar főnöke

A konferencia szakmai támogatói:

Oktatási és Kulturális Minisztérium
és a
Biztonságpolitikai Szakkollégium

A Magyar
Hadtudományi
Társaság folyóirata

Felelős kiadó:
NAGY LÁSZLÓ,
a társaság elnöke

A folyóirat szerkesztőbizottsága

Elnök:
PADÁNYI JÓZSEF,
a társaság alelnöke

Elnökhelyettes:
HORVÁTH ISTVÁN
főszerkesztő

Tagjai:
Barna Géza,
Bertalan György,
Kádas Géza,
Király László,
Kovács István,
Kovács Tibor,
Oroszi Antal,
Pataky Iván,
Pekó József,
Várhegyi István.

Szerkesztőbizottság és kiadó:
Budapest X.,
Hungária krt. 9–11.
Tel.: 432-9000/29-684 mellék
A mellék HM vonalon
közvetlenül hívható.

Levélcím:
1581 Budapest, Pf. 15.

Internetcím:
<http://www.zmne.hu/kulso/mhtt>

Nyomtatta:
László és Társa Nyomda

ISSN 1215-4121

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XVII. évfolyam

4. szám

2007. december

Tartalomjegyzék

Előszó 3

Megnyitó 5

ELŐADÁSOK, KORREFERÁTUMOK

Vadai Ágnes A Honvédelmi Minisztérium elgondolásai
a katonai felsőoktatás helyzetéről 7

Manherz Károly A magyar felsőoktatás reformja 11

Palásti Ferenc A honvéd vezérkar főnökének elvárásai a jövő tisztjével
és a tisztképzéssel szemben 17

Siposné Kecskeméthy Klára
A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
fejlődési perspektívái 23

Ujj András A tudományos tevékenység és a doktori képzés
perspektívái az Egyetemen 32

Siposné Kecskeméthy Klára
A NATO és a katonai felsőoktatás 37

Szendy István A katonai vezetői képzés jelene és jövője
a magyar katonai felsőoktatásban 49

Szegedi Péter Tisztképzés és civilképzés a Bolyai János
Katonai Műszaki Karon 58

Harai Dénes	Társadalom- és humántudományok az egyetemi képzésben	62
Bakos Klára	Az Egyetemi Központi Könyvtár helye és szerepe a katonai felsőoktatásban	68
Kovácsné Nábrádi Márta	Új kihívások a hallgatói nyelvképzés új rendszerében . . .	72
Mézes István	Az egyetemi oktatás informatikai háttere	79

HOZZÁSZÓLÁSOK

Lükő Dénes	A mérnök-parancsnok, illetve a közgazdász-parancsnok képzésről	81
Szternák György	Gondolatok a katonai felsőoktatás jövőjéről	84
Hautzinger Gyula	Kútba esett a Nemzetvédelmi Egyetem és a Rendőrtiszti Főiskola integrációja!	88
Kassai László	A honvédelmi igazgatás és a tisztképzés	92
Seebauer Imre	Gondolatok a bolognai folyamatra épülő tisztképzés sajátosságairól	94
Zárszó		103
Fényképek a konferenciáról		104

A TÁRSASÁG HÍREI

A Magyar Hadtudományi Társaság 2007. évi kitüntetettjei	107
---	-----

Előszó

A Magyar Honvédség fejlesztésének kiemelkedő feladata volt 2007-ben a katonai felsőoktatás és tisztképzés új, korszerű elveinek és rendszerének kialakítása, s azoknak a gyakorlatba történő átültetése, megvalósítása. A szükséges felső szintű politikai döntések (Kormány, HM) meghozatala és a katonai igények (VK) meghatározása után a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem – szem előtt tartva a Nemzeti Bologna Bizottság Műszaki Szakbizottságának és Katonai Szakbizottságának irányelveit – kialakította a védelmi, katonai, had- és biztonságtechnikai mérnöki képzési ágak struktúráját és követelményrendszerét. A korszerűsítés részeként a honvédelmi miniszter döntést hozott arra is, hogy a ZMNE – költségvetésének csökkentése mellett – a jövőben egy telephelyen működjön.

A ZMNE az átalakítással kapcsolatos feladatokat tartalmazó előterjesztést a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar illetékeseivel, valamint a HM érintett főosztályaival és ügynökségeivel egyeztetve terjesztette a HM Kollégiuma elé. Az elvi kidolgozói munkában a Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Tanácsa is részt vett, az Oktatási és Kulturális Minisztérium pedig folyamatos konzultációval működött közre a feladatok megoldásában.

Ebbe a sokrétű és szerteágazó kidolgozó, előkészítő, szervező munkába kapcsolódott be a Magyar Hadtudományi Társaság is azzal, hogy 2007. október 10-én, a magyar tudomány ünnepének előestéjén – együttműködve a Honvédelmi Minisztériummal, a Honvéd Vezérkarral és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel, az Oktatási és Kulturális Minisztérium közreműködésével – megrendezte „A hazai katonai felsőoktatás helyzete, perspektívái és a tisztképzés sajátosságai” című konferenciáját.

A konferencián az előadók sokoldalúan elemezték a téma alapvető elvi és gyakorlati kérdéseit, a felmerülő problémákat és azok megoldásának lehetőségeit. Így például Vadai Ágnes válaszolt a katonai felsőoktatás helyzetét és a HM elgondolásait a legfontosabb teendőkről; Manherz Károly átfogó képet adott a magyar felsőoktatás reformjáról, benne a ZMNE újszerű működésének lehetőségeiről; Palásti Ferenc a Honvéd Vezérkar főnökének a jövő tisztjeivel és a tisztképzéssel kapcsolatos elvárásairól szól; Siposné Kecskeméthy Klára a ZMNE perspektíváit, valamint a NATO és a magyar katonai felsőoktatás kapcsolatait elemezte; Ujj András a katonai felsőoktatás és a doktori képzés helyzetét tekintette át.

Nagy érdeklődést váltottak ki az egyetemen folyó oktatás egyes területein jelentkező konkrét feladatokról szóló előadások is: Szendy István a hadtudományi

karon folyó vezetőképzést; Szegedi Péter a műszaki karon kialakított képzési és kutatási stratégiát; Harai Dénes a társadalom- és a humántudományok oktatását ismertette. Bakos Klára az Egyetemi Központi Könyvtár fontos szerepéről; Nábrádi Márta a nyelvi képzés új rendszeréről; Mézes István pedig a korszerűsített informatika lehetőségeiről szólt.

A hozzászólók – funkciójuknak megfelelően – kiegészítették, helyenként kritikai megjegyzéseket fűztek az előadásokhoz.

Folyóiratunk jelen számát teljes egészében a konferenciának szenteltük és közreadjuk annak teljes szerkesztett anyagát, sőt néhány – a konferencián idő hiányában el nem hangzott, de írásban beadott – hozzászólást is közlünk.

A konferenciának végül is inkább összefoglaló, mint probléma feltáró jellege volt. Úgy véljük azonban, hogy a konferencia – amint azt az MHTT elnöke zárszavában is aláhúzta – ilyen módon is hasznosan járult hozzá a téma feldolgozásához, tisztázásához.

A szerkesztőség

Megnyitó

Tisztelt jelenlévők, hölgyeim és uraim!

Engedjék meg, hogy köszöntsem a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Magyar Hadtudományi Társaság által együttesen szervezett konferenciánk minden résztvevőjét, és ugyanakkor mindannyiunk nevében tisztelettel üdvözljem Dr. Vadai Ágneszt, a Honvédelmi Minisztérium államtitkárát, Dr. Manherz Károlyt, az Oktatási és Kulturális Minisztérium felsőoktatási és tudományos szakállamtitkárát, Palásti Ferenc dandártábornokot, a HM Személyzeti főosztályvezetőjét.

Bejelentem, hogy jómagam a Hadtudományi Társaság elnökeként a konferencia első szakaszának levezető elnöki funkcióját is betöltöm. Ugyanakkor tájékoztatnom kell a konferencia résztvevőit, hogy a társszervező Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rektora, Dr. Szabó János nyugállományú dandártábornok – aki kettős szerepkörben tervezett jelen lenni közöttünk – két nappal ezelőtt visszautasíthatatlan meghívást kapott egy miniszteri szintű rendezvényre. Előzetesen vállalt szerepeit igazságosan megosztotta Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes, oktatási rektorhelyettes és köztem, ennek megfelelően az egyetem perspektíváit körvonalazó plenáris előadását a rektorhelyettes asszony, az elnöki megnyitót pedig én mondhatom el.

Immár hagyománnyá vált, hogy az egyetem és a Hadtudományi Társaság, közös szervezésben, minden év őszén, a tudomány napja vagy ünnepe alkalmából rendezett eseménysorozathoz kapcsolódóan egy nagyszabású konferenciát rendez. A két társszervező másokat is meg szokott nyerni a rendezvény házigazdájának, mégpedig különböző státuszban, így a jelenlegi konferencia két társ-fővédnöke a jelenlévő Dr. Vadai Ágnes államtitkár asszony és Havril András vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke.

Ez a konferencia a Hadtudományi Társaság éves munkatervében szereplő legfontosabb tudományos-szakmai tanácskozás, amelynek témáját a küldöttgyűlésünk szokta jóváhagyni. Ez év március végén a küldöttgyűlés úgy határozott, hogy központi rendezvényünk témájául a hazai katonai felsőoktatást választjuk, egy olyan területet, amely – sokféle erőhatás következtében – viharos változásokon megy keresztül. Olyan kérdést tehát, amelyben különösen fontos a tisztánlátás, a közös álláspontok kidolgozása, amelyben van mondanivalónk. Olyan kérdést, amelyben számunkra fontos, hogy megismerjük a külső feltételrendszert (az Oktatási és Kulturális Minisztérium által meghatározott kereteket), megismerjük a felhasználók elképzeléseit és elvá-

rásait (a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar álláspontját). Ez az elképzelés vezetett bennünket, amikor összeállítottuk a konferencia programját.

A konferencia témája méginkább kihangsúlyozza azt a gyümölcsöző együttműködést, amely a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Magyar Hadtudományi Társaság között az évek során kialakult. A Társaság tagságának mintegy felét teszik ki az egyetem polgárai, és örömmel tájékoztatom Önöket, hogy mind több fiatal doktorandusz vagy akár egyetemi hallgató tartja fontosnak, hogy a Hadtudományi Társaság tagjai között tartsák számon. Megteremtődött egy speciális, hatékony kooperáció az egyetem bázisán megalakult biztonságpolitikai szakkollégiummal is, amelynek számos fiatal munkatársát üdvözölhetjük a konferencia résztvevői között.

Örök dilemmánk, hogy az ilyen nagyszabású konferenciákat szekciókban rendezzük meg, vagy mindvégig plenáris ülések keretében. Az első változat előnye, hogy többen jutnak szereplési lehetőséghez, viszont hátránya, hogy egy-egy szekció tagjai óhatatlanul lemaradnak a többi szekcióban elhangzó állásfoglalásokról. A végig plenáris keretek között rendezett konferenciák előnye, hogy mindenki hall mindenkít, viszont relatíve kevesebb ember jut szóhoz. Tavaly az előbbi, most az utóbbi változat mellett döntöttünk, de közben tisztában vagyunk azzal, hogy nincs egyértelműen célravezető megoldás.

Van viszont ezzel kapcsolatban egy jó hírem: a Hadtudomány ez évi negyedik számát, amely december elején jelenik meg, teljes egészében a konferencia anyagának közlésére szánjuk. Ez azt jelenti, hogy nem csak a bejelentett előadások és hozzászólások fognak nyomtatásban illetve elektronikus változatban megjelenni, hanem az idő hiányában el nem mondott, de írásban leadott vélemények, állásfoglalások, hozzászólások vagy kiegészítések is.

Formabontó módon a végére hagytam *néhány technikai jellegű bejelentést*.

Az első panel keretében négy úgymond bevezető előadást hallgatunk meg, anélkül hogy módot adnánk a hozzászólásokra, vitára. A 11 órakor kezdődő második panel során további három előadás hangzik el, illetve itt már tág tere nyílik a vitának, hozzászólásoknak, véleményeknek.

14 órától kerül sor a harmadik panelre, amelynek keretében néhány előre bejelentett és – bízunk benne ugyancsak számos be nem jelentett – hozzászólás, korreferátum hangzik el, és tág tere nyílik a vitának.

Bejelentem, hogy az előtérben a konferencia idejére a HM Térképészeti Kht. egy kis kiállítást szervezett saját termékeiből, amelyek a szünetekben illetve a konferencia befejeződése után megtekinthetők.

A Magyar Hadtudományi Társaság nevében köszönetemet szeretném kifejezni minden együttműködőnek, a plenáris előadóknak éppen úgy, mint a térképész szolgálat tagjainak, a biztonságpolitikai szakkollégium segítőkész hallgatóinak, a szervező bizottságnak és a Biztonságpolitikai szakosztálynak a szervezésben nyújtott támogatásért ugyanúgy, mint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem vezetésének a terem biztosításáért.

Köszönöm a figyelmet és eredményes munkát kívánok a konferenciának.

Dr. Nagy László
az MHTT elnöke

ELŐADÁSOK, KORREFERÁTUMOK

Vadai Ágnes

a Honvédelmi Minisztérium államtitkára

A Honvédelmi Minisztérium elgondolásai a katonai felsőoktatás helyzetéről

A tudás, a tudomány érték. A Magyar Honvédség értéket teremt, értéket képvisel. Úgy vélem, hogy a tudásalapú társadalomban a fejlődés alapja a tanulás, a továbbtanulás és a folyamatos képzés. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem nagyon szép múltra tekint vissza, a nemzeti tiszti alapképzésben 135, a felsőszintű katonai akadémiai képzésben pedig 87 év van mögötte. Van tehát mire építkezni.

Célunk egy vállalható, a magyar történelmi tradíción alapuló, a felsőoktatás, valamint a tudományos kutatás európai normáit magának valló és teljesítő egyetem működtetése.

A Zrínyi az egyetemi és főiskola szintű képzés, valamint a tudományos kutatás terén eddig is jelentős eredményeket mutatott fel, és jól szolgálta a Magyar Honvédség, valamint a rendvédelmi szervek tisztikarának, köztisztviselőinek, közalkalmazottainak felkészítését, az országvédelem ügyét, a hadtudomány művelését.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet a folyamatos – és jó értelemben véve kényszerű – megújulás jellemezi. Elkerülhetetlen, hogy az új kihívásokra és követelményekre válaszul rugalmas, korszerű képzési szerkezetet alakítson ki, valamint az is, hogy a haderő előmeneteli rendszeréhez illeszkedő képzést valósítson meg.

Tudjuk mindannyian, hogy a Nemzetvédelmi Egyetemen tanulóknak – akár az egyetemi, akár a főiskolai szintű képzést nézzük – a polgári egyetemek, főiskolák hallgatóihoz viszonyítva több, sajátosabb követelményeknek, elvárásoknak kell megfelelniük. Ez annak köszönhető, hogy a hallgatók az évek során a katonai-szakmai felkészítés, a vezetővé válás különböző állomásait járják végig. A Nemzetvédelmi Egyetem rangját emeli, hogy az itt megszerzett diplomának a civil életben is értéke van.

Az eddigi sikerek, a teljesítmények elismerése mellett, ha az elvégzendő feladatlistán és az erre adott válaszokra tekintünk, akkor azt kell látnunk, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem ma a hagyományok és a kihívások kényszerei között őrlődő oktatási intézmény. Miközben a hadsereg katonái, különösen a missziók résztvevői nemzetközi erőterben mozognak, azt tapasztaljuk, hogy az egyetem sokszor nehezen tud szakítani a régi gyakorlattal, így nehezen tud új dolgokat létrehozni olyan mértékben, ahogyan az elvárható lenne. A helyzet kettősége érthető, de ha a konszo-

lidáció nagyon elhúzódik, akkor az az eredményességet veszélyeztetheti. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szervezeti és képzési struktúraváltásának irányát jól jellemzi, hogy a Bolyai János Katonai Műszaki- és a Kossuth Lajos Hadtudományi Kar kisebb, de a képzési feladatait hatékonyabban ellátó szervezetté alakult.

Az egyetem a magyar felsőoktatás szerves részeként az elsők között indította el a többciklusú, lineáris képzés első ciklusába tartozó BSc szakokat. Ennek eredményeként 2008-ban már végeznek is az első BSc szakos hallgatók, akik közül – reményeink szerint – várhatóan sokan folytatják majd tanulmányaikat az egyetem MSc szakán. Ez a tény a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem oktatóit arra kell sarkallja hogy, elemezzék a BSc szakokon végzett munka minőségét, és elvégezzék a szükséges korrekciókat.

Például nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy *az egyetem oktatóinak is nap, mint nap meg kell újítaniuk a tudásukat*. Az egyetem infrastrukturális adottságai alkalmasak arra, hogy az oktatók folyamatosan bővítsék, fejlesszék ismeretanyagukat. Az internet, az egyetemi könyvtár és persze más felsőfokú tanintézményekkel és kutató műhelyekkel való folyamatos együttműködés eredményeként *a Nemzetvédelmi Egyetem lehet a magyar hadtudományi gondolkodás fellelőjére*. De látni kell, hogy ehhez az egyetem oktatóinak a jövőben olyan szellemi tudást kell felhalmozniuk, amelynek elsőként a hazai és külföldi tudományos publikációkban, majd az oktatott tananyagban kell megjelenie, és végül a széles olvasóközönség számára is elérhetővé kell válnia.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen nem csak a Magyar Honvédség számára képeznek szakembereket, hanem más fegyveres társszervek részére is. Most még határőr hallgatók is tanulnak az egyetemen, akiknek képzése azonban a reform után a „sorok rendezését” követően már a Rendőrtiszti Főiskolán valósul meg. De ezzel nem szűnik meg a kapcsolat az egyetem és a társszervezetek között, hiszen a „civil” képzés keretében továbbra is oktatnak az intézmény falai között biztonság- és védelempolitikai, valamint védelemigazgatási szakembereket.

Mindezen tények jól mutatják, hogy az egyetem alkalmas lehet arra, hogy a magyar hadtudomány kiemelt műhelyévé váljon. Ehhez azonban *a ZNME vezetésének következetesen végig kell vinni azokat a reformokat, amelyek ugyan most fájdalommal járnak, de garanciát jelenthetnek arra, hogy a jövőbeni kihívásoknak képes lesz megfelelni az intézmény*.

Az egyetem oktatóinak nyitottnak kell lenniük minden olyan új tapasztalat iránt, amely a Magyar Honvédség napi tevékenységéből származik. Nem szabad virtuális, múltba merengő gondolatokkal elterelni a figyelmet a lényegi kérdésekről. Legyen természetes az, hogy a felmerülő kérdésekhez az egyetem oktatói kutatásaikkal alternatív javaslatokat nyújtanak. Vállalják véleményüket, ütköztessék azokat mind a szakmában, mind a széles publikummal. Ne féljenek új, a korábbiaktól szokatlan megoldási javaslatok felvetésétől, de minden esetben tartsák szem előtt az ország és a nemzet érdekeit. Legyenek nyitottak és fogékonyak az új ismeretek iránt, és ne hátráljanak meg akkor sem, ha nemzetközi téren kell alkalmasságukat bizonyítani. A Budapesten megfordult több szomszédos és NATO-ország delegáció-vezetői szerint is az egyetem átalakulása, fejlődése figyelemre méltó, több tekintetben akár modell értékűnek is tekinthető.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem elmúlt 10 esztendejének nemzetközi mérlege is azt mutatja, hogy az intézmény alkalmas és képes nemzetközi intézmények oktatási programjaiban való együttműködésre. A továbblépéshez a már meglévő és igen jól működő kapcsolatokon túl, további partnereket kell találni a hazai,

valamint a NATO-tagállamok katonai-, illetve a védelmi szférához kapcsolódó tanintézményei között. Ugyanez igaz az Európai Unió közösségébe tartozó országokra.

Tovább erősíti az egyetem jövőbeli lehetőségeit az a tény, hogy olyan missziót megjárt magyar tisztek állnak rendelkezésre, akik képesek élményszerűen is oktatni az új típusú kihívásokat, a fegyveres konfliktusok kezelését. Az általuk összegyűjtött tapasztalatok az elméleti oktatásban kiválóan használható és hiteles tudást adnak a hallgatóknak. Kíváncsú lenne a jövőben, hogy még több oktató vegyen részt békeműveletekben, még több gyakorlati elem gazdagítsa az elmélet olykor szép, de gyakran kivitelezhetetlen elképzeléseit. Mindez egy innovatív egyetemi képzés felé mutat, ahol az oktatás olyan témákat is felvesz a tanrendbe, amire a hadvezetés részéről gyakorlati igény van, másrészt a kutatás témák közé bekerülhetnek a közelmúlt eseményei is.

A ZMNE szervezeti átalakításának vélhetően utolsó fázisa következik. Itt jegyezném meg, hogy az átalakítások, a haderő-átalakítás, s az ehhez kapcsolódó reformok időről-időre ugyan stabilizációs korszakba jutnak, de tudomásul kell venni, hogy a biztonságpolitika és az ehhez kapcsolódó szféra a véget nem érő átalakítás története. Mindig újabb és újabb kihívások érik Európát, benne a NATO egészét és tagjait, köztük Magyarországot is. A válaszadásra mindig fel kell készülni. Ugy vélem, hogy a hazai katonai felsőoktatás átszervezése tekintetében valóban az utolsó fázis következik, legalábbis egyideig. Az Egyetem átalakításának befejezésétől kezdve a továbbiakban már egy kampuszon folyik majd az oktatás, és jelentősen megváltoznak a személyi és infrastrukturális feltételek. Az új helyzetben az egyetem vezetésének nem kis feladata lesz megoldani ezt a helyzetet, hiszen aki átélte már átszervezést az tudja, mire egy ilyen felbolygatás után a rendszer úgymond beáll, az nem kevés idő.

Az itt folyó oktatásra jellemző kettősség továbbra is fennmarad: tehát miközben az egyetem a magyar felsőoktatási intézmények mindegyikére kötelező szabályok szerint végzi tevékenységét, ugyanakkor az alapító-fenntartó Honvédelmi Minisztérium különleges elvárásainak is meg kell felelnie. A néhány éve még nagyobb létszámú sereg több tisztet és tiszthelyettest kívánt, azaz egy jó értelemben vett tömeges tisztképzésnek voltunk tanúi, ma az önkéntes és szerződéses haderőre nem csak a kisebb létszám jellemző, hanem az is, hogy tisztjeinek képzetebbeknek, a modern hadviselés minden fortélyára kitanított katonának kell lenniük. Nem állunk messze attól, hogy a minisztérium, a vezérkar, valamint az egyetem vezetése megtalálja a közös hangot a változtatások mikéntjét illetően. Ezt alátámasztja az a tény is, hogy a közelmúltban a ZMNE új vezetése jelezte a minisztérium felé, hogy a jövőben aktívabban szeretne részt venni a Magyarországra háruló békepartnerségi feladatok teljesítésében.

Az egyetem infrastrukturális adottságai, szabad oktatói- és kutatói kapacitása kellő alapot biztosít mindezen célkitűzések megvalósítására. Prioritásként jelentkezik hazánk számára a nyugat-balkáni régió biztonsági stabilitásának növelése, és az onnan a NATO-hoz majdan csatlakozó államok felkészítése a majdani szövetségi feladatokra. Ezt figyelembe véve, a Nemzetvédelmi Egyetem bázisként szolgálhatna egy, a Marshall Központ mintájára létrehozandó új oktatási és kutató központnak, ahol a közép-európai térséget felölelő kutatások koordinálása és a tapasztalatok átadása történne. Természetesen ennek érdekében az egyetemnek is minden szükséges lépést meg kell tennie.

A Magyar Honvédség keretében az egész életen át tartó tanulásra felkészítés túlmutat a felsőoktatás feladatain, azt az egész személyi állomány viszonylatában érvényesíteni kell.

A feladatra való felkészítés szempontjából újragondolást igényel a Magyar Honvédség keretében folyó képzési feladatok egymáshoz kapcsolása: a szakoktatás, a felsőfokú szakképzés, az alapszaki képzés, a mesterképzés, a doktori képzés, valamint az ezekhez illeszkedő át- és tovább képzési rendszer. A paradigmaváltás természetesen az oktatás sok más vonatkozását is érinti, beleértve a képzés feltételrendszerét, például az infrastruktúra fejlesztését, a korszerű informatikai támogató rendszert, a hallgatói önálló tevékenységet biztosító könyvtárat és a korszerű gyakorlóhelyek kialakítását.

A költségek csökkentése érdekében, a csökkenő nappali és a növekvő tanfolyami létszámot, valamint a képességek megtartását figyelembe véve azt mondhatjuk, hogy az egy telephelyes egyetem kialakítása indokolt. Az itteni infrastruktúrának meg kell felelni a MAB előírásainak, a katonai nevelés, a katonává válás, a hadtudományi és katonai műszaki kutatás feltételeinek és nem utolsósorban az oktatás általános és szakmai törzsanyagát tartalmazó képzéseknek. A kor igényeinek megfelel az egyetem törekvése, miszerint a vezetői képzésben a hivatásos tisztek menedzser-típusú szemléletének erősítését helyezi előtérbe. Célszerű fenntartani, és az igények valamint a feltételek változásával időközönként felülvizsgálni, a hivatásos és a szerződéses katonák programszerű át- és továbbképzési rendszerét.

Korunk hadseregeit ugyanaz jellemzi, mint a modern társadalmakat. Ahogyan a hadsereget nem lehet leválasztani egy társadalomról, úgy a *hadtudomány is szerves részét képezi az egyetemes tudománynak*. Egyik sem létezhet a másik nélkül. Egy fejlődni, tovább lépni akaró társadalomnak áldoznia kell az oktatásra, képzésre. Egy stabilizálódni, modernizálódni, hatékonyabbá válni szándékozó haderőnek pedig támogatnia kell a képzést, a kutatást.

Az egyetem széleskörű hazai és külföldi kapcsolatokkal rendelkezik, egyre nagyobb számban kapcsolódik be a hazai és a nemzetközi szakmai-tudományos társaságok, szervezetek munkájába. Ezeknek a szélesedő kapcsolatoknak köszönhetően egyre több konferenciának, szimpóziumnak ad otthont. Jeles példája ennek az a NATO konferencia, melyet néhány napja „NATO Science for Peace and Security Workshop” címmel a NATO Public Diplomacy Division-nal, illetve a minisztériummal együttműködve nagy sikerrel rendezett meg az egyetem.

Összefoglalva: a jövőben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem feladatai közül a képességek megtartása a legfontosabb feladat. Ennek érdekében tovább kell folytatni a szervezeti struktúra ésszerűsítését, a képzési rendszer átalakítását, a többciklusú képzési rendszer folyamatos korszerűsítését, az Egyetem speciális ismereteinek kihasználásával nyitást a polgári és a védelmi szektor irányába. Fontos a katonai szocializáció során elsajátított magatartás közelítése a piacgazdaságban elfogadotthoz, hiszen a társadalmi és a gazdasági közegben a partneri kapcsolatok a meghatározók. Elvárás a kreativitás, a rugalmasság, az innovatív gondolkodás, a tárgyalási technikák alkalmazása. Az új típusú katonai szocializáció nagy szerepet játszik az Egyetem versenyképességének kialakításában. Mint ahogyan országosan a felsőoktatásban, úgy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen is folyamatos építkezés szükséges, hogy az általános és a katonai műveltség mélyítésével, a magas szintű munkaerő-képzéssel – piaci szóhasználatnál élve – versenyképes hadsereg jöjjön létre magas szinten képzett katonákkal és civilekkel. Németh László szerint: „... a műveltség nem ünneplőruha. A műveltség a helytállás segédeszköze, a kifejezés szerszáma, a vállalkozás fegyverzete.”

Dr. Manherz Károly

az Oktatási és Kulturális Minisztérium
felsőoktatási és tudományos szakállamtitkára

A magyar felsőoktatás reformja

Előadásomban megkísérlem összefoglalni, hogy a magyar felsőoktatás milyen változásokat élt át az elmúlt időszakban, és milyen változások várnak még ránk.

Az államtitkár asszony utalt arra, hogy a változásokban vannak úgynevezett stabilizációs, stagnáló periódusok, olyanok, amikor úgy gondoljuk elég volt a törvény-módosításokból. Én is úgy vélem, hogy jó lenne, ha 2008 szeptemberétől már nem kellene módosításokat indítani és azt mondhatnánk, hogy a 2006. szeptember 1-jén hatályba lépett felsőoktatási törvény, legalább egy egyetemi cikluson keresztül, valamilyen kiegyensúlyozott és minőségi munkát engedne a felsőoktatási intézményeknek.

Az élet azonban mindig hozhat olyan helyzeteket amikor változtatni kell. Ilyen feladat a megnövekedett hallgatói létszám kezelése. Magyarországon viszonylag magas az a hallgatói létszám, amely a 18 és 23 éves korosztályból ma a magyar felsőoktatásban részt vesz – hiszen 1990-hez képest, amikor 100 ezer hallgatónk volt, most kb. 420–430 ezer hallgatónk van. Ez azt jelenti, hogy 18–23 éves generációnak kb. 40%-a van a képzésben, ellentétben a '90-es évekkel, amikor ez csak 10–12%-os volt. Az európai normák változatosak: Németországban kb. 30–32%, a Benelux államokban 48–49%.

Az Európai Unióban az oktatás ügye jogharmonizációs tilalom alá esik. Az EU nem szól bele a rendszerbe, viszont irányelveket hoz. *Ilyen irányelveket tartalmaz többek között a 2000-ben elfogadott lisszaboni stratégia*, amelyben kimondták a tagállamok, hogy elsődlegesen a természettudományos, műszaki és az informatikai képzést kellene bővíteni és csökkenteni kellene a társadalomtudományi, a bölcsész és a jogász képzést. *A sorok között kiolvasható volt, hogy minden ország vizsgálja felül képzési rendszerét, nézze meg, milyen esélyei vannak ma a felsőoktatásban végzőknek a munkaerő-piacon és próbálja ehhez igazítani a képzését.* Más a helyzet a Nemzetvédelmi Egyetemenél, amelynek sajátos a felvevő piaca. De szóba került már, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem is kínál polgári foglalkozásokra, társadalomtudományokra felkészítő képzést. *Nyilván itt is meg kell nézni, hogy a piac hogyan fogadja ezeket a hallgatókat.*

A legnagyobb gondunk a magyar felsőoktatás átalakításában és reformjában a minőségi képzés kialakítása volt. A 430 ezer fős hallgatói létszám magába foglalja

minden intézményünk hallgatói létszámát. 72 felsőoktatási intézmény van ma Magyarországon, ebből 31 az állami, a többi egyházi alapítványi vagy magánintézmény. Az egyházi intézményeknél a létszám egy nagy része az állam és az egyházak, illetve a Vatikán között kötött megállapodás szerint kerül meghatározásra. Két másik intézményünkél – a Rendőrtiszti Főiskolánál és a ZMNE-nél – megfelelő előtárgyalások tisztázzák, hogy mennyi az államilag támogatott létszámarány és mennyi a kapacitástól függő felvehető létszám.

A magyar felsőoktatás tömegessé vált. Tehát van egy olyan feszültség, hogy jó lenne, ha minél több hallgató lenne a képzésben, de kérdéses, hogy hogy lehet ezt a hallgatói létszámot olyan minőségi szinten képezni, amely biztosítja a világon meglevő versenyhelyzetben való helytállást. A ZMNE sem csak a Rendőrtiszti Főiskolával, vagy egy másik egyetem társadalomtudományi karával fog vetélkedni, hanem a világ egyetemeivel, Nyugat-Európa egyetemeivel. Nem egymás között van a verseny, hanem a hallgatóinknak kell megfelelniük a piac elvárásainak. A piac nehezen nyilatkozik.

Nem igazán működik az a rendszer sem, amikor – a '60-as években – megmondták, hogy melyik területen hány hallgatót lehet képezni és voltak keresztszámok is. A ZMNE-n ez nyilvánvalóan más volt akkor is, mert volt hadkötelezettség, volt egy piac, amire a végzett hallgatók eljuthattak. De a magyar felsőoktatás nagy részére az volt a jellemző, hogy hiába mondták meg a keretszámokat, nem volt biztos, hogy egy bölcsész vagy természettudományos képzettségű végzős hallgató feltétlenül tanárként fog elhelyezkedni. Most is, ha megkérdezek egy nagy céget, mondjuk az AUDI-t, vagy a DHL-t, hogy milyen végzettségű BA vagy BSc hallgatókra lenne szükség 2 év múlva, amikor Magyarország ki fog bocsátani 30–32 ezer BA és BSc-vel rendelkező hallgatót, nagyon nehezen tud válaszolni. Mert a cégek azt mondják, tudjon angolul, legyenek kommunikációs képességei, tudjon még ezt, meg azt, PC-technikát, a többit majd én hozzáteszem, vagy megpróbálom hozzátenni.

Jelenleg egy előkészítő fázisban vagyunk a felsőoktatásban. A bolognai rendszer, amire rátértünk, a ZMNE korábban is, mint a többi egyetem, azt jelenti, hogy az első (hároméves) fázisban olyan hallgatókat kell kibocsátanunk, akik minőségileg jól képzettek, akik sokfajta ismerettel rendelkeznek, és akik alkalmazkodni tudnak a piac igényeihez, vagyis képesek arra is, hogy bármikor pályát módosítsanak.

Változott a rendszer. Államtitkár asszony is jelezte, hogy a ZMNE-en is meg kell találni azokat a lehetőségeket, hogy a végzős hallgató sokfelé helyezkedhessen el – *nem biztos, hogy ma egy végzett hallgató 30–35 évig ugyanabba a professzióban fog dolgozni, és ugyanabból a professzióból fog nyugdíjba menni.* Nyilvánvalóan erre fel kell készíteni a magyar felsőoktatást. Gondolom a sok minden mellett ez is motiválta Magyarországot, hogy aláírta a Bolognai Nyilatkozatot és hogy áttértünk erre a rendszerre.

Elhangzott ma itt az is, hogy a *rendszert értékelni kellene, nem csak itt a ZMNE-n, hanem az egész magyar felsőoktatás viszonylatában.* Kezdetben a törvényalkotó még úgy gondolta, hogy megvárjuk a hároméves ciklus lefutását és akkor megnézzük, milyenek ezek a BA és BSc szakok, mennyire piacképesek, mennyire tudjuk használni, és akkor majd elemezzük. Nem érünk rá, mert én azt látom, hogy ezalatt az egy év alatt már, amióta regulárisan elindult nagy tömegben a BA és BSc képzés bizony már egy év után is el kell gondolkodni rajta, hogy milyenek ezek a képzések. Mindegyik kép-

zés megfelelő? Mindegyik képzésről jó a munkaerő-piaci visszajelzés? Bizony, ahol szükséges, ott változtatni kell.

Jelentkezik a tudomány, amely sokkal gyorsabban fejlődik, mint ahogy azt elképzeltük, elképzelték a törvényalkotók. Majd három év múlva, majd akkor esetleg alapítunk új szakot, majd elvisszük a MAB-hoz, az majd eltart még másfél évig, majd öt év múlva tudunk új szakokat bevezetni. Ott tartunk már most is, hogy a bolognai rendszer kormányrendeletét már módosítani fogjuk az idén, mert három-négy új alapszakkal jelentkeztek az intézmények, a különböző kollégiumok, a fizika területén, az informatika területén, a nanotechnológia területén olyan új képzési igények jelentkeztek, amelyeket valószínűleg be kell vezetnünk. Meg kell adnunk azoknak az intézményeknek a lehetőségeket, ahol a tudományos és a szakmai kapacitás megvan, hogy ezt bevezessék.

Amikor a felsőoktatási reformról beszélünk, én mindig azt mondom, a *felsőoktatás átalakításáról* van szó. Azt látni kell, hogy a magyar felsőoktatás 17 évig ment egy úton. Volt egy viszonylag nagy mennyiségi fejlesztés, nem állta senki útját a különböző intézmények alapításának. Ha megnézzük a felsőoktatási földrajzi térképet, látjuk, hogy 20–30 km-es körzeten belül két három intézmény van, ahol hasonló képzést folytatnak. Ha Budapest körül húzunk egy 20–25 km-es kört, látjuk, hogy ugyanazt a képzést három egyetem is végzi. Jogra gondolok, természettudományra, bölcsész képzésre, vagy társadalomtudományi képzésre. De ugyanezt meg lehet nézni a régiókban is. Két intézmény között 60 km a távolság, s mindkét intézmény ugyanazt a képzést csinálja. Nagyon sok főiskola rákényszerült arra, vagy úgy gondolta, hogy olyan képzésekért indul versenybe, amelyekre a feltételek az egyetemeken jobbak voltak. Vagy fordítva, nagyon sok főiskola tud kínálni gyakorlatorientált, piacorientált képzéseket, amelyben olyan kompetenciát tud a hallgatóknak adni, amellyel a hallgatók esetleg hamarabb tudnak elhelyezkedni, mint egyetemi társaik.

Ez a mennyiségi fejlesztés hozott egy érdekes versenyhelyzetet, amely versenyhelyzet kezelését idén próbálta meg először a magyar felsőoktatás rendezni, sok vitát kiváltó felvételi rendszerével, az új felvételi rendszerrel, ami dominánsan a hallgató jelentkezését helyezte előtérbe, és a hallgató intézményválasztása és teljesítménye alapján biztosította az intézményeknek a megfelelő kapacitás betöltését. Sok gond adódott ebből, sok kritika is természetesen, hisz számos vidéki intézményünk nem kapott annyi hallgatót. Ez abból is adódik, hogy Magyarországon van egy társadalmi feszültség Budapest és a vidék között. Statisztikák szerint a budapesti hallgatók 18–20% vidéki. Van egy olyan tendencia, hogy vidékről, Miskolcra, Szegedre, Debrecenre ide jelentkezik a hallgató először, aztán ha nem jut be, akkor oda.

Nagyon fontos tanulság ebből a rendszerből az, hogy az adott régióban elhelyezkedő intézményeknek és a kisebb főiskoláknak meg kell találniuk a helyüket a régióban: van-e szerepük a munkaerő-piaci kívánságok teljesítésében, tudnak-e olyan diplomákat kiadni, amelyek nem csak divatszakok. Akárhogy próbáljuk befolyásolni a keretszámokkal – nevezetesen, hogy bizonyos területeken többet engedünk be, például gondolok a természettudományi, műszaki, informatikai szakokra – mégis nagyon sokan tömörülnek a társadalomtudományi képzéseken, mint a média-kommunikáció vagy a hagyományos bölcsész szakok, társadalomtudományi szakok, orvosképzés. Vannak olyan fiatal érettségizettek, akik azt mondják, hogy hallottunk ugyan arról,

hogy nem biztos, hogy állást kapok, ha elvégzek egy média vagy kommunikációs szakot, mégis oda akarok menni. Ebben van egy olyan rizikó, hogy nem fog munkát kapni. *A kormányzat egyet tehet: megpróbálja behatárolni az államilag támogatott képzések számát*, mert az a pénz, ami a felsőoktatásra ma van, a mostani támogatási rendszer szerint, a képzési normatíva, a fenntartási normatíva, és a tudományos normatíva, 72 intézményre oszlik el. Hiszen a magyar felsőoktatásban az elmúlt 17 évben a sok-sok megalakult, nem állami intézmény esetén soha senki nem mondta azt, hogy stop, ez az intézmény nem képezhet államilag támogatott hallgatókat.

Minden intézmény, amely megalakult – csak az utóbbi időben fordul elő, hogy megpróbálja korlátozni a tárca – megkapta a jogosítványát az államilag támogatott képzés meghirdetésére, bizonyos korlátozott létszámmal. *Ez azt jelenti, hogy az az összeg, ami ma a felsőoktatás rendelkezésére áll, bizony nagyon sokfelé oszlik el.* Nem tudott érvényesülni az a rendszer, amelyben kimondhattuk volna – pedig 1990-ben sokan gondolták, jómagam is, amikor a minisztériumban dolgoztam – milyen jó lenne, ha az állam megrendelőként léphetne fel az állami intézmények felé, és ha az állami intézmények nem tudják ezt a megrendelést teljesíteni, akkor kiadja ezeket a megbízásokat a magánintézményeknek. Az egy zártabb kört alakított volna ki, természetesen. Ekörül is rengeteg vita volt – hogy versenyhelyzet, hogy alkotmányosság – mégis egyenlő esélyt kell adni minden intézménynek, nem csak az államinak, hanem a magánintézménynek is.

Ez a feszült helyzet, hogy ilyen nagy intézményrendszerünk lett, indokolta a minőségi felsőoktatás bevezetését. Erre számos olyan intézkedést tettünk a felsőoktatási törvényben, ami természetesen a ZMNE-re is érvényes, hiszen más ugyan a fenntartó, más ugyan a megrendelő, de úgy gondolom, nem csak a Honvédelmi Minisztérium rendel meg képzéseket, hanem maga az egyetem is nyit a társadalomtudományi képzések, műszaki képzések területén. Nyit kifelé a társadalom felé, mert aki itt végez, nem biztos, hogy mind katonai pályán fog elhelyezkedni, hanem módja van arra, hogy olyan társadalomtudományi vagy műszaki képzést kapjon, amely a civil életben is megfelel. Ebben az esetben természetesen ugyanazok a normák, ugyanazok a felvételi rendszerek, ugyanazok a követelmények érvényesek.

Nagyon nagy dilemma előtt állunk azzal, hogy a kormány 56 ezer államilag támogatott hallgatót engedélyez az idén, és úgy tűnik, ez a következő három évben is így lesz. Van egy statisztikánk arról, hogy az elkövetkező egy-két évben 80–82 ezer gyerek jár a gimnáziumok végzős osztályaiba. Idén 108 ezren jelentkeztek, 2004 óta csökken a jelentkezők száma. Az idén kb. 18%-kal kevesebben jelentkeztek a felsőoktatásba, mint az elmúlt években. A 108 ezer jelentkezőből felvettünk kb. 50 ezret az államilag támogatott képzésre, nem tudtuk feltölteni a felsőfokú szakképzés államilag támogatott keretszámát. Itt korlátlan lehetőségei vannak az intézményeknek, így a ZMNE-nek is. A több ezer be nem töltött hely csökkenti az 56 ezer államilag felvehető keretszámot. Ez azt jelenti, hogy 50–51 ezer hallgatót vettünk fel a felsőoktatásban államilag támogatottan. Idén a pótfelvétellel és a költségtérítéssel képzéssel együtt 83 ezer hallgató nyert felvételt a felsőoktatásba. 108 ezerből 93 ezret felvettünk. E téren újdonság, hogy 2008-tól lesz egy tavaszi és egyéni felvételi is.

Furcsa helyzet alakul ki, nem csak a demográfia miatt, hanem azért is, mert átalakult az egész struktúra. Ehhez kell mérnünk a felsőoktatással kapcsolatos szabá-

lyozást is. Ha megnézzük a bent lévő hallgatókhoz az oktatók számát, azt látjuk, hogy nem emelkedett arányosan.

Nem lehet azt mondani, hogy négyszeres hallgatói létszámhoz négyszeres oktatói létszám emelkedés volt, sőt, csak másfélszeres az oktatói létszám emelkedése. Volt egy olyan időszak-ami most is van talán –, hogy egy oktató 3–4 helyen adta le a nevét. Senkinek nem jutott az eszébe, hogy jó lenne, ha egy oktató egy helyen oktatna, egy helyen lenne fogadó órája, egy helyen lenne elérhető a hallgatók számára. Muszáj volt törvényileg ezt is szabályozni. A szabályozás kimondta azt, hogy egy oktató az akkreditáció szempontjából csak egy helyen szerepelhet. A mesterképzéseknél már most szeptember 1-jétől, a meglévő BSc és BA képzéseknél 2010-től fut ez a rendszer. Addig minden intézménynek meg kell találnia a saját emberét arra, hogy esetleg máshonnan az ott oktató előadókat pótolja. Ez nem jelenti azt, hogy egy oktátónak nem lehet két állása, sőt három is, de az akkreditáció és a tudományos normatíva szempontjából csak egy helyre számíthat.

Nagyon végig kell gondolnunk a felsőfokú szakképzésnek a helyét. Ebben fogunk is egy társadalmi vitát rendezni, és minden egyetem megfelelő képviselőjét meghívni, hogy hol milyenek a tapasztalatok. Nagyon fontosnak látom a szakirányú továbbképzések helyzetét. Hiszen ma egy *szakirányú továbbképzés* alapítása intézményi kompetencia. Nem kell a MAB-hoz benyújtani, nem kell akkreditáltatni. A szenátusnak kell eldönteni, ha úgy látja a szakma, hogy vannak olyan szakterületek. Egyelőre ez költségtérítéses, de azon is folynak a tárgyalások, hogy államilag támogatott szakirányú továbbképzés is indítható legyen. Ez főleg a pedagógusok elbocsátásánál merült fel, hogy azok a pedagógusok, akik esetleg nem nyugdíjba mentek, egy szakirányú továbbképzéssel pályát változtathatnak. A Corvinus Egyetem szakirányú képzés keretében meghirdetett 23–24 képzést, ami pedagógusok esetében feltételez egy jó humán alapot, esetleg beszél nyelveket és ad egy olyan közgazdasági vagy műszaki képzést, ami nem növeli a végzettségét ugyan, de hozzásegíti ezen a területen való elhelyezkedéséhez.

A harmadik dolog az, amit nagyon végig kell gondolnunk, a felnőtt képzés. Azzal hogy a *felsőoktatási törvény lehetővé teszi azt, hogy az egyetem képzései felnőttképzések is és nem kell akkreditálni újra*, ez azt jelenti, hogy megnyílik a lehetőség a kínálatra, ha tényleg gyökeret ver Magyarországon az élethosszig való tanulás, amiről nagyon sokat beszélünk ugyan, de a gyakorlati részét nem nagyon látjuk. Tényleg lehet olyan modulokat kínálni akár itt is a műszaki képzésben vagy a társadalomtudományi képzésben, akár egy jogtudományi karon, vagy bölcsész karon, ami azt mondja, gyere be, tanulj két félévet, igaz pénzért, mert ezt egyenlőre ingyen nem tudja kínálni, de szponzort is lehet találni, vagy önkormányzatot, amely esetleg támogatja a képzést. Zárt beiskolázást is lehet csinálni, egy szakterület megrendel 20–25 ilyen jellegű képzést.

Azt hiszem, a szakirányú képzéseknél nagyon sok lehetőségünk van, amit ki kellene használni. A bolognai rendszer lehetővé teszi a rugalmas tanulási útvonalak kialakítását. A hallgató vehet fel máshonnan is krediteket, vehet fel máshonnan is modulokat, ha ilyen modulokat tud kínálni a megfelelő szak. Erre van már kezdemény a társadalomtudomány területén. Komplet 50 kredites modulokat kínálnak. Nem adnak szakképzettséget, de adnak egy szakirányú végzettséget.

Még egy gondolat, a *nemzeti fejlesztés tervvel kapcsolatban*, ami az egyetemet is érintheti. Két olyan projekt van, aminek tárgyalásai lezárultak és pályázati kiírásokra kerül sor. Egyik a pályakövetési rendszer kialakítása és egy infrastrukturális pályázati lehetőségünk, amire 54 milliárd áll rendelkezésre. Azt hiszem ebből minden egyetemünk részesedhet. Azt kívánom, hogy az intézmény perspektívájának, stratégiájának kialakításakor hasznosítsák azokat a tapasztalatokat, amelyek más egyetemeknél láthatóak már és vegyenek részt ezekben a pályázatokban, ami hozzájárul ahhoz, hogy olyan képzést tudjunk nyújtani, ami konvertibilis diplomát ad.

Palásti Ferenc

dandártábornok, HM személyzeti főosztályvezető

A honvéd vezérkar főnökének elvárásai a jövő tiszttjével és a tisztképzéssel szemben

Az EU versenyképességével összefüggésben indult Bolognai folyamat és a Magyar Honvédség feladatrendszerének, létszámának és létszámarányának megváltozása tette indokolttá a felsőoktatási intézmények hallgatói katonai kiképzésével és katonai életre nevelésével kapcsolatos, illetve a 2000 után kibocsátandó tisztekkel szemben támasztandó katonai-szakmai követelmények átdolgozását.

A magyar felsőoktatás alap- és mesterképzési szakjainak rendszerében a katonai felsőoktatás szakjai, a nemzetvédelmi és katonai valamint a műszaki képzési területen, három képzési ágban, – a had- és biztonságtechnikai mérnöki, katonai és védelmi – kerültek elfogadásra. Az alap- és a mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeinek kidolgozása a Nemzeti Bologna Bizottság, Szakbizottságainak feladata volt 2004-ben. A Szakbizottsági munkában a megrendelő képviselői részt vettek és érvényesítették a HM és az MH igényeit az egyes szakok szakmai kompetenciájának kialakításakor.

A szakok szerkezetében történt változásokon túl – nevezetesen a gazdaságtalanul működtetett szakok számának csökkentése, a képzési idő csökkentése – a honvédtiszti pályára felkészítő alapszakok (katonai vezetői, had- és biztonságtechnikai mérnöki és a katonai gazdálkodási) esetében további jelentős változás történt.

A Magyar Honvédség kiképzési rendszerének átalakításáról, valamint a Magyar Honvédségnél folytatott kiképzés középtávú célkitűzéseiről és követelményeiről szóló 65/2004. (HK. 20.) HM HVKF intézkedés értelmében, az önkéntes haderőben minden katona, így a hivatásos tiszti- és tiszthelyettesi képzésre felvettek is, időtartamában (3 hónapos), tartalmában és helyszínében egységes alapkiképzésben részesülnek. Tehát az eddigiektől eltérően a hallgatók alapkiképzésének időtartama egy hónapról három hónapra növekedett, és ehhez kapcsolódik mintegy három hónapos időtartamban egy, az általános katonai felkészítést szolgáló szakasz is. Ez a 6 hónap nem része a felsőoktatási képzésnek, mivel a hallgatók teljesítménye nem

osztályzattal értékelt, így kreditpontot nem eredményez. Ennek a szakasznak a teljesítése az ösztöndíjszerződésben vállalt kötelezettség.

A honvédtiszt pályára készülőknek a szakok képzési és kimeneti követelményén túl bizonyos kritériumkövetelményeknek is meg kell felelniük. Így gépjárművezetői engedélyt kell szerezniük, speciális fizikai-erőnléti követelménynek kell megfelelniük. A felsőfokú végzettséget és szakképzettséget igazoló oklevél kiadásának feltétele a középfokú „C” típusú katonai szaknyelvi vizsgát igazoló nyelvvizsga-bizonyítvány vagy az azzal egyenértékű STANAG 2.2.2.2. vizsga. A katonai alapfelkészítés alapkiképzésen túli időszaka arra hívatott, hogy a hallgatók elméleti gépjárművezetői és angol nyelvi ismereteket szerezzenek.

A bolognai folyamat lényegét tekintve az, hogy az új típusú alapképzés tegye lehetővé a munkaerőpiacon elhelyezkedést biztosító diploma megszerzését, továbbá az, hogy alapképzésben a gyakorlati képzésre nagyobb hangsúly kerüljön.

Az új katonai felsőoktatási képzési szerkezettel szembeni elvárásunk, hogy az új kihívásokra és követelményekre választ adó, rugalmas, átjárható, széles programkínálatú és korszerű, gyakorlatias jellegű legyen.

A gyakorlati ismeretek intenzív módon történő elsajátítása érdekében – a ZMNE-vel egyetértésben – szükségesnek látjuk, az alapfelkészítés tartalmának változtatlanul hagyása mellett, hogy a képzés során nagyobb hangsúlyt kapjon a képzés gyakorlatias jellege.

A honvédtisztekkel szemben támasztott általános katonai és katonai szakmai követelményeket kompetencia alapon határoztuk meg. A bizottság által preferált Nagy József (a közismert pedagógus) féle kompetencia modell, melyben négy kompetencia, mint a feladatok ellátásához szükséges tudás, készségek, valamint az alkalmazást segítő viselkedéselemek és motivációk együttese jelenik meg, amelyek felhasználásával az egyén képes a szakmai feladatok eredményes elvégzésére.

A tiszttel szemben támasztott kompetenciák körében meghatározottak elérésére szolgál, a katonai alapfelkészítő félév benne az alapkiképzés, a tiszti pályára történő szocializációs tevékenység, az alap- és mesterképzés a hozzá kapcsolódó változó helyszínű, hosszabb rövidebb idejű gyakorlatok, a kollégiumi nevelőmunka, a tanórákon és a tanórákon túli felkészítés.

A honvédtisztekkel szembeni katonai és katonai szakmai kompetencia alapú részletes követelményekből, azokat emelem ki, amelyek a korábban említett tényezők kapcsán új elemként kerültek be a követelményrendszerbe és az 1997-ben kiadott követelmények között nem szerepelt.

A tiszt kognitív kompetenciái:

Rendelkezzen:

- alapismeretekkel a nemzetközi integrációs szervezetekről;
- ismeretekkel az EU, NATO rendeltetéséről, céljáról, feladatrendszeréről és struktúrájáról;
- a nemzeti és szövetségi keretek között végrehajtandó műveletek tervezési és információs alapismereteivel;
- ismeretekkel a modern haderő funkcióiról, helyéről és szerepéről;

- a nemzetközi katonai részvétellel kapcsolatos jogi ismeretekkel, különös tekintettel a fegyelmi és büntetőjogi területekre, a nemzetközi hadijog és a nemzetbiztonság területeire;
- ismeretekkel az összefegyvernemi harc fogalmáról, céljáról, fajtáiról, főbb jellemzőiről, a harctámogatásról, a harckiszolgáló támogatásról, a haderőnevek, fegyvernemek szervezeti felépítéséről, harceljárásairól, a saját alegységek helyéről, szerepéről az összefegyvernemi harcban;
- vezetés- és szervezésméleti, valamint menedzsment ismeretekkel;
- a feladatok végrehajtásához szükséges informatikai és kommunikációs rendszerek ismeretével, informatikai alkalmazói ismeretekkel;
- ismerettel a Magyar Honvédség személyi biztosításának formáiról és módszereiről, a humánerőforrás-gazdálkodás, fejlesztés és tervezés adott szintű szabályozásáról és rendjéről;
- a katonai tereptani, térképészeti, katonaföldrajzi és egyéb geoinformációs ismeretekkel;
- nemzetbiztonsági és rendvédelmi ismeretekkel.

Legyen képes:

- a nemzetközi műveletek, illetve harctéri körülmények között együttműködésre, annak megszervezésére és fenntartására a napi munka során;
- a szakmai feladatainak ellátása során a helyzetnek megfelelő (szükség esetén idegen nyelvű) kommunikációra.

Legyen alkalmas:

- az előírt szintű idegen nyelvi ismeretének birtokában, nemzetközi együttműködésben feladatok végrehajtására, a vallási, etnikai és kulturális különbségeknek megfelelő toleráns magatartásra;
- érvényt szerezni a hadviselés nemzetközi egyezményekben rögzített szabályainak.

A tiszt szociális kompetenciái:

Legyen képes:

- mások beállítódásának és motivációinak megismerésére;
- mások fejlődési igényének empátiás megértésére és mások képességeinek fejlesztésére;
- a csoporton belüli csoportjelenségek (érzelmi feszültségek, erőviszonyok, csoportstruktúra, csoportkohézió) észlelésére, a csoporton belüli konfliktuskezelésre;
- hatékony módszerek alkalmazására mások meggyőzése, befolyásolása érdekében;
- problémacentrikus tárgyalási módszer kialakítására;
- egyének és csoportok motiválására és irányítására;
- a változás katalizálására, változás kezdeményezésére vagy kezelésére;
- kapcsolatépítésre, bajtársiasságra;

- a munkacsoport összhangjának megteremtésére a közös célok elérésére;
- megfelelő önkontrollra és toleranciára, előítéletektől mentes gondolkodásra és viselkedésre;
- pszichikai és fizikai stresszel szembeni ellenállóképességre.

A tiszt személyes kompetenciái:

Legyen képes:

- az előírt szintű idegen szaknyelvi ismeret megszerzésére és alkalmazására;
- az előírt gépjárművezetői engedély megszerzésére;
- kiegyensúlyozott és kontrollált érzelmi reakciókra;
- megfelelő önismeretre, pozitív és negatív tulajdonságainak reális értékelésére;
- az őszinteségre, önfegyelemre és igazmondásra;
- a felelősségvállalásra;
- a változások rugalmas kezelésére;
- új ötletek és információk iránti nyitottságra és kreativitásra;
- az egész életen át tartó tanulásra.

Feleljen meg a tervezett beosztásához rendelt nemzetbiztonsági követelményeknek.

A tisztek speciális kompetenciái:

Az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendeletben meghatározottakból a katonai vezető, a had- és biztonságtechnikai mérnök, a katonai gazdálkodási tiszttel szembeni követelményekből a szakra vonatkozó átfogó kompetenciákat emelem ki.

1. A katonai vezető alapképzési szak

Szakmai kompetenciák:

A katonai vezető rendelkezzen olyan katonai-, szakmai-, vezetői ismeretekkel melyek birtokában képes a honvédelmi szervek területén alegységeket vezetni, irányítani, az alapfokozat birtokában a szakképzettségének megfelelő beosztást betölteni, továbbá folytatni a képzés második ciklusában (mesterképzésben) a következő vezetői szintre történő felkészülést.

2. A had- és biztonságtechnikai mérnök alapképzési szak

Szakmai kompetenciák:

A had- és biztonságtechnikai mérnökök legyenek alkalmasak a Magyar Honvédség haditechnikai, a védelmi szféra technikai eszközeinek üzemeltetésére, fenntartására, a kapcsolódó új technológiák bevezetésére, alkalmazására, valamint a választott szakiránytól függően alegység-parancsnoki és szaktiszti beosztásokban a béke és békétől eltérő műveletekben a logisztikai és a műszaki támogatás mérnöki feladatainak ellátására, illetve az ezekhez kapcsolódó gyakorlati tevékenységek tervezésére, szervezésére és irányítására.

Legyenek képesek a polgári, katonai vagy nemzetbiztonsági területeken jelentkező komplex biztonságtechnikai (rendészeti, személy- és vagyónvédelmi, információvédelmi, munka- és tűzvédelmi, környezetvédelmi) feladatok megoldására, szervezésére és irányítására, rendszerszemléletű kezelésére, továbbá kellő mélységű elméleti ismeretekkel rendelkezzenek a képzés második ciklusban történő folytatásához.

3. A katonai gazdálkodási alapképzési szak

Szakmai kompetenciák:

A képzés célja olyan közgazdász tisztek képzése, akik a képzés során elsajátított közgazdasági, alkalmazott gazdaságtudományi, módszertani és hadtudományi ismereteik birtokában – a választott szakiránynak megfelelően – a hazai, nemzetközi és szövetségi műveletekben képesek:

- a különböző gazdasági folyamatok tervezésére, szervezésére, irányítására, elemzésére, értékelésére;
- a Magyar Honvédség, pénzügyi, számviteli, gazdálkodási, nyilvántartási, elemzési, ellenőrzési feladatainak önálló elvégzésére;
- továbbá az elsajátított általános és specifikus katonai pénzügyi, gazdálkodási, vezetői ismeretek és gyakorlati készségeik felhasználásával a gazdálkodás és ellátás feladatainak tervezésére, szervezésére, elemzésére és irányítására;
- a szakalegységek, alárendelt szervezetek alaprendeltetéséből fakadó feladatai végrehajtásának vezetésére a béke- és békétől eltérő időszakban.

Az alapképzéssel (BSc) szemben támasztott általános követelmények az alábbiakban foglalhatók össze:

- a) Legyen gyakorlati jellegű.
- b) A képzés közvetlenül a csapatok számára történjen.
- c) A képzési dokumentumokban a szakbeosztásra történő gyakorlati felkészítés ideje 8–16 hétben kerüljön meghatározásra.

A gyakorlati jellegű képzés garanciája érdekében a szakmai- és a csapatgyakorlatok rendszerében szerepeljen:

- a) Alapkiképzés.
- b) Szakmai gyakorlat a ZMNE-en.
- c) Szakmai gyakorlat a kijelölt katonai szervezetnél.
- d) Csapatgyakorlat a kijelölt katonai szervezetnél.

A gyakorlatorientált tisztképzés bevezetésének ütemezése:

- a) Átmeneti időszak, a csapatgyakoroltatás rendjének kidolgozása: 2007. 09. 1-jéig.
- b) A teljes rendszer kidolgozása: 2008. 02. 1-jéig.
- c) A gyakoroltatási rend technikai megvalósítása: 2008. 09. 1-jéig.

A 2004/2005. tanévben kísérleti jelleggel indított tisztképzés (BSc) esetleges módosítására a beválás vizsgálatot követően kerülhet sor:

- a) Az államigazgatási eljárást igénylő módosítások tekintetében: az első kibocsátást követő beválás vizsgálat eredményének ismeretében, 2011 után.
- b) Az intézmény hatáskörébe tartozó: a tantárgyi programok tartalmát érintően, a megrendelői igény szerint folyamatosan.

Az előzőekben vázolt kompetenciák kialakításához nélkülözhetetlennek látjuk egy olyan rendszer kidolgozását és bevezetését a HM-nél és az MH-nál, amely lehetővé tenné a képző intézmények és a felhasználók, az alakulatok közötti szorosabb munkakapcsolat kialakulását. A megoldást a mentori rendszer bevezetésében látjuk.

A kidolgozásra váró program hozzájárulna:

- a) A katonai felső- és közoktatási intézményben tanulmányokat folytató hallgatók gyakorlati képzésének támogatásához.
- b) A fiatal pályakezdők első beosztásba helyezésének elősegítéséhez, és felkészülésének támogatásához az általa betöltendő beosztás ellátásához.

A két képzési területen indított alap- és mesterképzési szakok, az előmeneteli, az át- és továbbképző, valamint a speciális tanfolyamok kompetenciáit a HM HVKF és a képzésért felelős, a haderőreform feladatainak tervezését is irányító, végrehajtó szakmai vezetők 2007-ben ismét áttekintették és javaslatot tettek azok módosítására. A módosítás mértéke alapjaiban nem érinti a szakok jogszabályban rögzített képzési és kimeneti követelményeit, a szükséges módosítások Szenátusi jogkörben végrehajthatóak.

A munkában résztvevők köre a garancia arra, hogy a kompetenciák megfogalmazásakor az elsajátítandó ismeretanyag, a kialakítandó készségek és képességek, valamint a végzett tisztek alkalmassága megfeleljen a haderőreform kihívásainak és követelményeinek.

Siposné dr. Kecskeméthy Klára

ezredes, a ZMNE mb. oktatási rektorhelyettese

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem fejlődési perspektívái

Mielőtt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem fejlődési perspektíváit felvázolnánk elkerülhetetlen a nemzetközi kontextusba helyezett értékelő összegzés. Ennek keretében négy pillérről szeretnék említést tenni:

- szólnunk kell a globalizációs hatásokról, az oktatással szembeni munkapiaci elvárásokról, az információs és a tudásalapú társadalom kialakításának feladatairól, az élethosszig tartó tanulás eszméjéről, szükségességéről, és a folyamatos önképzés életformává válásáról;
- meg kell említenünk a NATO- és EU-tagságunkkal együttjáró kommunikációt idegen nyelve(ke)n, a multikulturális közegben történő munkavégzést, a szabványok, előírások és elvárások betartását, nem utolsósorban a bolognai folyamatot. Magyarországon az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk két, az oktatási politikától elválaszthatatlan terület kapott hangsúlyt: a foglalkoztatási helyzet javítása és az információs társadalom kiépítésének követelménye. A korszerű ciklusos képzési szerkezetben fontos követelmény, hogy a képzésekben részt vevő hallgatók legyenek képesek a munkaerő-piac elvárásai, követelményeinek teljesítésére. De ugyancsak fontos hogy az oktatásban részt vevő intézmények megfelelő szakképzettséggel rövid képzési idő alatt korszerű tudással rendelkező egyéneket bocsássonak ki;
- említenünk kell az új kihívásokat a biztonságpolitikában – a NATO átalakítása, korszerűsítése, az MH szerepének, struktúrájának, létszámának, finanszírozottságának, beiskolázási igényének megváltozását;
- beszélnünk kell a technológia szerepének növekedéséről az élet minden területén, arról, hogy a számítógépes hálózatok válnak a tudás hordozójává, közvetítőjévé, a digitális tartalom-előállító és -szolgáltató ipar rohamosan fejlődik, elfogadottá vált az elektronikus ügyintézés, és egyre szélesebb körben terjed az elektronikus alapú oktatás, a tanulás és az önképzés.

Katonai felsőoktatás – nemzeti tisztképzés

A hazai katonai felsőoktatás – figyelembe véve az európai felsőoktatási térhez történő igazodást, illetve előtérbe helyezve a Magyar Honvédség feladatrendszerét, létszámának és létszamarányának megváltozását, a kormányzati reform és az ezt előidéző költségvetési tényezőket – többlépcsős intézményi integrációt és szervezeti struktúra racionalizálást hajtott végre, korszerű képzési szerkezetet alakított ki.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem mint egyetlen katonai, nemzetvédelmi, önálló állami felsőoktatási intézmény a társadalomtudományok, a műszaki tudományok tudományterületein, a nemzetvédelmi, a katonai és a műszaki, továbbá a gazdaságtudományi képzési területeken,

- a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Honvédség;
- a Rendőrség, a Határőrség;
- a Polgári védelem;
- a Vám- és pénzügyőrség;
- a Büntetés-végrehajtási szervezet;
- az állami és hivatásos önkormányzati Tűzoltóság;
- a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok által meghatározott alapító okirattal összhangban, államilag támogatott és költségtérítéssel finanszírozási módban folytat képzést teljes idejű, illetve részes munkarendben, valamint távoktatásban.

Kiemelt jelentőségű az a tény, hogy a Magyar Köztársaság felsőoktatási intézményei közül a ZMNE a mesterszakjai alapításával és indításával elsőként tett eleget a felsőoktatás iránti nemzetközi oktatáspolitikai igényeknek. Az egyetem sikerességét igazolja az, hogy 2007. szeptember 1-jétől már 5 mesterképzési (MSc) és 13 alapszakon (BSc) folytat képzést. Felkészült és képes a Magyar Honvédség igényének megfelelően a szakképzések végrehajtásától egészen a doktori fokozat megszerzéséig a személyi állomány képzésére, továbbképzésére. Az alaprendeltetésén kívül biztosítja a tiszti állomány karriermodelljéhez illeszkedő szakmai továbbképzését, katonai szaknyelvi és informatikai felkészítést, két- és többoldalú nemzetközi megállapodások alapján külföldi tisztek graduális és posztgraduális képzését. Az egyetem tehát rendelkezik mindazon kompetenciákkal, amelyek szükségesek a honvédségbe való belépéstől a kilépésig terjedő időszak minden tervezhető karrier-lépcsőfokára történő felkészítésére.

A tiszti alapképzés sajátosságai miatt azonban a Nemzetvédelmi Egyetem eltér a magyar felsőoktatás összes többi felsőfokú alapképzésétől, és a rendvédelmitől is. A felsőfokú alapképzést megelőzően – a megrendelő igényeit is figyelembe véve – a katonai alapfelkészítés fél évében az MH kiképzési rendszerének megfelelően három hónapos katonai alapkiképzésre, a fennmaradó időben pedig a gépjárművezetői jogosítvány megszerzéséhez szükséges elméleti képzésre és vizsgára, valamint a nyelvi képességek fejlesztésére kerül sor.

A tisztképzésre jelentkezés feltétele az alapfokú „C” típusú nyelvvizsga megléte angol vagy francia nyelvből. A katonai képzést folytató szakjainkon az oklevélkiadás feltétele a legalább középfokú „C” típusú katonai szaknyelvi, vagy STANAG 60001 szerinti legalább 2.2.2.2. szintű nyelvvizsga megléte.

A ZMNE jelenlegi helyzetének értékeléséről a következőket összegezhetjük, egyidejűleg kell, hogy megfeleljen a szövetségi kötelezettségből fakadó, illetve a nemzeti honvédelem támasztotta követelményeknek, a tisztekkel szemben támasztott katonai, szakmai és társadalmi elvárásoknak, ugyanakkor a magyar felsőoktatás szerves részeként működik.

Az elvárásoknak megfelelés és a képességmegtartás egyensúlya a következők szerint összegezhető:

- az új kihívásoknak és követelményeknek való megfelelés és a képességek megtartásának összhangban kell lenniük,
- a rugalmasan átjárható, széles programkínálatú képzés kialakítása,
- a védelmi szféra képzési, kutatási feladatainak ellátása és
- a kisebb, gazdaságosabb, költséghatékony működtethető egyetem megvalósítása a cél.

A redukált haderőben a „más méret”, „más minőség” jellegzetessége és a szektor egészét szolgáló képzési és kiképzési rendszer átfogó vertikumában gondolkodó reform (katonai felsőoktatás, gyakorlat orientált tisztképzés, tiszthelyettes képzés, katonai középiskola, és egyéb szakképzések) összekapcsolódott.

Az egyetem kihívásait a megrendelések, a költségvetés és a létszám kulcsszávaival jellemezhetjük.

A tiszti állomány utánpótlási igényét, ezen belül a katonai felsőoktatás irányába jelentkező létszámgigényt, a Magyar Honvédség humánstratégiája határozza meg. A magyar haderő folyamatos átalakulásban, korszerűsítésben, szerkezetváltásban hajtja végre feladatait, amelyre a NATO által meghatározott és az általunk elvállalt feladatok is hatással vannak. A Magyar Honvédség permanens átalakítása hektikus, esetenként előrejelezhetetlenné tette a tiszti utánpótlási igényeket.

Évek óta csökkenő tendenciát mutatnak a HM igények. Egyes szakokon és szakirányokon, a csupán néhány fős utánpótlási igény miatt az oktatók kapacitás kihasználása nagymértékben csökkent. Az egyes szakmai kultúrák, a speciális szakmai felkészültségű oktatók rendszerben tartása jövőépítő szükségszerűség. Ha képességek megőrzéséről, megtartásáról beszélünk, annak egyik feltétele a szakmailag jól felkészült, megfelelő gyakorlati ismeretekkel rendelkező, a katonai és civil területen egyaránt elismert, a MAB követelményeinek megfelelő szakemberek, oktatók megtartása.

A finanszírozás, a csökkenő költségvetési támogatás és költségvetési létszám, valamint a kapacitásfeleslegre az egyetem a képzési szerkezet változtatásával, integrált szakok kialakításával (az első két évben közös képzést folytatnak), és a specializálódás – figyelembe véve a megrendelő igényeit – az utolsó néhány szemeszterre történő kitolásával reagált. Az ideiglenesen szabad oktatói kapacitások ésszerű és racionális lekötése érdekében egyes szakokon ekkor kezdett teret nyerni a költségtérítéses képzés, amelyből a befolyt összeget az intézmény az oktatásba és az infrastruktúra javításába fordítja vissza.¹

1 Siposné Kecskeméthy Klára: Feljegyzések a ZMNE helyzetéről és korszerűsítésének lehetőségéről. Bp., 2006. október

A katonai oktatási reform végrehajtása a szervezeti struktúra racionalizálásával (párhuzamos oktatói kapacitások megszüntetése, tanszékek számának radikális csökkentése), a védelmi és a polgári szféra felé történő nyitással járt. Az oktatásszervezési intézkedésekkel az óránormák megnövekedtek, az óratartási kedvezmények megszűntek, az összevont előadások száma megnőtt. A képzéshez szükséges logisztikai ellátás rendszerének egységesítésével az egyetem gazdálkodása átláthatóvá vált.

Az elért eredmények összefoglalásához – megkísérelve a lehetetlent – egy évtizednyi történelmet egy gondolatba sűrítünk össze. A történet a múlt évezredben kezdődött a katonai akadémia és a három katonai főiskola vertikális és horizontális integrációjával. 1996-tól szinte folyamatosnak tekinthető a katonai felsőoktatás intézményi hálózatának átalakítása, integrációja, amely – sokszor intézményi és személyes érdekeket is érintve – feszültségekkel terhelt volt.

1996. szeptember 1-jétől a katonai felsőoktatási intézmények kiváltak a Magyar Honvédség szervezetéből (hadrendjéből). Az egyetem 1996-ban három bázison (Budapest, Szolnok, Szentendre), két egyetemi és két főiskolai karral kezdte meg működését.

Jelentős szervezeti változás következett be 1997. szeptember 1-jével, 2000. január 1-jével és 2004. szeptember 1-jével. Létrejött az integrált két egyetemi karral rendelkező felsőoktatási intézmény, ahol akkreditált BSc, MSc szakok, doktori iskolák, távoktatási rendszerben folyó tanfolyami képzés, levelező képzés, székhelyen kívüli képzés, különböző angol nyelvi/nyelvű tanfolyamok külföldiek részére zajlik. 2007. november 1-jével újabb szervezeti változások lépnek életbe, 2008. szeptember 1-jével pedig egy kampuszon, a Hungária körúton indul a 2008/2009-e tanév.

Az elmúlt tizenegy év alatt a katonai akadémián a magyar tisztképzés hagyományait folytató, a magyar felsőoktatás szerves részét képező nemzetvédelmi egyetem alakult ki, biztosítva:

- a honvédelmi, a rendvédelmi, a nemzetbiztonsági felkészítés komplexitását,
- a polgári felsőoktatás szintjével azonos, euro-konform katonai és rendvédelmi tiszt-, illetve polgári szakemberek képzését,
- a komplex védelmi szférába tartozó és ahhoz kapcsolódó tudományterületek, -ágak és -szakok kutatásának művelését.

A fejlődés perspektívái

Az egyetem a gyakorlat- és sikerorientált, a piaci kihívásoknak rugalmasan megfelelni képes, és a professzionizmus dominanciáját biztosító strukturális felépítés és menedzsment kialakításában érdekelt.

A történelmi múltat és háttérrel tisztelő, de a piaci kritériumoknak is megfelelő korszerű felsőoktatási intézmény kialakítása a cél. Elkerülhetetlen a költséghatékonyság előtérbe helyezése annak érdekében, hogy a hazai és a nemzetközi felsőoktatási- kutatási- szakértői piaci környezetben hosszú távon megfelelni legyen képes egyetemünk. A képességmegtartás (a szakmai kultúráké, beleértve a szaknyelvi szakmait is), a képzési rendszer átalakítása, korszerűsítése, nyitás a polgári és védelmi szektor irányába, és a versenyképesség a kulcsfontosságú pontok.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem csökkenő HM beiskolázási igénnyel és költségvetési létszámmal (oktatói, oktatásbiztosítói), illetve költségvetési támoga-

tással, és növekvő piaci érdeklődés mellett, az alapító-fenntartó oktatási-képzési igényeinek legjobb képességei szerinti kielégítése mellett, saját bevételeket növelő oktatási és vállalkozási tevékenységet folytat, és a bevétel függvényében finanszírozható státuszokat teremt.

Milyen feladatok állnak az egyetem előtt? Vannak azonnal megoldandó feladatok, de jelentős részük rövid- és középtávon jelentkezik.

Külön szeretnék szólni azonban egy rendkívüli fontosságú munkacsoport tevékenységéről.

A honvédelmi miniszter 30/2007. HM utasítása alapján, a vezérkari főnök, a HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály vezetőjének felelősségével, az érintett minisztériumi szervezetek és az egyetem bevonásával (HM Személyzeti Főosztály, HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség, HM Közgazdasági és Pénzügyi Ügynökség, MH Összhaderőnemi Parancsnokság) „A jövő tisztjeivel szemben támasztott általános katonai, az azokra épülő szakmai követelmények” kidolgozására, a gyakorlatorientált honvédtisztképzés, valamint az általános katonai és katonai-szakmai követelmények meghatározására munkacsoportot hozott létre.

A munkacsoportban résztvevők egyetértésben dolgoztak, olyan egységes állásfoglalást alakítottak ki, amelyben a felsőoktatási törvényben megfogalmazott egyetemi autonómia, valamint a vezérkarfőnöki követelménytámasztás szinkronja megvalósult. A munkacsoport az igényeket és a képességeket összevetve *megfogalmazta*: a megrendelő követelményeit a BSc szakokra, szakirányokra, specializációkra, valamint az MSc képzésre vonatkozóan, *áttekintette* a doktori képzést, a kutatási témákat, (NATO, EU, honvédség érdeke) és *rögzítette* a vezérkar, az MH igényeit, a tanfolyami képzés felülvizsgálatára; *kidolgozta* a szak-szakirány referensek új rendszerét; *áttekintette* a beiskolázási létszámgigényeket 10 év távlatban az egyes szakirányokra és specializációkra vonatkozóan, a katonai szakmai kultúrák jövőjét, a mentori rendszert, a szakmai és csapatgyakoroltatás rendszerét, a tiszt szocializáció helyzetét, a bevételek vizsgálatát, valamint a pályaelhagyók reintegrálásának helyzetét.

Meghatározó fontosságú – a zökkenőmentes működőképesség fenntartása mellett – megoldandó feladat az áttérés az egy telephelyen történő működésre, az Üllői úti bázis kiürítése. A honvédelmi miniszter Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem egy kampuszon történő elhelyezéséről, a katonai felsőoktatás gyakorlatorientált képzési követelményeihez illeszkedő struktúrájáról szóló 30/2007 (HK.11.), valamint a 83/2007 utasítás alapján az egyetem egy telephelyen történő elhelyezésével, szervezetének és működésének vizsgálatával kapcsolatos feladatokra vonatkozó rektori intézkedés ennek végrehajtásáról rendelkezik.

Fontos feladat a hallgatók számára nyújtott szolgáltatások körének szélesítése és minőségének javítása, a végzett hallgatók alma materhez való kötődésének erősítése és az ebből fakadó kapcsolati rendszerben rejlő lehetőségek kihasználása. A Felsőoktatási Törvény szerint a felsőoktatási intézmények 2006 szeptemberétől kezdődően tanulmányi és életpálya tanácsadó, valamint életpálya követő rendszert kell kiépítenek és üzemeltessenek. A tanulmányi tanácsadás rendszere intézményünkben az SZMSZ-ben szabályozott, de az életpálya tanácsadásnak és követésnek nincs szervezeti, illetve tapasztalati háttere. Az oktatási kormányzat az informatikai feltételek egy részének biztosításával, a formai követelmények központi meghatározásával és más módokon is

segíteni, befolyásolni kívánja ennek a rendszernek a kiépítését, működtetését, a felsőoktatási információs rendszerhez történő kapcsolódását. Ennek keretén belül meghatározta a rendszer beindításának időrendjét. *A teljes működőképesség induló időpontja 2008. június vége.*

Az egyetemünknek fel kell készülnie a 2009. évi akkreditációra. Ebben az esetben az a különös helyzet áll elő, hogy két látogató bizottság érkezik egyetemünkre és egy évben történik meg az intézményi akkreditáció, valamint a 2007/3/IV. MAB határozat értelmében a műszaki, a gazdaságtudományok, valamint a nemzetvédelmi és katonai képzési terület szakjai párhuzamos vizsgálata, azaz a szakok akkreditációja. Azt gondolhatnánk, hogy sok időnk van még, pedig a hátralévő idő szisztematikus munkát és felkészülést igényel.

A marketingszemlélet bevezetése, piacképesség és versenyképesség kialakítása és növelése, ezen belül: új megrendelői rétegek felkutatása és képzési kínálat kidolgozása részükre alapvető fontosságú az egyetem számára. Az előremutató stratégia érdekében az egyetem két, jól elkülöníthető, egyenként is meghatározó pilléren kell, hogy nyugodjon. Az egyetem felügyeletét, fenntartását, követelménytámasztást megfogalmazó tárca által finanszírozott a teljes képzési vertikumot érintő képzési formák színvonalas, a megrendelő elvárásait kielégítő, átlátható szolgáltatást kell biztosítani. Az egyetem jövőjének másik pillérét a több lépcsőben és fokozatosan végrehajtandó piacorientált képzési formák – a jelenleg meglévő képesség melletti – széles spektrumú meghonosítása kell képezze.² Ez utóbbi részét képezi a más állami támogatáshoz való hozzájutás (OKM államilag támogatott hallgatói helyek), a piac felé fordulás, a piaci kereslet reális felmérése utáni kínálatbővítésből (új képességek kialakítása, szakirányok, felsőfokú szakképzés, szakirányú továbbképzés, szak- és nyelvtanfolyamok stb...) származó bevételek, a vállalkozási tevékenység kiszélesítése, a gazdálkodási szabályzók piaci szemléletű átalakítása (a szabadfelhasználás, a gazdálkodási felelősség intézményesítése) és az ezzel összefüggő jogszabályi környezet módosítása.³ Az MK honvédelmi minisztériumának 2007. évi feladattervéhez kiadott kiegészítésben a 13. oktatás, képzés feladatai pontban szerepel a saját jogállási törvényünk (Hft.⁴) és más a katonai felsőoktatásra vonatkozó jogszabályok, rendelkezések felülvizsgálata.

2 Lásd Jelentés az Oktatási-képzési Struktúrát Felülvizsgáló Bizottság munkájáról, Kézirat, Budapest, ZMNE, 2007. május 2. p. 15. A honvédelmi miniszter Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem egy kampuszon történő elhelyezéséről, a katonai felsőoktatás gyakorlatorientált képzési követelményeihez illeszkedő struktúrájáról szóló 30/2007 (HK.11.) utasítás 2. §-a alapján a gyakorlatorientált honvédtisztképzésről, illetve az általános katonai és katonai-szakmai követelményekről, valamint az ezzel kapcsolatos szervezet-átalakítási feladatokról, a 3 §. (1) bekezdés az általános katonai és katonai-szakmai követelmények a képzés cél és feladatrendszerébe történő beillesztéséről alapján, a 83/2007. az Egyetem egy telephelyen történő elhelyezésével, szervezetének és működésének vizsgálatával kapcsolatos feladatokra vonatkozó rektori intézkedés, többek között Oktatási-képzési Struktúrát Felülvizsgáló Bizottság (OKSFB) felállításáról intézkedett.

3 Szabó János: Stratégiai építő kiinduló pontok a nemzetvédelmi felsőoktatás átalakításában, Hadtudomány, 2007. 3. szám p.

4 A katonai és rendvédelmi felsőoktatási intézmények vezetőinek, oktatóinak és hallgatóinak jogállásáról szóló 1996. évi XLV. törvény (Hft.)

Az információs és kommunikációs technika eszközeinek az oktatásba történő egyre szélesebb körű bevonása, az elektronikus tartalomfejlesztés és -szolgáltatás, a távoktatási tananyagok fejlesztése, a blended learning-nek megfelelő oktatási módszerek kialakítása és bevezetése, a nem hagyományos oktatói és tanulói szerepekre való felkészülés intézményessé tétele is fontos feladat. Blended learning network-alapú tanulás valósul meg az általános előmeneteli tanfolyamok esetében, amely a Magyar Honvédség és a ZMNE életében is új fejezet kezdetét jelenti az *oktatási/tanulási módszert* (a távoktatás módszerek kombinálását a jelenléti oktatás elemeivel – az ún. blended-learning), a *rendszeres beiskolázást* (tavasszal és ősszel indulnak a tanfolyamok) és a *hallgatók számát* (hat-nyolcszáz fő évente) tekintve.

A Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar számára új feladatot jelentett a képzési követelmények és a tananyagok kidolgozása, rendfokozat szerinti differenciálása, a ZMNE részére eddig nem tapasztalt kihívás volt az új oktatási módszerek alkalmazása, az igen nagy létszámú hallgatói csoportok tanulásának irányítása, értékelése és a tutori feladatok ellátása, továbbá a multimédiás tananyag létrehozása (a hallgatók DVD-n kapták meg a tananyagot) és folyamatos aktualizálása.⁵

Eredményeink, lehetőségeink, szolgáltatásaink széleskörű megismertetése a civil társadalommal kiemelt prioritású feladat.

Egyetemünk az elsők között kezdte meg a magyar felsőoktatásban a mesterképzést a biztonságtechnikai mérnöki szakon a Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Karral. Együttműködési szerződést kötött a Szegedi Tudomány Egyetemmel és a Csongrád megyei Kereskedelmi és Iparkamarával alap- és mesterképzési szakok közös indítására. Az együttes képzés regisztrációja folyamatban van, a képzés várható indításának időpontja a 2008/2009 tanév. Az országban először indított székhelyen kívüli felsőfokú alapképzést Ózdon, a város önkormányzata a Volán Humán Oktatási és Szolgáltató Zrt.-vel kötött megállapodás alapján. Együttműködési megállapodást írt alá a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskolával szakirányú továbbképzés indítására. Az Írásanalitikus szakirányú továbbképzési szak regisztrációja folyamatban van. Még számos egyetemi kezdeményezést sorolhatnánk szakalapításra és indításra vonatkozóan. A hazai együttműködési lehetőségek palettája is egyre bővülő tendenciát mutat.

A Pannon Egyetemmel kötött együttműködési megállapodásról és a középiskolai képzésben akkreditált „katonai alapismeretek” tantárgyról szeretnék kissé részletesebben beszélni.

A honvédelmi miniszter 2002 decemberében szabta feladatul a ZMNE részére a honvédelmi ismeretek tantárgynak a civil felsőoktatási rendszerbe való beillesztéséhez szükséges dokumentumok kidolgozását. A tananyag 2005-ben elkészült, majd az időközben lezajlott változások miatt 2006-ban korszerűsítettük. 2007 őszére elkészült, az interneten elérhető a hálózati változata is. 2007 júliusában a veszprémi Pannon Egyetem (PE) és a ZMNE között együttműködési megállapodás született, mely alapján a PE befogadta három kredit értékű, választható tantárgyként a Honvédelmi alapismereteket – a hallgatók első alkalommal 2007 őszétől vehették fel. Jelenleg

5 Vörös Miklós: Feljegyzés az előmeneteli tanfolyamokról, Budapest, 2007.

mintegy 280 hallgató jelentkezett, a tisztán távoktatási formában szervezett oktatás, október 15-én indult.

A középiskolai képzésben akkreditált „Katonai alapismeretek” tantárgyról is szeretnék néhány gondolatot felvetni. Az egykori HM OTF vezetésével 2004-ben elkészült a középiskolai képzésben akkreditált „Katonai alapismeretek” c. tantárgy tankönyve. A tankönyv 2005-ben, a tanári kézikönyv 2006-ban jelent meg. Az elmúlt évben tíz középiskolában mintegy 230 tanuló választotta a katonai alapismereteket érettségi tárgyként. A tantárgy akkreditációja 2010-ig szól.

A tananyagot kidolgozó a győri MH Béri Balogh Ádám Honvéd Középiskola és Kollégium, amely a honvédelmi tárca referencia iskolája volt, 2007-ben megszűnt, ezért a HM vezetése, továbbiakban a tantárggyal kapcsolatos gesztori szerepet, illetve a tankönyv/kézikönyv átdolgozásának megvalósítását vélhetően az egyetemünknek szánja. Ez szerves részét képezi a katonai pályával kapcsolatos toborzási marketingnek és PR-nak. A tevékenységek legfontosabb célcsoportjai az általános iskolák felső tagozatos tanulói és a középfokú oktatásban résztvevők.⁶

A ZMNE számára létkérdés, hogy teljesítményét nemcsak hazai, de nemzetközi szinten is elismertesse, vagyis képes legyen idegen nyelven vezetett kurzusok, később tantárgyprogramok kialakítására, külföldi hallgatók és oktatók fogadására, saját oktatóinak külföldi intézményekben történő szerepeltetésére. A magyar nyelvű honlap nem teszi lehetővé a nemzetközi kapcsolatok és az együttműködés bővítését, ezért a szövetség hivatalos nyelven (angol, francia) böngészhető honlap az információáramlás elengedhetetlen feltétele.

A nemzetközi kapcsolatok körében az egyetem kihasználja mindazokat a lehetőségeket, amelyekkel fokozni lehet az egyetem ismertségét és elismertségét, az oktatói kar és a hallgatók mobilitását, illetve az egyetem oktatói és kutatási tevékenységének hazai és Európai Unió pályázatokba történő bekapcsolódását. Megteremti a külföldi képzésben, a részképzésében való részvétel, illetve a hallgatói és oktatói mobilitás intézményi és intézményen kívüli feltételeit (Fullbright Ösztöndíj, Tempus Közalapítvány). A mai napon egy későbbi előadásban szó lesz a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Szövetségen belül betöltött helyéről és szerepéről, kapcsolatrendszeréről, a Pula Fórumról és az akadémiaparancsnokok Közép-Európai Kezdeményezéséről is, amelynek egyetemünk alapító tagja.

Éppen ezért nagyon fontos az egyetem pozícióinak erősítése a hazai és az európai felsőoktatásban, a képzés-fejlesztés célkitűzéseinek érvényesítése, a kutatás-fejlesztés mutatószámainak és az egyetem szolgáltatásainak piaci pozícióinak javulása. Ugyancsak fontos az egyetem PR pozíciója a helyi, a regionális, az országos és a nemzetközi közvéleményben, médiában és más információs rendszerekben.

* * *

Az elmondottakból kitűnik, hogy az egyetem folyamatosan keresi a kitörési pontokat, fejlődési irányokat és lehetőségeket. Az egyetem legfontosabb feladata, hogy a katonai szakjait a

6 Vörös Miklós: Feljegyzés a honvédelmi ismeretek és a katonai alapismeretek című tantárgyakról, 2007. október

HM és Magyar Honvédség igényeinek megfelelően átalakítsa, módosítsa, folyamatosan korszerűsítse, míg a polgári képzésben – a képzési piacon kifizetődő felkínált szakjait a Felsőoktatási Törvény és az OKM előírásait figyelembe véve – továbbfejlessze, és keresse az együttműködés további lehetőségeit más felsőoktatási intézményekkel a képzési választékot bővítve, a munkaerő piac egy részének lefedésére. Ez a folyamat nagyon fontos az egyetem fejlődése, valamint az oktatási-képzési piacon való megmaradás feltételeinek biztosítása miatt is.⁷

Az egyetem vezetése következetesen végigviszi a reformokat, az immár sokadik átalakítás időszakát, mert csak ez lehet a garancia a kihívásokra történő professzionális válaszokra, a megfelelés kényszerére. Így tud a hagyományok tiszteletben tartása és a kihívásokra adandó modern, kreatív, innovatív válaszok kényes egyensúlya mentén sikeres, fénix madárként újra és újra feltámadó, szárnyaló lenni az egyetem.

7 Komócsin József: Feljegyzés az egyetem fejlődési perspektíváiról, Budapest, 2007.

Dr. Ujj András

ezredes, a ZMNE mb. tudományos rektorhelyettese

A tudományos tevékenység és a doktori képzés perspektívái az Egyetemen

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rendkívül sajátos eleme a magyar felsőoktatás rendszerének. Jogelődje, mint a hadtudományok elismert művelője, 1985 óta egyetemi rangú intézményként képzett katonákat, rendőröket, határőröket és a rendvédelem más területein dolgozókat, a katonai felsőoktatási intézmények 1996-os első nagy integrációját követően pedig már nevében is egyetemenként polgári hallgatókat is oktat.

A ZMNE a bolognai folyamat követelményeit elsők között teljesítve vezette be a lineáris képzési rendszert, és oktat katonai vezetőket, biztonságpolitikai szakértőket, védelmi igazgatási szakembereket, mérnököket, gazdaszókat BSc és MSc szinten egyaránt. Van azonban valami, ami Európában is különlegessé, szinte egyedülállóvá teszi az intézményt! Nagyon kevés olyan egyetem van ugyanis, amely a hadtudomány és a katonai műszaki tudományok művelői számára teszi lehetővé a doktori fokozat (PhD) megszerzését. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a maga két akkreditált doktori iskolájával ezen kivételezett kevesek között foglal helyet! A felsőoktatási törvény előírásai és a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) irányelvei szerint szervezett hat szemeszteres képzésben 1996 óta a ZMNE Doktori Tanácsa közel 300 doktori fokozatot ítelt oda, jelenleg pedig a három évfolyamon 210 fő folytatja tanulmányait és készül disszertációjának megvédésére.

Ez a körülmény rendkívül komoly lehetőségeket biztosít intézményünk számára, hisz a hadtudományi témakörökben kutatók, és a tudományági besoroláshoz ragaszkodók jószerivel csak itt szerezhetnek tudományos fokozatot, illetőleg habilitálhatnak majd a későbbiek folyamán. Ugyanakkor a felelősségünk is óriási, mert a magyar hadtudomány minőségét, művelőinek szakmaiságát elsősorban és közvetlenül az egyetem doktori képzésének színvonalán lehet lemérni. Az intézmény méreteihez viszonyítva a doktoranduszok és az odaitélt doktori fokozatok száma első pillantásra magasnak tűnik. Figyelembe véve azonban azt a tényt, hogy doktori iskolánk működési területe igen széles, és a honvédelmi kutatási témák mellett megjelennek a rendvédelem, valamint a katasztrófák elleni védelem problémái is, a

menyiségi mutatók már inkább imponálóak, mint túlzottak. Az interdiszciplinaritás mellett pedig azt is számításba kell vennünk, hogy hallgatóink tevékenysége az elméleti alap kutatásoktól kezdve az alkalmazott kutatásokon át a konkrét alkotásokig terjedő teljes skálát lefedi. Kevés olyan intézmény van, amelynek doktoranduszai olyan széles területen fejtenének ki alkotó tudományos tevékenységet, mint a Hadtudományi Doktori Iskola és a Katonai Műszaki Doktori Iskola hallgatói és doktorjelöltjei. „Repertoárjuk” a katasztrófa-orvostantól a mesterlövész fegyver kifejlesztésig, a kritikus infrastruktúrák problémájától a katonai szaknyelvi képzettségig terjed. Az intézmény adományozott már doktori fokozatot katonának, határőrnek és rendőrnek éppúgy, mint a nemzetbiztonsági szolgálatok szakembereinek, vagy igazi „civilnek”.

Az elmúlt évek során megnőtt a doktori képzésünk iránt érdeklődő határon túli kollégák száma is. Ennek eredményeként avattunk már brit, osztrák, német, sőt kínai doktort, akik egyéni pályázóként nyertek felvételt. A következő szint, amely reményeink szerint nem is olyan távoli, a szervezett közös képzés beindítása lehet. Ezzel kapcsolatban komoly érdeklődést mutat az osztrák Védelmi Akadémia, a cseh Védelmi Egyetem, és jó néhány olyan ország katonai felsőoktatási intézménye, ahol a hadtudomány nem elismert eleme a tudományok rendszerének, de a bolognai folyamat elveinek megfelelő felsőoktatási rendszer kialakításán fáradoznak. Ilyen irányú esetleges felkéréseknek persze csak akkor tudunk eleget tenni, ha tananyagainkat idegen nyelven is oktatni képes állománnyal dolgozunk, tudományszakjaink, illetve meghirdetett, vagy befogadott témáink megütik a nemzetközi tudományos mércét, és képesek vagyunk folyamatosan magas színvonalat biztosítani.

Az igazi siker fokmérője nem annyira a már említett számokban rejlik, hanem inkább a szakma érdeklődésében, illetve abban, hogy a doktoranduszok munkája ad-e releváns választ az adott terület problémáira. Alapvető érdeke tehát a hallgatónak, a doktori iskolának és a potenciális felhasználónak egyaránt, hogy a doktori tanulmányok eredményeként megszülető alkotás valós igényeket, tényleges szükségleteket elégítsen ki. Ennek jegyében a doktori iskolák már évek óta egyeztetik a meghirdetett témákat a Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium szervezeteivel, a rendvédelmi szervekkel, illetve az országos hatáskörű szervezetekkel. Véleményüket, javasataikat, kéréseiket igyekeznek beépíteni a témajegyzékekbe éppúgy, mint a tananyagokba. Természetesen a korszerűsítést szolgáló egyeztetés és koordináció önmagában nem garancia a célszerű témaválasztást illetően. Nem ritkán az is előfordul, hogy a témavezetőnek picit „terelgetnie” kell a hallgatót, vagyis befollyásolnia, orientálnia kell azért, hogy erőfeszítéseit ne öncélú kutatásokra pazarolja el. Mindez persze csak akkor lehet sikeres, ha a témavezető együtt halad a szakma fejlődésével, és felismeri a változásoknak azokat a sarokpontjait, amelyek a jövő szempontjából bírnak relevanciával.

Ahogy a felsőoktatás egésze a folyamatos átalakulás állapotában van, a doktori képzés rendszere is változik. A felsőoktatási törvény előírásai és a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) irányelvei az elvárások szigorodását jelzik. A doktori iskolák alapítására és működtetésére vonatkozó szabályok, a doktori iskolák tagjaival szemben támasztott követelmények, a mesterképzésre épített doktori képzés rendszerének bevezetése mind-mind a minőségbiztosítás egyre fontosabbá váló ele-

mei, amelyek meghatározzák a Nemzetvédelmi Egyetemen folyó képzés feltételrendszerét is. A tartalmi követelményeknek való megfelelés igénye párosul azokkal a csak látszólag formai elemekkel, amelyek a nyilvánosság és az átláthatóság biztosításán keresztül még inkább összevethetőbbé teszik az egyes doktori iskolákban folyó tevékenységet. A MAB olyan egységes követelményrendszert dolgozott, illetve dolgoz ki, amely a szervezeteken túl a doktori képzésben résztvevő személyekkel szembeni elvárásokat is pontosan rögzíti, legyenek azok törzstagok, témavezetők, vagy „egyszerű” előadók. Általános elvnek tűnik: ha a doktori iskolák jelentik a szervezett képzés csúcát, akkor az abban résztvevőknek is a legjobbaknak kell lenniük!

A fentiek fényében nem meglepő, hogy az intézmények felelőssége is alaposan megnőtt. E tekintetben az átalakítás alatt álló Nemzetvédelmi Egyetem különösen nehéz helyzetben van. Úgy kell biztosítani a működés infrastrukturális feltételeit, hogy közben felszámolja egyik telephelyét, és az oktatás zavartalanságának biztosítása mellett a Hungária körüti objektumban megteremti a teljes állomány befogadásának összes feltételét. Ez a szervezeti elemek költöztetésével, az oktatási és oktatásbiztosító létesítmények, illetve kollégiumi épületek átépítésével, a hiányzó képességek megteremtésével jár. Az átmeneti helyszűke és a látszólagos rendetlenség – reményeink szerinti – 8–10 hónapja után a doktori iskolák is állandó, oktatástechnikai eszközökkel jól ellátott előadókházak és tantermekben fogadhatják majd hallgatóikat. Könyvtárunk az elvárható szolgáltatásokat a korábban megszokott színvonalon nyújtja majd, miközben elektronikus és nyomtatott dokumentumállománya remélhetőleg tovább növekszik.

Az oktatás informatikai biztosítása – a tervezett fejlesztések eredményeként – zavartalanná teszi a hallgató–oktató munkakapcsolatot, csökkenti, illetve megosztja az adminisztrációs terheket és növeli a hallgatók önállóságát, ezzel együtt természetesen a felelősségét is.

Az oktatás örök problémája a pénzszűke. A forráshiányokat a képzésből befolyó bevételek racionális tervezésével és felhasználásával tehetjük elviselhetőbbé. Az egyetem komoly lépéseket tett annak érdekében, hogy a doktori képzést rentábilissá tegye, illetve a doktori iskolák számára befizetett képzési költségeket az ott folyó tevékenység javítására használja fel. A karok elemi érdeke, hogy bevételeik egy meghatározott részét ide forgassák vissza, hisz a BSc és MSc szinteken folyó oktatás színvonala a doktori képzésben résztvevő szürkeállomány minőségének javulásával arányosan nő.

Nem hanyagolhatjuk el tehát az oktatók, témavezetők szakmai, tudományos fejlődésének támogatását sem. Nemzetközi és hazai elismertségük, tudásuk, a legújabb információkhoz való hozzáférésük, a tudományos közéletben való jelenlétük a záloga a doktori iskolák sikerének is. Hiba lenne azt hinni, hogy a tehetséggondozás csak a kibontakozás fázisában sorsdöntő. A már meglévő tehetségek gondozása, támogatása, a továbbfejlődés lehetőségének biztosítása alapvető feladata minden oktatási intézménynek, de e lehetőségek hatékony kihasználása nem eliminálható kötelessége magának a tehetségnek is!

Mindenki számára nyilvánvaló, hogy a tudományos tevékenység nem a doktori képzésre történő jelentkezéssel kezdődik. A legnagyobb feladat nem a doktoranduszok oktatása és téziseik megvédésére való felkészítése, hanem azoknak hallga-

tóknak a megtalálása és támogatása, akik hosszú évek munkájának eredményeképpen egyszer majd jelentkeznek valamelyik doktori iskolába. A tudományos képzés általában a diákköri tevékenységgel veszi kezdetét. A jövőendő doktorok nagy többsége itt sajátítja el azokat a módszereket, amelyek alkalmassá teszik őket az elmélyült és alapos kutatói tevékenység folytatására, itt tanulják meg, hogyan kell egy témát kiválasztani, a munkát megtervezni és végrehajtani. Itt tanulják meg azt is, hogy a kudarcokat hogyan kell feldolgozni, vagy a sikert hogyan kell elviselni.

Az egyetem egyik igen fontos feladata tehát a tudományos diákköri tevékenység szervezése és vezetése, a szárnypróbálgató hallgatók első lépéseinek egyengetése. Ezen a téren a már elért, és elismert eredmények mellett is sok tennivalónk van. Az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanács most hivatalba lépő új vezetése, amely igen sikeres elődöktől vette át a posztot, már az intézményi és az országos hadtudományi seregszemle következő fordulót készíti elő. Ugyanakkor az intézmény egész vezetésével együtt azért is felelősséggel tartozik, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem által képviselt hadtudományi bizottság továbbra is megtartsa önállóságát az OTDK rendszerén belül.

A két egymásra épülő szint szerves összetartozását ma már nem vitatja senki. A doktori képzés eredményessége nagyban függ a tudományos diákköri munka hatékonyságától, ugyanakkor a TDK-ban résztvevő hallgatók a legerősebb indítást a disszertációjukat sikerrel megvédő doktorjelöltektől kaphatják. Akkor, amikor felépítjük a tudományos tevékenység javítását célzó stratégiánkat, erről a szimbiózisról nem feledkezhetünk meg! El nem hanyagolható feladatunk tehát a tudományos tevékenységben eredménnyel kecsegtető hallgatók kiválasztása, mentorálása és kezdeti lépéseik támogatása.

Korunkat egyre inkább jellemzi az exhibicionizmus és egy kutató esetében ennek igen sajátos megjelenési formája van. Munkájának eredményeit leírja, írását pedig szereti nyomtatásban látni. Részben azért, hogy tevékenységét elismerjék, részben pedig azért, hogy kontrollálhassa önmagát. A publikálás tehát elemi része a kutatásnak. Egyetemünk igyekszik biztosítani azokat a fórumokat, amelyek oktatók, kutatók és hallgatók számára egyaránt lehetővé teszik a szakmai nyilvánosság előtti megjelenést. A karok, a doktori iskolák és a hallgatói önkormányzat érintett vezetőinek bevonásával még ebben az évben véglegesítjük az intézményi kiadványozási politika kereteit és elveit, meghatározzuk a hagyományos és on-line formában megjelenő periodikák körét, valamint a finanszírozás módját. A gazdaságosság szempontjait figyelembe véve szeretnénk úgy optimalizálni kiadványaink számát, hogy közben ne csökkentsek a valódi szakmai értékeket hordozó anyagok megjelentetésének esélyeit.

Akkor, amikor egy intézmény költségvetési támogatásának rendje és mértéke megváltozik, a működés egészét ehhez a változáshoz kell igazítani. Különösen nehéz ilyen körülmények között megteremteni a nemzetközi tudományos-szakmai együttműködés erősítésének feltételeit. Nyilvánvaló azonban, hogy a ma Európájában a pusztán anyagi okokból történő „bezárkózás” hosszú távon egy felsőoktatási intézmény halálát jelenti. A ZMNE a csökkenő állami támogatás okán arra kényszerül, hogy a szakmai leépülést, a kutatás elsorvadását elkerülendő, a romló költségvetési támogatás mellett is fejlessze külföldi kapcsolatait, biztosítsa hallgatóinak,

doktoranduszainak és oktatóinak a nemzetközi megmérettetés lehetőségét. A korábban már említett képzési együttműködések mellett fontos szerep jut a közös kutatási programok rendszerének, amely nem új eleme az egyetem gyakorlatának, de intenzitását feltétlenül javítanunk kell. Potenciális partnereink köre Kínától az Amerikai Egyesült Államokig terjed, de igazán komoly lehetőségeink az Európai Unió országainak felsőoktatási intézményeivel való együttműködésben vannak. Ez az a terület, amely pályázati rendszerén keresztül biztosítani képes a magas szintű kutatások, illetve azok eredményei gyakorlati megvalósításának anyagi hátterét.

Hogy a fentebb leírtak ne maradjanak csak az „írott malaszt” szintjén, nagyon komoly munkát kell végeznünk, igen rövid idő alatt. A korábbi kiszámítható jogszabályi környezet meglehetősen hektikus változásai, valamint az oktatásban, kutatásban és doktori képzésben meghatározó szereppel bíró országos szervezetek nem ritkán egymást gyengítő állásfoglalásai nem igazán segítik az intézmények munkáját. *Egyetemünknek egyszerre kell végrehajtania egy komoly létszámcsökkenéssel együtt járó strukturális átalakítást, egy új gazdasági működési rendre való áttérést, és végül, de nem utolsónak egy nagyarányú rekonstrukciót.* Ezek közül egy is elég lenne ahhoz, hogy egy intézmény elgondolkodjon az élet hiábavalóságain. Ugyanakkor vannak hagyományaink, amelyekre építhetünk. Vannak jól rögzített jelzőfények, amelyek mutatják a haladás irányát, függetlenül attól, hogy hazai vagy nemzetközi környezetben kell-e mozognunk. Vannak a felsőoktatásnak és a tudományos képzésnek olyan elemei, amelyek alkalmasak általános szabályok felállítására, és az egyetem már többször bizonyította, hogy képes a világos szabályoknak, elvárásoknak való megfelelésre. Ami pedig igazán fontos, rendelkezünk azzal a szellemi potenciállal, amely alkalmas a feladatok végrehajtására!

Korunk egyik jellemzője a tömegtermelés. A felsőoktatás, illetve a tudományos képzés nem követheti ezt a trendet. Ez az a terület, amelyen a minőség termel mennyiséget, és nem fordítva! Ha a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem képes arra, hogy a doktori képzésben megkérdőjelezhetetlen eredményekkel – vagyis jól felkészült, valós kutatási eredményeket prezentáló, a tudományos közéletben otthonosan mozgó doktorjelöltekkel – lépjen a szakmai nyilvánosság elé, akkor nem lehet gondja önmaga jelenlegi és jövőbeni elfogadtatásával. Ehhez a fentebb már leírtakon túl egy szigorú és következetes belső minőségbiztosítási rendszer működtetésére, és folyamatos önkontrollra van szükség. A tudományos munka végzésének nem elengedhetetlen feltétele a doktori fokozat. Komoly, tartalmas tevékenységet folytatnak olyan kollégáink, akik valamilyen oknál fogva soha nem fogják nevük elé írni azt a bizonyos két betűt. Aki azonban viselni akarja, az ne azért válassza képzése helyszínéül a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet, mert ott „könnyű”, hanem azért, mert színvonalas és elismert az oktatás!

Siposné dr. Kecskeméthy Klára

ezredes, a ZMNE mb. oktatási rektorhelyettese

A NATO és a katonai felsőoktatás

Minden haderő erejének lényeges összetevője a személyi állományának felkészültsége, képzettsége és kiképzettsége, szellemi és gyakorlati-tapasztalati értéke. A szellemi érték megteremtésének és növelésének alapvető színterei a katonai és polgári, a hazai és külföldi oktatási intézmények. Egyetlen ország sem rendelkezik minden szakmai területre kiterjedő, magas szintű tudást nyújtó, illetve költség-hatékonyan működtethető katonai oktatási intézményrendszerrel. Szinte mindegyik igénybe veszi tehát a mások által nyújtott képzési lehetőségeket, így módon pedig közvetlen kapcsolatba kerülhetnek a szövetséges és partnerországok katonai életével és kultúrájával. A külföldi oktatási intézményekben, soknemzetiségű törzsekben, missziókban szerzett ismeret, tapasztalat elengedhetetlen feltétele a szellemi kompatibilitásnak, a humán-interoperabilitásnak.

A NATO és a katonai felsőoktatás témakörben már tartottunk, szerveztünk konferenciákat. Az emlékemben két nevezetes konferencia él, amelyek szervezési folyamatában a már megszűnt HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály munkatársaival együtt vettem részt.

2001 novemberében közös erőfeszítéssel, két esemény összekapcsolásával konferenciát szervezett az ERGOMAS munkacsoport „Az európai tiszt és az új missziók kihívásai”, a Honvédelmi Minisztérium és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem „A magyar katonai felsőoktatás előtt álló kihívások az ezredfordulón” címmel.

2003 februárjában „A tisztképzés perspektivikus igényeinek, a NATO interoperabilitás konkrét követelményeinek megjelenése a tiszti felkészítésben a 2003–2006-ig terjedő időszakban” címmel.

Konferenciákat általában sorsfordító időszakokban tartunk, mert olyan pont-hoz, mérföldkőhöz érkezünk, amikor mérleget kell vonnunk és három kérdést kell feltennünk magunknak:

- megtettünk-e mindent?
- azt tettük-e, amit kellett?
- úgy tettük-e, úgy cselekedtünk-e, ahogy kellett?

Ahogy a nemzeteknél, az egyetemeknél is nemcsak az a fontos, hogy legyenek értékei, hanem, hogy az értékeinek legyenek megbecsülői is.

Két alapvetés van, nevezetesen az, hogy a Szövetségben nemzeti kompetenciába tartozik az oktatás, a képzés, valamint a nyelvképzés.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az előbb említett konferenciák összegzéseként többek között megállapítottuk, hogy nincs egyetemleges modellje a nemzeti katonai oktatásnak, a tisztképzésnek. Ismerjük a szövetséges és partnerországok katonai akadémiáit, katonai és nemzetvédelmi egyetemeit, főiskoláit. Hozhatunk példákat a vezérkari és védelmi/honvédelmi minisztériumi alárendeltsége, a végzettséget tanúsító diplomáknak csak a védelmi szektorban történő, vagy a polgári életben, a felsőoktatás nemzetközi oktatáspolitikai igényeivel összhangban lévő, az egyetemes európai felsőoktatási térség, a bolognai folyamatnak megfelelő többciklusú képzési rendszerben szerzettekre, amelyek összehasonlíthatóvá és elismerhetővé teszik azokat, de említhetnénk a jogi szabályozásban megmutatkozó különbségeket (polgári felsőoktatási törvény hatálya érvényesül vagy csak a szektorra vonatkozó rendeletek, utasítások).

A változó világban változik a biztonság és vele együtt az oktatás is. Kérdés, hogy az állandó változások közepette hogyan lehet hatékonyan tervezni, építkezni és minőségi képzést folytatni? Milyen útmutatók, irányelvek állnak a rendelkezésünkre? A válaszokat a kollektív bölcsességben és felhalmozott tapasztalatainkban kereshetjük.

Az akadémiai intézmények közössége az, amely hosszú távú előrelátással rendelkezik. Radikális változások tanúi vagyunk, képesnek kell lennünk arra, hogy e változásokkal a katonai felsőoktatás is lépést tartson. Ez nagy lehetőség és egyben kihívás is. Kihívás, mert a biztonság és a védelem kérdése világméretű problémává vált. Lehetőség is, mert a szédítő tempójú változások új, hatékony segédeszközöket nyújtanak a nemzetközi információcserére és kölcsönhatásra, az egyes oktatási intézmények közötti széleskörű együttműködésre.

Lord *Robertson* volt NATO főtitkár már 2001-ben, a NATO Védelmi Akadémia fennállásának 50. évfordulóján elhangzott beszédében a „*revolution in strategic education*” kifejezést használta.¹ A stratégiai oktatás forradalmán azt értette, hogy a Szövetség akadémiai intézményeinek az új, komplex és sokszor megfoghatatlan kihívásokra kell összpontosítania, és ennek szellemében kell felkészítenie katonai és polgári hallgatóit.

A NATO transzformációs hálózata

Az utóbbi években már a legnagyobb természetességgel olvasunk a Szövetség transzformációjáról. A *transzformáció a változtatások véget nem érő folyamata, a szövetség válasza a 21. század biztonsági kihívásaira*. Az már nem merül fel kérdésként, hogy a miért kell a NATO-nak átalakulnia, az annál inkább, hogy mit kell tenni a hatékonyabb működés érdekében.

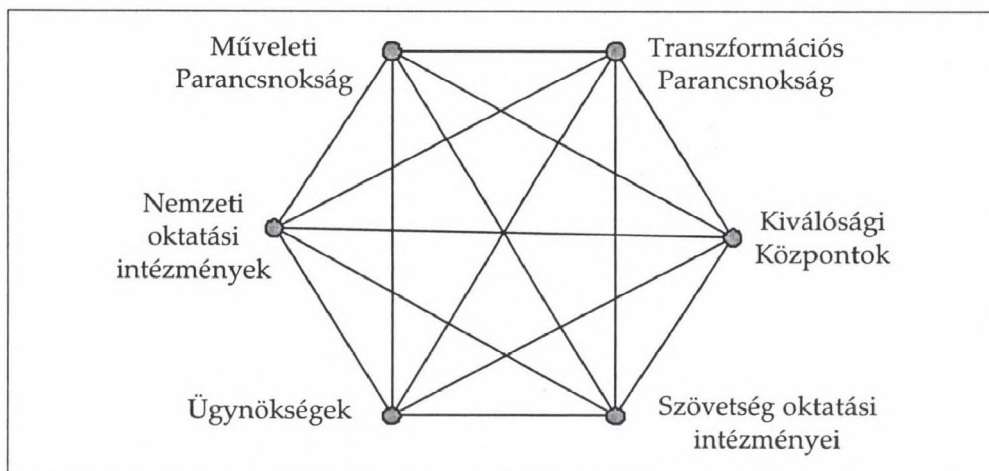
1 „50th Anniversary of the NATO DEFENSE COLLEGE – 48th Annual Conference and Seminar of Anciens”. Rome 2001, NATO Defense College Essay Series, No.3 (edited by Dieter OSE)

A siker záloga: a *képesség, a kompatibilitás, komplexitás és a komplementaritás*. Mi tehát a teendő? A siker számos tényező (például a NATO-csúcsértekezletek láncolata; a Szövetség partnerkapcsolatai; a NATO gyorsreagáló erők; az afganisztáni szerepvállalás; a vezetési és a haderőstruktúra reformja és harmonizációja; a *terebélyesedő oktatási és kiképzési szerepkör* stb.) együttes hatásának a következménye. *Itt külön szeretném kihangsúlyozni az oktatás és kiképzés jelentőségét és fontosságát.* A szövetség műveletei nagy kihívást jelentenek a védelmi egyetemek és katonai akadémiák oktatói és kutatói számára. Fontos a védelmi és biztonsági kutatás és gondolkodás fejlődése is.

Az oktatásnak *stratégia szerepe* van, amely a *műveletek, a partnerkapcsolatok és a transzformáció középpontjában áll*. Az intellektuális stimuláció innovációt eredményez, a soknemzetiségű változatosság pedig az összetartó csapatmunkát, a gondolkodás, a kiképzés, az oktatás, a gyakorlatok és műveletek szerves egységet képezik. Hogyan lehet ezt megvalósítani? – tehetjük fel a kérdést. A siker záloga a jövőre 60 éves és ennek megfelelő tapasztalattal rendelkező Szövetség, az egyes nemzetek, az oktatási intézmények, a kiválósági és kiképző központok együttes erőfeszítései.

A Szövetség katonai, doktrinális, képességbeli és intellektuális átalakulásához kapcsolódóan kiemelten fontos az oktatás és a képzés. Az átalakuló NATO, a *globális szerepvállalás* (három kontinens, hat missziókiterjedő műveleti jelenlét), a *globális képességek* (fejlődő transzformációs képességek) és a *globális partnerség* (PfP, Méditerran Párbeszéd, Isztambul Együttműködési Kezdeményezés, kontakt országok) kapcsán, intellektuális átalakulásra is szükség van. Az intellektuális transzformáció minden Szövetséges és partner oktatási intézményt, katonai akadémiát érint. A globalizálódó világban a NATO oktatási intézményeinek, globális intellektuális kitekin-téssel és gondolkodással kell rendelkeznie.

A Szövetség átalakulásához szorosan kapcsolódik a *transzformációs hálózat, amelynek része a Transzformációs, a Műveleti Parancsnokság, a Szövetség és az egyes nemzetek oktatási intézményei, a kiválósági központok, és az ügynökségek* (1. ábra). Magyarország az alapító tagja az egyik, elsőként felállított és akkreditált NATO kiválósági központnak

1. ábra. Transzformációs hálózat

(NATO Centre of Excellence). Az Összhaderőnemi Légierő Kompetencia Központ (Joint Air Power Competence Centre,) ² 2005. január 1-jén, 16 nemzet egyetértési nyilatkozata (Memorandum of Understanding) alapján kezdte meg működését.

A kiválósági központok koncepcióját a Katonai Bizottság a MCM-236-03 dokumentumban ³ fogalmazta meg. A kiválósági központ nemzeti vagy multinacionálisan szponzorált entitás, amely a Szövetség transzformációja támogatásához nyújt elsősorban szakértelmet és tapasztalatot. Ezek a nemzetközileg vagy egy nemzet által alapított központok a saját szakterületeiken olyan tudással, tapasztalattal és – adott esetben – kiképzési módszerrel rendelkeznek, amelyek kulcsfontosságú területeken fejlesztik a szövetség képességeit. A kiválósági központok négy alapvető területen segítik a Szövetség intellektuális átalakulását. Ezek a következők: kiképzés, gyakorlatok; elemzések, a rendelkezésre álló és felhalmozott tapasztalatok feldolgozása; koncepció és doktrína kidolgozása és validációja.

A Szövetség összesen 17 kiválósági központtal rendelkezik. Ezek között megtalálhatók a már akkreditált, az akkreditációs eljárás előtt álló, és a gondolat szintjén megfogalmazottak is. Stratégiai, hadműveleti és harcászati szintű központok léteznek, amelyek képzéssel és kiképzéssel, valamint elemzésekkel foglalkoznak. A Szövetség kiválósági központjait az 1. táblázat szemlélteti.

A 2007. október 6-án megrendezett NATO Science for Peace and Security workshop megnyitó előadásában dr. Szeredi Péter kabinetfőnök kihangsúlyozta, hogy lépésváltásra van szükség, mert a szomszédos országokhoz képest elmaradásban vagyunk. Az 1999-ben a Szövetséghez hazánkkal együtt csatlakozott országok közül egyedül a Magyar Köztársaság nem kapott, illetve nem törekedett a NATO-hoz történő szorosabb kapcsolódást szimbolizáló szervezet, egy kiválósági központ létrehozására. A következő bővítési hullám országai közül Észtország, Szlovákia, Szlovénia, Románia már létrehozta a maga kiválósági központját.

Hazánk nemcsak más országban akkreditált központ alapító tagja, hanem előrehaladott a Veszprémi Egyetemmel közösen tervezett Logisztikai/informatikai, ⁴ az új Honvéd Kórház bázisán kialakítandó Orvos-egészségügyi Kiválósági Központ alapí-

2 A szervezetet a németországi Kalkar városban, a korábbi NATO reagáló erők légierő törzse (NATO Reaction Forces Air Staff – RFAS) infrastrukturális bázisán hozták létre, de mind filozófiáját, mint pedig szervezeti felépítését tekintve teljesen újszerű egység a NATO szervezetében. Független szakértői központ, amely nem része a NATO vezetési struktúrájának, de feladatait a NATO Transzformációs Parancsnokság (Allied Command Transformation – ACT) stratégiai partnereként, annak iránymutatásai alapján hajtja végre. A JAPCC fő feladata a NATO légi képességeivel kapcsolatos stratégiai és hadműveleti szintű elképzelések kidolgozása, vagy az abban való részvétel. Így amellet, hogy az ACT a JAPCC fő „megrendelője”, a központ feladata az is, hogy a kompetenciájába tartozó területeken kapcsolatot tartson elsősorban a partner nemzetekkel, magas szintű oktatási intézményekkel, valamint a NATO ipari partnereivel. A JAPCC olyan szervezete a NATO-nak, amely jelentős részt vállal abban, hogy a NATO átalakítási irányelveinek megfelelően elősegítse azon képességek megteremtését, melyek lehetővé teszik, hogy a NATO légierője megfeleljen a 21. század kihívásainak. Részletesen lásd Szabó Miklós: A Magyar Honvédség a NATO kiválóságai között. 2007. 04.25. http://www.honvedelem.hu/hirek/hazai_hirek/a_magyar_honvedseg_a_nato_kivalosagai_kozott

3 MC Concept for Centres of Excellence, MCM-236-03, 4 December 2003. p. 4.

4 A magyarországi logisztikai kiválósági központtal kapcsolatban lásd Keszthelyi Gyula–Adonyi Róbert–Tóth Máté: A magyarországi NATO logisztikai kiválósági központ megalakításának vizsgálata (tanulmány), Budapest, 2007. p. 67.

1. táblázat

NATO kiválósági központok
(Szerkesztette: Siposné dr. Kecskeméthy Klára)

Kiválósági Központok	Ország	Helyzet
Összhaderőnemi Légierő Kompetencia Központ	Kalkar, Németország	Akkreditált
Terrorizmus elleni védelem	Törökország	Akkreditált
Tengeri aknák hadviselés	Oostende, Belgium	Akkreditált
Többnemzeti összhaderőnemi tengeri műveletek	Amerikai Egyesült Államok	Akkreditált
Civil-katonai együttműködés	Budel, Hollandia	Akkreditált
Hideg időjárásban folytatott műveletek	Stavanger, Norvégia	Akkreditált
Összhaderőnemi vegyi, biológiai, radioaktív és nukleáris védelem	Csehország	Akkreditált
Légi hadműveletek előkészítésének elemző és szimulációs központja	Párizs, Franciaország	Akkreditáció folyamatban
Vezetés és irányítás	Ede, Hollandia	Akkreditáció folyamatban
Kibernetikai védelem	Észtország	MOU tárgyalás
Katonai műszaki	München, Németország	MOU tárgyalás
Határ és sekély vizek	Kiel, Németország	MOU* tárgyalás
Humán felderítés	Románia	Elgondolás kialakítása
Humanitárius aknamentesítés	Spanyolország	Elgondolás kialakítása
Robbanóanyagok és szerkezetek megsemmisítése	Szlovákia	Kezdeti megfontolás
Hegyvidéki hadműveletek	Szlovénia	Kezdeti megfontolás
Logisztika/Egészségügyi	Magyarország	Kezdeti megfontolás

Forrás: Transformation Coordination Cell, HQ SACT, Norfolk)

* MOU = Memorandum of Understanding, Együttműködési megállapodás

tása is. A Zrínyi Egyetem szellemi bázisán pedig Energiabiztonság kiválósági központ elgondolása fogalmazódott meg.

A kiválósági központok bővítik az oktatási és a kiképzési választékot, fejlesztik és javítják az interoperabilitást és a képességeket, részt vállalnak a doktrínák kidolgozásában, és a gyakorlatban tesztelik, illetve érvényesítik az elképzeléseket. A kiválósági központokban folyó képzés és kiképzés a két stratégiai parancsnokság kiképzésre, gyakorlatokra és az értékelésre vonatkozó direktívájával, a kiképzés rendszeralapú megközelítési elvei dokumentummal, valamint minden egyéb a NATO oktatással és kiképzéssel kapcsolatos szolgálati utasítással és direktívával összhang-

ban van.⁵ A központoknak egyeztetniük kell a Transzformációs Parancsnokság Összhaderőnemi Képzési és Kiképzési Osztállyal (Joint Education and Training Branch, JET) és az oberammergaui NATO Iskolával, annak érdekében, hogy az újonnan indítandó képzések, tanfolyamaik összhangban legyenek a már rendelkezésre állókkal és azok tematikájával. Az így kialakított képzések a norfolki parancsnokság jóváhagyása után megjelennek a NATO Tanfolyamok Katalógusában (Master NATO Course Catalogue). A Transzformációs Parancsnokság alárendeltségébe tartoznak a Szövetség stratégiai, hadműveleti és harcászati képzést megvalósító oktatási és kiképzési intézményei is.

Akadémiaparancsnoki konferencia

Annak az igénye, hogy időről-időre találkozzanak egymással a különböző szövetséges államok katonai akadémiáinak és intézményeinek parancsnokai évtizedekkel ezelőtt megfogalmazták. A szövetség Akadémiaparancsnoki Konferenciájának alapítását J. C. O'Brien kanadai admirális kezdeményezte, aki 1970 és 1973 között volt a NATO Védelmi Akadémia parancsnoka.

Az Akadémiaparancsnoki Konferencia a NATO-tagállamok katonai felsőoktatásban érdekelt szervezetei számára kapcsolatteremtési lehetőséget, soknemzeti-ségű, civil-katonai, multilaterális információcserére alkalmas fórumot teremtett. A konferencia legfontosabb célkitűzése: a katonai felsőoktatás területét érintő együttműködés elősegítése, az oktatás módszerei, tantervei és tananyagai továbbfejlesztése alkalmas fórum alapítása.

Az Akadémiaparancsnokok Konferenciájának alapításakor senki sem gondolta, hogy milyen nagyszerű kezdeményezést indítottak útjára: 20 évvel az alapítás után a római csúcstalálkozó célkitűzéseivel összhangban, a Katonai Bizottság egyetértésével – hangsúlyozva az oktatás és kiképzés területén történő együttműködés fontosságát – 1992-ben a közép-kelet-európai országokkal bővítették a konferencia résztvevőinek körét. Számos kelet-közép-európai katonai felsőoktatási intézmény vezetőjét hívták meg a tanácskozásra. Ez volt a résztvevői kör bővítésének első lépése. A második bővítés során 2000-ben meghívták a Mediterrán Párbeszéd országainak képviselőit.⁶ A harmadik bővítésére 2006-ben a luzerni rendezvényen került sor. Ekkor az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés országait⁷ hívták meg. A 2007. évi pulai konferencián a kontakt országok képviselői is megjelentek. Az akadémiaparancsnokok konferenciája bővítését a 2. sz. táblázat szemlélteti.

5 Bi-SC Directive 75-2 „Training, Exercise and Evaluation Directive (TEED), a The Principles of the Systems Approach to Training” (NATO Training Group Working Group on Individual Training and Education Developments, NTG/WG/IT & ED).

6 Warning order on XXIX Conference of Commandants 21–25 March 2000, A Mediterrán Párbeszédről lásd Siposné Kecskeméthy Klára: Security and cooperation through education and research in the Mediterranean Area – AARMS, Academic and Applied Research in Military Science, 2004. Issue 2, Volume 3. p. 295–304.

7 Az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezésről lásd Siposné Kecskeméthy Klára: A mediterrán térség az isztambuli csúcstalálkozó után, Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum, 2005. 2. szám p. 26–29.

2. táblázat

Az Akadémiaparancsnokok Konferenciája 1992–2007.

(Szerkesztette: Siposné dr. Kecskeméthy Klára)

<i>Konferencia</i>	<i>Helyszín</i>	<i>Új résztvevő ország</i>	<i>A konferencia bővítése</i>
1992. április 3–4.	Róma	Ausztria Magyarország Lengyelország Románia Oroszország Svédország Svájc	1. bővítési kör meghívást kaptak EBESZ-országok
2000. március 22–24.	Róma	Izrael Jordánia	2. bővítési kör Először vettek részt a Mediterrán Párbeszéd országai
2001. március 21–23.	Budapest	Algéria, Írország	Magyarország a házigazda
2006. április 24–25.	Luzern	Szaúd-Arábia	3. bővítési kör Először vett részt Isztambul Együttműködési Kezdeményezés ország
2007. április 22–23.	Pula	Ausztrália Dél-Afrikai Köztársaság	4. bővítési kör Kontakt országok részvétele

Forrás: Az Akadémiaparancsnokok Konferenciájáról készült jelentések

Katonai felsőoktatás határok nélkül – hosszú távú nemzetközi együttműködési programok

Az ismeretek mennyiségének növekedése, a tudás felértékelődése minőségi és rugalmas oktatást igényel, ezért az új tanítási és tanulási módszerek és eszközök, a távoktatás szükségszerűen hódít egyre inkább teret a képzésben.

2002-ben az akadémiaparancsnokok a *létfontosságú infrastruktúra* távoktatási tematika kidolgozására tett javaslatot. A Kanadai Védelmi Akadémia parancsnoka 2005-ben egy munkacsoportot hozott létre a téma kidolgozására a különböző szakterületek képviselőiből. A szakemberek távoktatási tanfolyam keretében tervezték a létfontosságú infrastruktúrával kapcsolatos tudás, illetve ismeretek átadását a jelen és a jövő stratégiai szintű polgári, valamint katonai vezetőinek. Alapvető célkitűzés a létfontosságú infrastruktúra védelmével kapcsolatos meghatározások, alapfogalmak megismertetése, továbbá a nemzetközi szabályozás, tervek és irányelvek fejlesztéséhez elengedhetetlen ismeretek (ideértve a szimbolikus jelentőségű infrastruktúrát, az infrastruktúra szektorait, az egymásrataltság kategóriáit és a változó környezeti fenyegetésekről vallott felfogásunkat) bemutatása.

A kanadai szakemberek 2007 áprilisában azzal a céllal mutatták be a létfontosságú infrastruktúrával foglalkozó távoktatási tanfolyam anyagát, hogy a Szövetség, a

PfP, a Mediterrán Párbeszéd, az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés országainak katonai akadémiái és nemzetvédelmi egyetemei is hozzáférhessenek a tananyaghoz. A ZMNE és a Miniszterelnöki Hivatal közötti együttműködési megállapodás értelmében kértük, hogy oktatóink és hallgatóink számára hozzáférhető legyen ez a távoktatási tananyag.

Tanterv áttekintő folyamat – Curriculum Review Process

Évekkel ezelőtt merült fel igényként egy alezredek és őrnagyok számára készíten-dő, nemzeteken átívelő, harmonizált, professzionális katonai képzési tanterv összeállítása. Vajon miért volt szükség erre a nemzeteken átívelő projektre? A válasz: az együttműködők számára ugyanaz a biztonsági környezet, katonáiknak ugyanarra a tudásra és képességekre van szükségük. A fentiekre vonatkozó elgondolás tervezetéhez a 21. századi törzstiszt legfontosabb ismeretrendszere kapcsolódik.

A projekt az összes érintett és adatokat szolgáltató oktatási intézmény közös vál-lalkozása, lehetőségét nyújt az egyes nemzeteknek tanterveik összehasonlításához, módosításához, tanterveik harmonizálásához, és ösztönözheti intézményeiket annak módosítására. Az adatbázis naprakészen tartása nemzeti felelősség. 2007-ben öt új intézmény (a cseh, a finn, a magyar (ZMNE) és a svéd nemzetvédelmi egyete-mek, valamint a horvát főiskola) dolgozott be az adatbázisba. A soknemzetiségű adatbázisba a Hadtudományi Karral együttműködésben a felsővezetői tanfolyam került be 2006 decemberében.

Létezik egy soknemzetiségű tanterv adatbázis, ekvivalencia mátrix is. A tantervi adat-bázis elvileg működik. Az ekvivalencia országok szerinti mátrixa rendelkezésre áll, amelyben az „1” teljes, a „2” részleges, a „3” speciális ekvivalenciát jelent.

Szólnunk kell a referencia tantervről a soknemzetiségű oktatás számára is. Az évekkel ezelőtt kezdődött az egységes tanterv kialakítása a NATO-tagállamok védelmi egye-temei számára. 2003-ban a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemet (ZMNE) kérték fel egy konkrét tematika elkészítésére. A 2004. évi szófiai konferencián a Zrínyi Mik-lós Nemzetvédelmi Egyetem rektora a nemzetközi törzsekbe szolgálatra jelentkező törzstisztek számára kidolgozott minimumprogramot mutatott be. Az együttműkö-dés nehézségei és a folyamat túlbürokratizáltsága miatt azonban eddig nem szület-tek konkrét eredmények.

A PfP Védelmi Akadémiák és Biztonsági Tanulmányok Intézetei Konzorciuma Oktásfejlesztési Munkacsoport (Education Development WG) foglalkozik a feladat elméleti megalapozásával, a referencia tanterv kidolgozásával. Célkitűzései között szerepel a szövetséges és partnerországok közötti interoperabilitás fejlesztése, a védelmi intézményrendszerrel kapcsolatos tanterv kidolgozása, tananyagíró és az előzetes tananyag értékelő-felülvizsgáló munkacsoportok kialakítása.

Cél- és modulrendszerű tanfolyamok

A Szövetség oktatási intézményeiben hosszú időszakra tekint vissza a céltanfo-lyamok rendszere. 1992-ben engedélyezte a Katonai Bizottság céltanfolyamok indítá-sát a közép-kelet-európai országok számára. Ez volt az IPOC (Integrated Partner

Orientation Course), a rövidítés az évek során változatlan maradt, de a tartalma folyamatosan változott, integrált partner orientációs tanfolyamnak nevezik.

A modulrendszerű tanfolyamok ország (Irak), és a szövetségi partnerkapcsolatok (Mediterrán Párbeszéd, Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés) szerint kialakított specifikus, célorientált képzés a jövő egyik lehetséges útja. Megnöhet a jelentősége a tágabb értelemben vett Közel-Kelet és Afrika országaiba irányuló mobil oktató csoportok és a NATO Iskola gyakorlati felkészítésre koncentráló és a NATO Védelmi Akadémia stratégiai szintű képzést folytató oktatási intézményeinek a szerepe a térséget illetően. Emellett az egyes nemzetek katonai akadémiai és nemzetvédelmi egyetemei térség-specifikus képzésre és kiképzésre vonatkozó kezdeményezései, a különböző képzéseikben a térség országaiból érkező hallgatói kör bővítése, céltanfolyamok és képzések indítása fontosak a jövő szempontjából.

Zrínyi Egyetem helye és szerepe a Szövetség oktatási intézményei között

Professzionizálódó ZMNE az akadémiaparancsnoki multilaterális, soknemzetiségű fórum megbecsült tagja, sokszor került a figyelem középpontjába. 1992-ben kiemelt helyet és szerepet kapott prof. dr. Szabó Miklós vezérőrnagynak, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnokának a magyar katonai felsőoktatás átalakulásáról szóló előadása. Az előadás – tekintettel a magyar polgári és katonai felsőoktatás teljes átszervezésére, új alapokra helyezésére, valamint az akkor már várható új felsőoktatási törvényre – különös érdeklődést váltott ki. Az Akadémia parancsnoka elmondta, hogy 1992 áprilisában állásfoglalás született a nyitottabb, a polgári felsőoktatás rendszerébe integrálódó katonai egyetem létrehozása mellett. A változtatási szándékot az egész magyar felsőoktatás európai normákhoz közelítésének szándéka, az ország euroatlanti csatlakozási törekvései, a katonai felsőoktatásban kiadott diplomák társadalmi elismertségének növelése motiválták elsősorban. Irányvonalként a főiskolai és egyetemi szintű kimenet fenntartását, a négy katonai felsőoktatási intézmény hosszú távú összevonását és az egyintézményes katonai felsőoktatás kialakítását tűzte ki célul a tárca vezetése a létszám- és költségtakarékosság jegyében.

Az 1995. évi berni konferencián Javier Pardo de Santayana altábornagy, a Spanyol Nemzetvédelmi Tanulmányok Központjának igazgatója és dr. Szabó Miklós vezérőrnagy a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka azt a kérdéskört taglalták, hogy mennyi időt és milyen arányban fordítsanak az oktatási tematikában a nemzeti és a nemzetközi aspektusokra.⁸

Az Akadémiaparancsnokok Konferenciája történetében mérföldkő volt, hogy az 1999-ben csatlakozott három ország közül 2001-ben először Magyarország (Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem) adott otthont a konferenciának.

A 2004. évi szófiai konferencia fő témája a „Változó biztonság – változó oktatás” volt. Ekkor került ismételtelen a figyelem középpontjába az egyetemünk. A Zrínyi Miklós

8 See Summary report on the XXIVth Conference of Commandants 4th Enlarged Conference, Bern 22, 23 and 24 March 1995, page 3–4. Lásd Szabó Miklós: Értékváltás az európai fegyveres erőknél, Új Honvédségi Szemle, 1995. 3. sz. pp. 62–64.

Nemzetvédelmi Egyetem előterjesztette a NATO felsőoktatási intézmények közös minimumprogramjának megalkotására vonatkozó javaslatát. A ZMNE Hadtudományi Kara 60 órás minimumprogramot készített a nemzetközi törzsekbe szolgálatra jelentkező törzstisztek számára.⁹ A magyar fél olyan tematikát állított össze, amelyet ha minden NATO-akadémián vagy nemzetvédelmi egyetemen egyformán oktatnak, akkor a soknemzetiségű törzsekben végzett egységes szemléletű, eredményes együttműködésnek nem lehet akadálya. A javasolt tantárgyprogram közös felkészülési alapot képez, amely nemzeti keretek között bővíthető. A tematika szövetségi alapismereteket, alapfogalmakat, vezetési ismereteket, a válságreagáló műveletek alapjait, a katonai biztonság aktuális kérdéseit, az elmúlt évtizedben lezajlott háborúk tapasztalatainak feldolgozását, a válságreagáló és békeműveletek tapasztalatainak elemzését, valamint az alegységek válságreagáló és békefenntartó műveletekre felkészítését tartalmazza.

Ebben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szellemi kapacitásának, felhalmozódott oktatási tapasztalatainak is szerepe lehet. Előremutató példaként kell megemlíteni a NATO Transzformációs Parancsnokság által koordinált a ZMNE Nyelvi Intézet Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központban tartott NATO törzstiszti terminológiai tanfolyamot, és a korábbi években nemzetközi elismerést kivívott Air Operational Language Training tanfolyamot. Ugyancsak kiváló példa az Európai Biztonsági és Védelmi Akadémia felsővezetői tanfolyama, amelynek negyedik oktatási modulját – Az európai biztonság- és védelempolitika regionális alkalmazása, a Balkán, a Mediterrán-térség, Afrika és a Közel-Kelet térségében – az osztrák Landesverteidigungsakademie és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttesen szervezte.¹⁰

A Közép-Európai Kezdeményezés alapító tagja egyetemünk. A Közép-Európai Akadémiák Parancsnokai Kezdeményezés (a régió országainak multilaterális fóruma) elgondolása 2006 októberében a zágrábi tervező konferencián merült fel.¹¹ A 2007. évi pulai konferencián tartották a Közép-Európai Akadémiák Parancsnokainak Kezdeményezése alakuló ülést, az értekezletet Rudolf Urban cseh dandártábornok és Mirko Šundov horvát vezérőrnagy nyitották meg. A rendezvényen részt vettek a Balti Védelmi Akadémia, a szerb, a cseh, a horvát, a lengyel, a román, a szlovén és a szlovák védelmi akadémiák és egyetemek parancsnokai, rektorai.¹²

A multilaterális fórum résztvevői megállapodtak, hogy a kezdeményezés neve: Közép-Európai fórum a katonai oktatásról, a megbeszélés helyszínére utalva Pula

9 Erről részletes lásd Szabó Ildikó–Szabó Miklós: Változás a biztonságban, változtatás az oktatásban, Új Honvédségi Szemle 2004/7, 49. számában megjelent cikkét.
http://www.honvedelem.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/valtozas_a_biztonsagban_valtoztatas_az_oktatásban

10 Részletesen lásd Siposné Kecskeméthy Klára: Az Európai Biztonsági és Védelmi Akadémia, Hadtudomány 2007. 1. szám p. 107–113.

11 Jaroslav Prucha cseh, Zoran Brezovac horvát ezredesekkel együtt dolgoztuk ki a pulai konferenciára a regionális oktatási és tudományos együttműködés részleteit.

12 A pulai akadémiaparancsnoki konferenciáról részletesen lásd Siposné Kecskeméthy Klára: Együttműködés és nyílt párbeszéd – Pula, Új Honvédségi Szemle 2007. 7. szám p. 2–11.

Fórum lesz, valamint, hogy az érintett országok parancsnokai évente az akadémiaparancsnokok konferenciáján, félévente, pedig a kezdeményezés elnökségét ellátó országban találkoznak. A kezdeményezés elnökségét a 2007/2008-as évben Csehország látja el. 2007. november utolsó hetében Csehország, Brno látja vendégül a kezdeményezés parancsnokait. A szakértői megbeszélés témája egyrészt az egyes katonai oktatási intézmények bemutatása, valamint egyeztetés a bolognai folyamat megvalósításáról. Az elnökséget 2008-ban a Balti Védelmi Akadémia veszi át.

Felsővezető képző tanfolyam

A NATO Védelmi Akadémia a modulrendszerű tanfolyamok bevezetésével és számának fokozatos növelésével úttörő szerepet tölt be a Szövetség és a nemzeti oktatási intézményei között. A rendkívül költséges, féléves időtartamú felsővezetői tanfolyam mellett megjelentek az új, modulrendszerű, egyhetes, kéthetes időtartamú, célirányos felkészítést nyújtó, rövid távollétet igénylő, megfizethető tanfolyamok. Külön modulrendszerű tanfolyamokat szerveznek a 2004-ben csatlakozottak országoknak, a NATO-országok (elsősorban a Nemzetközi Törzs, a SHAPE, a Nemzetközi Katonai Törzs, és a NATO parancsnokságok állománya), valamint a PfP, a Méditerrán Párbeszéd és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezési országok célcsoportjainak.

Ez követendő példa lehet a saját felsővezetői tanfolyamunk hazai és nemzetközi célcsoportjának megújításában, új párhuzamos modulok indításában. *A két angol nyelvi modul beépítése* (2008. január 16–17., 2008. június 30–július 1.) a *Zrínyi felsővezető képző tanfolyam tematikájába az útkeresés új eleme*.

NATO Törzstiszti Katonai Terminológiai Tanfolyam

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Nyelvi Intézet Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ szaknyelvi képzése (a továbbiakban BKNYK) alapítása óta (1995) fontos részét teszi ki Magyarország NATO-felajánlásának. A központ különlegessége a nemzetközi jellegéből fakad. Az intézmény szellemi bázisa része a hazai, a NATO és az Európai Unió képzési rendszerének, nemzetközi szinten is komoly tényező. A BKNYK jól ismert a márkanév a partnerországok körében. Évente több mint 25 országból mintegy 300 külföldi hallgató (hivatásos katonák, civil munkatársak, nyelvtanárok) végzi itt a tanulmányait. A Szövetségen belüli elismertségének eredménye az, hogy az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés országaiból is érkeznek hallgatók. A jövőben pedig számolnunk kell a kontakt országok képviselőinek megjelenésével is.

2005-ben Szövetséges Transzformációs Parancsnokság a NATO Törzstiszti Katonai Terminológiai Tanfolyam (Staff Officers Military Terminology Course – SOMTC) évenkénti négy alkalommal történő végrehajtására adott megbízást a BKNYK-nak. Az új feladat alapvetően új megközelítést és végrehajtást igényelt.¹³

13 A NATO Törzstiszti Katonai Terminológiai tanfolyamról részletes lásd Siposné Kecskeméthy Klára: A NATO Törzstiszti Katonai Terminológiai Tanfolyamáról, 2007. 5. szám p. 79–88. Új Honvédségi Szemle <http://www.zmne.hu/Forum/06elso/kosztasz.htm>

A tanfolyam tematikája a Szövetség történetét, szervezetét, vezetési rendszerét, partnerkapcsolatait; válságreakáló műveleteit; NATO/PfP gyakorlatok tervezése és végrehajtását; válságkezelést a NATO-ban, a válságkezelés eszközei; a CJTF-konceptió; a jövőbeni telepíthető parancsnokságokat; hadművészetet; a műveleti tervezést a NATO-ban; NATO logisztikát; a NATO kommunikációs és informatikai rendszerét; médiakapcsolatokat; civil-katonai együttműködést válságkezelés során tartalmazza.

A siker alapvető követelménye a speciális képzési területek meghatározása, a civil-katonai kapcsolatokkal, a pszichológiai műveletekkel, és a műveletek egészségügyi biztosításával kapcsolatos szaktanfolyamok indítása. A régió és a szövetségi partnerkapcsolatok és célcsoportok (Partnerség a Békéért, Mediterrán Párbeszéd, Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés, kontakt országok) szerint kialakított specifikus célorientált szaknyelvi képzés, valamint a NATO és az Európai Unió képzési rendszerébe illeszkedő újabb angol, francia és német szak terminológiai tanfolyamok szervezése a jövő egyik lehetséges útja a regionális központ, a későbbiekben a kiválósági központ irányába tett lépéseknek.

* * *

Az együttműködés különböző formáinak, az oktatásnak és kiképzésnek meghatározó szerepe és jelentősége van az emberi gondolkodás, a nyelvi, műveleti és a humán interoperabilitás megteremtésében. Ebben van felelőssége az egyénnek, az oktatási intézményeknek és az egyes nemzeteknek is.

Hazánk speciális módon járulhat hozzá a NATO átalakulásához, olyan hozzáadott értékekkel, amelyek minőségi képességeket jelentenek. A sajátos szakterületeken, olyan tudást és tapasztalatot, képzést, képzési módszereket ajánlhatunk fel, amelyek kulcsfontosságú területeken fejlesztik a Szövetség képességeit, és amelyek Magyarország számára nagyon komoly elismertséget hoznak. Ebben van kiemelkedő jelentősége, szerepe és felelőssége többek között a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemnek.

Teller Ede egy bölcs mondásával zárom a NATO és a katonai felsőoktatás témakörében felvázolt gondolatot, amely szerint: „A pesszimista olyan ember, akinek mindig igaza van, de nincs benne öröme. Optimista viszont az, aki azt képzei, hogy a jövő bizonytalan. Mert ha azt képzei, hogy a jövő bizonytalan, akkor úgy cselekszik, hogy a jövő jobb legyen.” Én optimista vagyok... s a jövőt úgy tekintem, mint nyersanyagot, amiből teremtenünk kell valamit.

Dr. Szendy István

ezredes, a KLHTK oktatási dékánhelyettese

A katonai vezetői képzés jelene és jövője a magyar katonai felsőoktatásban

Az emberiség fejlődéstörténetének különböző korszakait, és e korszakok, időszakok társadalmi mozgásformáinak ok-okozati összefüggéseit vizsgáló kutatók napjainkban egységes álláspontot képviselnek abban a tekintetben, hogy az oktatás folyamatosan átalakul, megújul, miközben a kortárs-társadalom egy jelentős részének álláspontja szerint válságban van! Ezt az állítást, mint elméletet a történelmi korok e vonatkozású gyakorlatai igazolják! Mi több, láthatóan és érzékelhetően ma sincs ez másképp!

Azt gondolom elég, ha az utóbbi öt év ilyen vonatkozású magyar gyakorlatát vesszük górcső alá. E rövid időszakról, a részletek elemzése, értékelése és latolgatása nélkül is megállapíthatjuk, hogy a magyar felsőoktatás tekintetében sem volt egyszerű, zavartalan a paradigma-váltás. A nálunk is hosszú időn keresztül egyeduralkodó duális képzési rendszert rendkívül következetesen és nem egyszer kemény viták eredményeként kialakult konszenzus mentén válthatta/váltotta fel az a ciklikus, vagy más szóval lineáris képzési rendszer, melynek filozófiáját a Bolognai Nyilatkozat tartalmazta, amely a „bolognai folyamatként” az egész európai felsőoktatási térségre kiterjedő, a XXI. század tudásalapú társadalmának igényei szerinti felsőoktatási rendszer kialakítását eredményezte.

Az igazat megvallva, hazánkban e témakörben talán még ma sem ültek el az indulatok. Köztudott, hogy a magyar felsőoktatás bizonyos képzési ágaiban (pl. orvos-képzés, jogászképzés stb.) működtetett szakok, a társadalmi igény alapján strukturált képzési- és kimeneti követelményeire figyelemmel keresik helyüket és képzési célkitűzéseik megvalósításának optimalizált módjait a bolognai folyamat eredményeként kialakult új típusú képzési rendszerben.

Egy valami azonban bizonyos: felsőoktatásunk valamennyi képzési területén és képzési ágában működtetett szakokon oktatóként, illetve hallgatóként együtt dolgozó emberek célkitűzése nem lehet más, mint a széles műveltségen alapuló, a XXI. század kihívásaira hatékony választ adni képes hasznosítható, a megújulás, valamint a fejlesztés lehetőségének képességével bíró tudás, szaktudás megadása és megszerzése.

Helyzetértékelés

A fentiekben leírtak természetesen érvényesek a magyar felsőoktatás részeként működő katonai felsőoktatásra is, melynek helyzetét és jövőjét alapvetően befolyásolják a társadalomban zajló folyamatok.

Ebből következik, hogy a nemzeti tisztképzés meghatározó részeként megvalósuló katonai vezetői képzés sem függetlenítheti magát e társadalmi folyamatoktól, tényektől. Emlékeim szerint egy ókori filozófus mondta, „a tények makacs érvek”. A mondás úgy tűnik időtálló. Ebből kiindulva a következőkben célszerűnek tartom áttekinteni azokat a jellemzőket, melyek hatásai tagadhatatlanul hatnak a katonai képzés jelenére és jövőjére.

- A duális képzési rendszert hazánkban jól érzékelhetően (2005. évi CXXXIX. számú törvény a felsőoktatásról) és úgy tűnik, visszavonhatatlanul felváltotta a lineáris (ciklikus) képzési modell.
- Magyarországon a védelmi szféra minden eleme – a globális, illetve a regionális geopolitikai és geostratégiai folyamatok okán – a folyamatos átalakulás és változás állapotában van.
- Kormányzati szinten pillanatnyilag eldöntöttnek látszik a katonai (védelmi) felsőoktatás helyzete. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem fenntartója és fő megrendelője a Honvédelmi Minisztérium.
- Ebből adódóan átalakult, újrafogalmazódott és jelen pillanatban is folyamatosan változik a megrendelői igény, amelynek jogharmonizációs egzakt megfogalmazása – a honvédelmi felső vezetés határozott szándéka szerint – folyt/folyik, illetve a közeljövő feladata.
- A felsőoktatási intézményünk szintjén folyamatosan szűkülő működési feltételekkel kell számolnunk, de az így kieső, ám szükséges anyagi forrásokat – a fenntartó segítő támogatása mellett – innovatív, piacorientált képzésfejlesztési stratégia hatékony és sikeres gyakorlati megvalósításával ellentételezhetjük.
- A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem helyzete, működése 2007 őszétől megváltozott. A kialakult helyzetnek megfelelően módosításra került az intézmény alapító okirata. Átdolgozásra került és gyakorlatilag megújult az egyetem életét szabályozó Szervezeti és Működési Szabályzat. November 1-jétől az egyetemet az alaprendeltetéséből adódó feladatok költség hatékony végrehajtását biztosító szervezeti struktúra jellemzi, és fontos az is, hogy az egyetem törzstanári állománya létszámában teljes mértékben igazodik a fenntartó, a honvédelmi tárca e vonatkozásban kialakított elgondolásához.
- Fontos e tények sorában megemlíteni, hogy az oktatás-képzés bolognai szellemiségű átalakítása területén az elmúlt években már számos stratégiai szintű célkitűzéseinket megvalósítottunk. Így a megrendelői igényeknek megfelelően, tartalmában átalakítottuk, és igény szerint módosítottuk a folyó, ha úgy tetszik kifutó kredit-rendszerű képzésünket.
- Létrehoztuk, és kidolgozás után akkreditáltattuk, valamint 2005 szeptemberétől indítottuk a lineáris (ciklikus) képzési rendszerhez tartozó alapszakjainkat, és folytatjuk mesterszakjaink alapítását.

A katonai vezetői alap- és mesterszak a lineáris képzés rendszerében

Képzési terület	Képzési ág	Alapszakok	Képzési kreditek		Felvételi jelentkezés módja
			A	M	
Nemzetvédelmi, katonai	Védelmi	Biztonság- és védelempolitikai	180	120	képzési ágon belül szakra
		Büntetés-végrehajtási nevelő/vezető	180	120	
		Nemzetbiztonsági	180	120	
		Határrendészeti és -védelmi vezetői	180	120	
	Katonai	Katonai vezetői	210	90	képzési ágon belül szakra

A fentiekben látható leegyszerűsített táblázat a katonai vezetői alap- és mesterszak elhelyezkedését szemlélteti a magyar felsőoktatás jelenlegi rendszerében. A táblázat alapján jól nyomon követhető, hogy katonai vezetői alap- és mesterszak a nemzetvédelmi és katonai képzési terület katonai képzési ágában akkreditált két nagyjelentőségű, meghatározó és országosan egyedi és egyedüli szak.

A katonai vezetői képzés rendszere egy 210 kredit értékű 7 szemeszteres képzési idejű alapszaktól, és az arra épülő 90 kredit értékű, 3 szemeszteres mesterszaktól áll. Az alap- és mesterképzést eredményesen befejező, valamint megfelelő tudományos kvalitással rendelkező személyek számára nyitott az út a ciklikus képzési rendszer harmadik, egyben legfelsőbb szintje, a doktori képzés irányába.

A katonai vezetői képzés szerkezete a ZMNE KLHTK-n

(Forrás: Prof. Dr. Szendy István ezredes, CSc., egyetemi tanár)

Az alap- és mesterszakon folyó oktatás-képzés és nevelés stratégiájának megrendelői igényként is megfogalmazott fő célkitűzése az, hogy a XXI. századi magyar társadalom számára olyan speciális szakembereket biztosítson, akik a magyar értelmiség integráns részei, ugyanakkor a haladó nemzeti hagyományokat vállalni képes, mégis euroatlanti szempontból konform, a tevékenységüket hivatásnak tekintő katonai vezetők.

A katonai vezetői képzés szerkezetét bemutató ábrán jól látható az is, hogy az alap-, mester- és doktori képzés három szintje közé beépítésre került az úgynevezett tanfolyami szintű képzések rendszere. Ez a képzési rendszer biztosítéka annak, hogy a hivatását gyakorló katonai vezető egy élethosszon át képes legyen szakterületén tudományelméletileg megalapozottan, hatékonyan és eredményesen megfelelni a kor kihívásaira.

Katonai vezetői alapszak

A katonai vezetői alapszakot – a törvényileg előírt államigazgatási eljárás keretében lefolytatott szaklétesítési és indítási engedélyek birtokában – 2005 szeptemberéről indítottuk.

- **Szakfelelős:** Prof. Dr. Szendy István ezredes, CSc., egyetemi tanár, oktatási dékánhelyettes
- **Szakjellemzők:**
- Szemeszter/ kredit: BSc.: 7/210
- Szakirányok: 8 (Löv., Hk., Feld., Tü., Mű., Kat.térinf.-térk., Rep.h.!, Rep. ir.!),
- Végzettség/szakképzettség: BSc. / Katonai vezető (szakirányú „+” kompetenciával)
- **Tanterv jellemzők: N**
- **A képzés fő tanulmányi területei:**
- Elméleti alapozás: 45 kredit
- Szakmai törzsanyag : 71 + 11 (Haditechnika) kredit
- Szakirány modul: 63 kredit → 11 + 63 + 8 + 10 = 92 kredit!!!
- Szabadon választható: 2 + 8 kredit
- Diplomamunka: 10 kredit

A katonai vezetői alapszak formai és tartalmi tekintetben a bolognai folyamat eredményeként kialakított új típusú lineáris képzési rendszer államilag akkreditált és a Felsőoktatási Regisztrációs Központ által nyilvántartott szakja. Mint ilyen, képzési filozófiájában valamint struktúrájában, és ebből adódóan természetesen tartalmában teljes egészében koherens az Európai Unió felsőoktatási és egyben a nemzeti oktatási stratégiában megfogalmazottakkal.

Az alapszak rendelkezik a működéséhez és működtetéséhez előírt dokumentumokkal, a tantárgyi programjai minden tekintetben kielégítik a piaci és megrendelői igényeket, felépítésük és tartalmuk okán minden szempontból alkalmasak – természetesen a változó megrendelői igényekhez igazodva – a szakfejlesztés keretében az új kutatási eredmények alapján végrehajtandó modernizációra, tananyagfejlesztésre és módosításra.

A csapat- és szakmai gyakorlatok áttekintő táblázata

- „0” szemeszter: 12 hét = 12 hét → *Alap kiképzés!*
- Első szemeszter: 2 hét = 2 hét
- Második szemeszter: 1 hét = 1 hét
- Harmadik szemeszter: 1–2 + 2 hét = 3–4 hét → *Rpk.-i beo-n!*
- Negyedik szemeszter: 0 hét = 0 hét
- Ötödik szemeszter: 1–2 + 2 hét = 3–4 hét → *Szakir. Szpk.-i beo-n!*
- Hatodik szemeszter: 0 hét = 0 hét
- Hetedik szemeszter: 4–6 + 2 hét = 6–8 hét → *Szakir. első Ti-i beo-n!*
- Összesen: 15–19 hét

- **MAGYARÁZAT:**
- Szakmai gyakorlat a ZMNE-n!
- Szakmai gyakorlat a kijelölt katonai szervezetnél!
- Csapatgyakorlat a kijelölt katonai szervezetnél!

A fentiekben bemutatott csapatgyakoroltatás rendszere a szakfejlesztés egyik kézzelfogható bizonyítéka. Az egyébként is gyakorlatias képzés olyan célszerű fejlesztése, mely teljes egészében a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar és a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokságának elvárását és igényét tükrözi. A csapatbázisú gyakoroltatás, illetve a csapatgyakorlatok itt szemléltetett és a jövőben (várhatóan 2008 szeptemberétől) bevezetésre kerülő rendszere jelenleg a gyakorlati végrehajtás kimunkálásának állapotában van. Az e célra létrehozott munkabizottság tagjainak hozzáértése és problémamegoldó képessége biztosítja annak, hogy ez a rendszer a Vezérkar főnökének utasításában meghatározott hatékonysággal szolgálja a jövő katonai vezetőinek magas szintű, a nemzeti és szövetségi elvárásokat is kielégítő felkészítését.

Katonai vezetői mesterszak

A katonai vezetői mesterszak szakindítási kérelmét a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) elfogadta, és így a szakon a képzés 2008 szeptemberétől indul összhaderőnemi jelleggel.

- **Szakfelelős:** Prof. Dr. Szendy István ezredes, CSc., egyetemi tanár, oktatási dékánhelyettes
- **Szakjellemzők:**
- Szemeszter/ kredit: MSc.: 3/90
- Szakirányok: 0! (Összhaderőnemi, igény szerinti szárazföldi haderőnemi és/vagy légierő haderőnemi súlyozással!)
- Végzettség/szakképzettség: Okleveles katonai vezető
- **Tanterv jellemzők:** N

- **A képzés fő tanulmányi területei:**
- Elméleti alapozás: 15 kredit
- Szakmai törzsanyag: 30 kredit
- Differenciált szakmai anyag: 24 kredit
- Szabadon választható: 6 kredit
- Diplomamunka: 15 kredit
- **Indítás: 2008. 09. 01.**

Összegzés

A fentiekben leírtakból – úgy gondolom egyértelműen kitűnik –, hogy a vázlatosan bemutatott, és a magyar felsőoktatás specifikus szegmensét képező katonai vezetői képzés egy összetett, de jól felépített képzési rendszer. Mely teljes mértékben alkalmas arra, hogy olyan speciálisan képzett értelmiségi réteget bocsásson a társadalom rendelkezésére, mely a globálisan, regionálisan és lokálisan megjelenő biztonsági és védelmi kihívásokra hatékony és a társadalom szempontjából jó válaszokat adjon. E megfogalmazásomat a következőkben *a katonai vezetői képzés legfontosabb jellemzőinek felsorolásával szeretném, kívánom alátámasztani:*

- A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem karakterét a magyar és nemzetközi felsőoktatás rendszerében, jelentős mértékben és meghatározó módon jellemzi a katonai vezetői szakokon folyó képzés struktúrája, tartalma és minősége!
- A katonai vezető képzés (a tisztképzés) új követelmények szerinti rendszere már 2004-n „megalkotásra” került.
- A szakok által lefedett, tudományosan megalapozott elméleti és gyakorlati szakismeretek – Magyarországon, illetve bizonyos értelemben, Európában – csak a katonai vezetői szakokon folyó képzés keretében sajátíthatók el, illetve szerezhethők meg.
- A védelmi szféra – kiemelten a HM – speciális képzési igényeinek egzakt módon meghatározható részét a katonai vezetői képzés elégíti ki.
- A szakokhoz kötődő tudományos műhelyek egyedülállóak, a hadtudomány jelene és jövője szempontjából értékük, illetve értékteremtő tevékenységük szinte felbecsülhetetlen.
- A szakokon folyó tevékenységünkkel meghatározó módon hozzájárulunk, egy a magyar és az európai értelmiség minden szempontból fontos, a történésekre hatást gyakorolni képes rétegének fenntartásához és formálásához.

A katonai vezetői szakokon folyó képzés célkitűzéseinek következetes megvalósítása, de valójában a társadalmi igényeket megfogalmazó megrendelői igények szerinti fejlesztése is elképzelhetetlen a honvédelmi minisztériumi és a katonai felső vezetés folyamatos, hatékony támogatása és segítése nélkül. Ebből adódik, hogy ezeken a szinteken a közeljövőben, az alábbiakban felsorolt folyamatokra történő odafigyelés és támogató ráhatás elengedhetetlen:

- A katonai vezető képzés (a tisztképzés) új követelmények szerinti rendszere a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) részéről 2008-ban „ismételtén megmérettetésre” kerül.

- A képzési struktúra egységes, így annak különböző szintjeire meghatározandó általános és szakmai követelményeket is komplexen, a szintek tartalmi- és viszonyrendszerére figyelemmel célszerű – megrendelői igényként a jövőben változó katonai műveleti tevékenységek okán – elvégezni.
- A képzés, illetve annak egyes elemei tartalmát törvényharmonizációs módon minden időben és minden esetben szinkronizálni kell a Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar, Összhaderőnemi Parancsnokság igényeivel.

Végezetül szeretném megjegyezni, hogy e néhány oldalas írás valójában inkább csak ízelítő e tárgykörhöz tartozó témakör vonatkozásában. A tartalomhoz kapcsolódó egyes területek sokkal mélyebb elemzést, az összefüggések részletesebb magyarázatot igényelnek. A szerző mindezekkel tisztában van és reméli, hogy e tárgykörben a jövő évben egy nagyobb lélegzetű tanulmánnyal jelenhet meg az e téma iránt érdeklődő olvasók előtt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Dr. Szendy István ezredes egyetemi tanár: A katonai vezetői alapszak szakleírása. ZMNE Bp. 2004.
Dr. Szendy István ezredes egyetemi tanár: A katonai vezetői mesterszak szakleírása. ZMNE Bp. 2007.

Dr. Szegedi Péter

mk. őrnagy, a BJKMK mb. oktatási dékánhelyettese

Tisztképzés és civilképzés a Bolyai János Katonai Műszaki Karon¹

2007 a változások éve a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. A rektorválasztás szemléletváltást hozott, új felsővezetés került az egyetem élére, új stratégiai koncepciók jelennek meg a látókörünkben és gyakorlatunkban, olyan a szemlélet, amely lehetővé teszi az egyetem belső és külső környezetének nyílt, őszinte, javító szándékú elemzését és a teendők meghatározását, annak megértését, milyen lépések szükségesek ahhoz, hogy a Magyar Honvédséget feladatunknak megfelelően segíthessük hazai és nemzetközi feladatainak ellátásában.

Ezek a változások új kihívásokkal és lehetőségekkel szembesítik a Bolyai János Katonai Műszaki Kart is. Bár a stratégiai koncepció kialakítása, a társadalmi-politikai-oktatási közeg különböző szervezeteivel – kiemelten a Honvédelmi Minisztériummal és a Honvéd Vezérkarral – való egyeztetés, a szervezeti belső környezet stabilitásának biztosítása elsősorban az egyetem vezetésének a feladata, az egyetemi demokrácia keretein belül kari, sőt intézményi szinten is szükség van olyan kapcsolattrendszerek kiépítésére, amelyek segítenek a 21. századi kihívásoknak megfelelő magyar tisztképzési rendszer kialakításában és működtetésében.

A kihívás méreteinek felméréséhez figyelembe kell vennünk a nemzetvédelmi környezet változásait, különös tekintettel a Magyar Honvédség, a magyar tisztikar új feladataira és helyzetére, beleilleszkedésére a nemzetközi fegyveres erők rendszereibe (NATO, Európai Unió). Ugyanígy tisztában kell azonban lennünk azzal, hogy a katonai felsőoktatás elszigeteltsége megszűnt, éppúgy része vagyunk a felsőoktatási piacnak, mint minden más főiskola és egyetem. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy a nemzetvédelemhez kapcsolódó oktatás már nem csak nálunk folyik, hanem az ország más egyetemein is, valamint hogy egyre nagyobb jelentőséget kapnak a nem-

¹ Az előadást összeállította: Dr. Sipos Jenő, Dr. Haig Zsolt, Koronváry Péter és Dr. Szegedi Péter

zetközi tanulmányok a tiszti karrier egyes állomásainál. Ily módon a magyar és nemzetközi porondon, civil és katonai részen egyaránt erős verseny vár ránk.

A Bolyai János Katonai Műszaki Kar – mint az egyetem műszaki (mérnöki), közgazdasági és igazgatási vezetőképző programjait, illetve az azokkal kapcsolatos kutatási, fejlesztési, oktatásszervezési és szakértői tevékenységeit összefogó szervezete – egyik szempontból sincs könnyű helyzetben. Olyan helyzetben kell biztosítanunk a műszaki és logisztikai tisztek minőségi képzését, amelyben az egyetemek és főiskolák között a közgazdasági és mérnökképzésben elkeseredett harc folyik, az igazgatási (védelemigazgatási) területen pedig szintén erősen szorongatnak, ráadásul még bevételeket is kell termelnünk ahhoz, hogy fejleszthessük az oktatás színvonalát. Márpedig az oktatás fejlesztése számos szempontból elengedhetetlenül fontos. Ezek közé tartoznak:

- A mérnöki hivatás éppúgy, mint a gazdasági pozíciók, mind a honvédségben, mind a civil szférában rendelkezik bizonyos presztízzsel, az utánpótlás tehát folyamatos. Amennyiben a hallgatók elvárásainak nem felelnénk meg, az egyetem jelentősen vesztené vonzereijéből, ráadásul a műszaki és logisztikai tiszti pálya imázsa is megszenvedné.
- A nemzetközi akciókban való részvételeink éppúgy, mint a nemzetközi katonai karrier lehetőségeinek megnyílása színvonalas, naprakész tudást igényel mind műszaki, mind logisztikai, mind igazgatási vonalon.
- A védelmi igazgatási szakunk különböző szakirányain folyó civil (közigazgatási) menedzserképzés minőségének fejlesztése nélkül az egyetem gyakorlatilag kiszorulna a civil vezetőképzési piacról, annak egy Európa-szerte fejlődő területéről, a nonprofit menedzserképzésből, amely ráadásul olyan ismereteket hoz be az egyetemre, amelyekre máshol is, a katonai képzéseken belül is szükségünk van (humán erőforrás-menedzsment, marketing, projekt-menedzsment, döntéshozatali módszerek stb.).
- Közgazdasági képzésünk (számviteli és pénzügyi szakirányon) nem csak a gazdasági vezetőképzési piacon való jelenlétünk záloga, de biztosítja a civil szférában folyamatosan megújuló menedzser-ismeretek beáramlását a logisztikai és más képzésekbe.

Bármelyik területre tekintünk, azt látjuk, hogy a civil egyetemeken megszerezhető tudás hasznos, elsajátítandó és integrálandó a tisztképzésben is. Amennyiben a műszaki tiszti, katonai logisztikai, katonai igazgatási karriernek vonzerejét javítani akarjuk, a munkahelyi elvárásokat, a szükséges színvonalat tükröző és a hallgató felé a minőség és igényesség üzenetét közvetítő tisztképzésre van szükség. Olyan színvonalra, amely lehetővé teszi a hallgatónak a Magyar Honvédségben a sikeres tiszti karriert és az eredményes szakmai munkát, illetve ha a honvédségben nincs számára üres tiszti hely vagy éppen az ő területén később olyan átszervezésekre kerül sor, amelyek miatt fel kell adnia hivatásos tiszti pályáját, akkor a sikeres karrier folytatását a civil szférában.

A tisztképzés – elitképzés. Olyan nevelési feladataink is vannak, amelyek a civil szférában nincsenek. Ugyanakkor olyan minőségi követelményeket is támasztha-

tunk magunk – és ezután a hallgató – felé, amelyek szintén nem maguktól értetődőek a polgári felsőoktatásban. A tisztképzés, és ezen belül a műszaki és logisztikai tisztek képzése, ha sikeresen működik az egyetem és a műszaki kar, a Magyar Honvédség dísze, hazai és nemzetközi hírének növelője, sikereinek egyik megalapozója lehet. Mindannyiunk közös érdeke tehát a színvonal fenntartása, sőt javítása.

A színvonal biztosításához a következő sarokköveket kell kijelölnünk:

1. A műszaki kar képzési rendszerének középpontjában a honvédség tiszti utánpótlását mindenkor igény szerint biztosító szakok és szakirányok állnak. Ezek:
 - a) az alapképzésben:
 - a had- és biztonságtechnikai mérnöki szak;
 - a katonai gazdálkodási szak;
 - b) a mesterképzésben:
 - a katonai logisztikai szak.
 - a védelmi vezetéstechnikai rendszerszervező szak.
2. A műszaki kar felelősségének tartjuk, hogy olyan fiatal tiszteket bocsássunk ki, akik kellően motiváltak és képesek:
 - elkötelezetten és az előre definiált minőségben teljesíteni feladataikat;
 - színvonalasan megfelelni a velük szemben támasztott magas elvárásoknak;
 - felelősségteljes döntéseket hozni;
 - irányítani beosztottaikat és képviselni érdekeiket;
 - üzemeltetni és üzemben tartani a rájuk bízott eszközöket;
 - hatékonyan közreműködni a Magyar Honvédség szervezeti és társadalmi céljainak sikeres elérésében.
3. A tisztképzés „kemény magja” köré olyan civil képzések sorát építjük ki és erősítjük meg, melyek elsősorban a nemzetvédelmi szektor és az igazgatási szféra szükségleteit kielégítve, mind a behozott tudás, mind a kitermelt bevételek révén hozzájárulnak a műszaki kar fejlesztéséhez.
4. Ennek a katonai és civilképzési rendszernek az igényeihez és kapacitásaihoz szabva építjük fel szolgáltatási rendszerünket, mely egyrészt a múltbeli, jelenlegi és jövőbeli hallgatók felé szolgálatot; másrészt a kapacitásaink kihasználását és fejlesztését szolgáló megrendeléseket teljesít (kutatás-fejlesztés, szakértői megbízások stb.).
5. Olyan belső képzési, oktatásfejlesztési és minőségbiztosítási gyakorlatot alakítunk ki, amely biztosítja a legmodernebb hasznosítható tudás áramlását az egyes képzési irányok között. A katonai képzések hasznos tapasztalatait és eszközrendszerének szabad kapacitásait felhasználjuk a civil képzésekben, ezek friss tudásanyagát és oktatásmódszertani lehetőségeit pedig integráljuk a tisztképzésbe.
6. A civil és katonai képzések hallgatói közötti elszigeteltséget csökkentjük, olyan kari közösséget építünk, ahol diákok, tanárok és adminisztrátorok egyaránt jól érzi magukat egymás társaságában. Csak így biztosíthatjuk, hogy hallgatóink olyan kapcsolatokat építhessenek ki, amelyek végzés után

5–10 évvel is – amikor ők civil vagy katonai vezetőkként már elérik azokat a beosztási szinteket, ahol ez fontos – jól működnek.

7. A hallgatók röghözkötése helyett a vissza-visszatérés modelljét támogatjuk. Lehetőségeket építünk ki az egyetemek közötti áthallgatásra, a kettős diplomák szerzésének erősebb támogatására, a külföldi tanulmányutak, hallgatócserék végrehajtására. Hallgatóink érezzék motiválva magukat, hogy kipróbálják az egyetemen belüli és kívüli lehetőségeiket, de tudják, hogy az almapáter mindig visszavárja őket. Akár továbbképzésre, akár doktori fokozatszerzésre szeretnének jelentkezni, az első gondolatuk az legyen, hogy a mi ajánlatainkat megfontolják.

Az eredmény, várakozásaink szerint, egy olyan kari képzés lesz, amelyben:

- a tisztképzés és a civilképzés oly módon integrálódik, hogy a tisztképzés megkapja az őt illető figyelmet és tiszteletet;
- megszerzett képességeinket képesek leszünk nem csupán fenntartani, de fejleszteni is;
- a honvédség, az egyetem és a műszaki kar hírnevét és társadalmi presztízsét színvonalas és modern civil képzésekkel öregbítjük, úgy, hogy mindeközben bevételeket is termelünk a szükséges fejlesztésekhez;
- megtartjuk, őrizzük a katonai oktatás, a magyar tisztképzés legjobb hagyományait, fejlesztjük eredményeit, minőségi konkurenciát támasztva a civil egyetemi képzéseknek.

Mindehhez hozzá kell alakítanunk a műszaki kar oktatási, kutatási, publikációs, vállalkozási, műszaki fejlesztési és humánpolitikai/szervezetfejlesztési, valamint marketing-stratégiáját.

Az oktatás terén többek között a következő teendőink vannak:

1. végre kell hajtani szakjaink és szakirányaink tartalmi és módszertani felülvizsgálatát, fejlesztését;
2. az oktatásmenedzsment területén központi szerepet kell kapnia a fenntarthatóság és költséghatékonyság szempontjainak, amelyhez megfelelő vezetői információs rendszert kell kiépíteni;
3. bővíteni kell a képzési kínálatot mind tartalmi szempontból, mind mennyiségileg, a lehetőségek teljes vertikumában:
 - a) szakképzettséget biztosító közép- és felsőfokú tanfolyamok (OKÉV, FAT – OKJ és felnőttképzések);
 - b) főiskolai (BSc) képzések;
 - c) egyetemi (MSc) programok;
 - d) doktori (PhD) programok.

A kutatási stratégiának a műszaki kar szellemi potenciáljának fejlesztését kell szolgálnia, valamint azt a célt, hogy infrastruktúrájával a védelmi szféra és a kapcsolódó műszaki-technikai, gazdasági és vezetéstudományi területek számára elérhető, meghatározó jelentőségű kutató- és fejlesztőbázissá, tudományos központtá/műhellyé váljon.

A tudományos kutatások során az alábbi fontos szempontoknak kell érvényesülniük:

- a mennyiségi szemlélet helyett a minőség előnyben részesítése;
- a tudományos kutatáshoz szükséges feltételek (források) megteremtése;

- az elért kutatási eredmények minél gyorsabb átültetése az oktatásba, beépítése a tananyagba;
- a haditechnikai fejlesztések megalapozása és támogatása;
- prototípus-kísérletek;
- hadiipar által alkalmazható fejlesztések;
- a védelmi szféra igényeinek teljeskörű figyelembevétele;
- nemzetközi kitekintés, a lehetőségek felmérése;
- a műszaki karok/intézetek közötti együttműködésben megvalósuló kutatási projektek favorizálása.

A kari tudományos tevékenység szerves részét képezi a tudományos diákköri tevékenység. Ez utóbbi a legjobb formája annak, hogy a hallgatók megismerjék a tudományos kutatómunka elveit, módszereit, szépségét, lehetőséget adjon eredményeik szakmai megmérettetésére, publikálására, és hogy hozzá járuljon a legjobb eredményt elért és ambiciózus hallgatók MSc, majd doktori képzésre történő felkészüléséhez. Ennek érdekében fontosnak tartjuk a tudományos diákköri tevékenység irányában kifejtett erőteljes propagandamunkát, a hallgatók motiválását.

A doktori képzés mind az oktatási, mind a tudományos tevékenység egyik motorja. A Katonai Műszaki Doktori Iskola (KMDI) alapításától fogva bizonyította, hogy milyen eredményeket hozhat a megfelelő színvonalú munka, és hogy ennek milyen hozadéka lehetnek a kapcsolatrendszerünk fejlesztése, valamint a bevételek terén.

A doktori iskola kutatási témáinak meghatározásakor a témavezetők által egyénileg meghirdetett kutatási témák mellett – az eddigieknek megfelelően – messzemenően figyelembe kell vennünk a teljes védelmi szektor igényeit. Ez biztosíthatja, hogy a doktori iskolában valóban olyan kutatások follyanak, melyek megrendelőink számára is hasznosak.

Az oktatási tevékenységhez és a tudományos kutatómunka végzéséhez szükséges a műszaki háttér folyamatos fejlesztése. Ennek anyagi fedezetét a műszaki karnak biztosítani kell – ehhez a finanszírozási alapot a kari/intézeti vállalkozások bevételei, szponzorálás, adományok, pályázatok és más együttműködések bevételeinek kell megteremtenie. Az ilyen műszaki fejlesztések közé a legkülönbözőbb, elengedhetetlen eszközbeszerzések, laborfejlesztések, stb. tartoznak, mint például a katonai repülőgépek fedélzeti hidraulikai rendszerének modellezésére alkalmas mérőrendszer kialakítása, vagy a cél-, és küllálsztikai akkreditált labor.

A kari humánpolitikának is át kell alakulnia ahhoz, hogy az új lehetőségeknek és kihívásoknak megfelelhessünk. A szakmai, oktatásmódszertani és vezetői tréningek, továbbképzések és tanfolyamok mellett a kari „emberi erőforrások” fejlesztését is szolgálnia kell a workshopok, szemináriumok és konferenciák tartásának, a kiküldetéseknek, a másoddiploma- és PhD fokozatszerzés segítésének. Ugyanilyen hatása lesz a kutatási és fejlesztési projekteken való részvételnél, a katonai, igazgatási vagy ipari szféra felkérésére teljesített megbízásos munkákban való szerepvállalásnak, valamint az „áttanításnak” más felsőoktatási intézményekbe.

Mindezek a lehetőségek azonban akkor használhatók fel igazán, ha sikerül kialakítani a műszaki karon a rendszeres munkakör-elemzés és -gazdagítás, valamint a szisztematikus karrierút-tervezés módszertanát és működését.

Céljaink megvalósításához szövetségeseket is keresünk. A gazdasági, közigazgatási és oktatási szervezetekkel való együttműködés a közös képzések és tanfolyamok szervezése mellett az akkreditált laboratóriumaink és egyéb, az oktatásban is használt berendezéseink szabad kapacitásainak kihasználására éppúgy kiterjedhet, mint egyedi gyártású eszközök fejlesztésére és készítésére, szakértői munkákra, illetve bérmunkákra. Aktívan keressük az együttműködések új formáit, a potenciális partnereket és az alternatív finanszírozási lehetőségeket. Ilyen együttműködések eredménye többek között az ózdi és a szegedi kihelyezett képzések is.

Világosan látható tehát, hogy a Magyar Honvédség és a tisztkar, a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar, a Bolyai János Katonai Műszaki Kar és az egyetem közös érdeke, hogy a minőségileg folyamatosan fejlődő tisztképzés tudásbeli és anyagi hátterét a civil képzésekkel megtámogassuk.

A költségtérítéssel és profitorientált képzések elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy a műszaki karra behozhassuk, és itt tarthassuk a legszínvonalasabb oktatást megvalósítani képes tanárokat, akiknek a szabad kapacitása és innovativitása, kreativitása további elismeréshez és bevételekhez juttathat minket. *Ez a fejlődésünk egyik motorja*, mely által elegendő bevételhez kell jutnunk a modern technológia megszerzéséhez és szintentartásához. Ugyanakkor a folyamatos kutatás és fejlesztés, valamint a NATO-országok katonai egyetemeivel való kapcsolattartás *az a másik motor*, amely biztosítja az oktatás színvonalát és versenyképességét, valamint a civil képzésben alkalmazva új gondolatokra, elméletekre, kutatásokra bátorítja az ott dolgozó kollégáinkat.

Ez a két motor – a katonai és a civil képzés – harmonikus együttműködése fogja előrehajtani karunk és egyetemünk repülőgépét a következő évtizedekben.

Dr. Harai Dénes

ezredes, a ZMNE Társadalomtudományi Intézet igazgatója

Társadalom- és humántudományok az egyetemi képzésben

B. Collier „A második világháború hadtörténete Münchentől Hirosimáig” című könyvének mottójául Shozan Sakuma, japán védelmi szakértő (1811–1864) gondolatát idézi, amely így hangzik: *„Amikor húsz éves voltam, tudtam, hogy az emberek összetartoznak szülőhelyükön. Amikor harminc éves voltam, tudtam, hogy az emberek összetartoznak egy nemzeten belül. Amikor negyven éves voltam, tudtam, hogy az emberek összetartoznak az öt kontinens egy világában.”*¹ Az idézet jól illusztrálja azokat a tudati reflexiókat, amelyekkel az ember letapogatja – ismereteinek, tapasztalatainak bővülésével – közvetlen és tágabb környezetét, ráeszmél az emberi kapcsolatok világára, a társadalomra, a társadalmakra és azok összefüggéseire. Az emberek közötti kapcsolatok, kontextusok, viszonyok a tudat számára lényegi impulzusok. Az idézett szöveg magában foglalja az idegenség – ismerősség problematikáját is a földrajzi távolság arányában.

A társadalom és a humántudományok érzékelhető megkülönböztetése nem gyakorlat egyetemünkön. *Társadalomtudományok*: szociológia, közgazdaságtan, jogtudomány, politikatudomány, szociálpszichológia, kultur-antropológia. *Humántudományok*: nyelvtudomány, pszichológia, irodalom, történelem, logika, filozófia, demográfia, régészet, őstörténet, viselkedéstudomány. Külön meg kell említenünk a művészeteket és a vallásokat, valamint a pedagógiát is ebben a mezőben. Amerikában a stratégiát is a humántudományok közé sorolják.

Claude-Lévi Strauss megfogalmazásában a humán és a társadalmi szorosan összefügg, mert minden, ami emberi, egyben társadalmi is. Minden fogalmunkat áthatja a társadalmiság szövedéke, így a személyiség, az önfenntartási ösztön, az indulat, a büntetés, a dicséret, azonosulás, illeszkedés (integráció) stb. A humántudományok az emberből adódóan egyetemes tartalmúak. A nyelv- és a viselkedéstudomány hidat is képez, a természettudományok matematikai modellekbe formuláz-

1 B. Collier: A második világháború hadtörténete Münchentől Hirosimáig / William Morrow & Company, Inc. New York 1967.

ható eljárásai felé. Módszertanilag érdekes a helyzet a nyelv esetében, mert a szociális objektumot – magát a társadalmat – egy másik szociális objektummal, a nyelv segítségével vizsgáljuk, amelynek mi vagyunk az alanyai.

A társadalom- és humántudományok a modern ember önismeretének, azonoságtudatának szükséges faktorai (a modern ember önismeretének reflexiójaként is felfoghatjuk azokat). A társadalom aktív tárgya a megismerésnek, hajlamokat, szükségleteket, meggyőződéseket, előítéleteket, viszonyokat erősít fel, vagy tompít és intézményeket termel. A társadalmiság történelmi tapasztalatokkal terhelt, ez az a – H-G. Gadamer kifejezésével – hatástörténeti tudat, amivel éljük és értelmezzük a jelenségeket. A társadalomban nem csak egyének vannak, hanem (tömegesen) azonos helyzetben lévő egyének is. Az egyén szüntelenül alárendelődik a tömegesnek. Az egyed az emberi nem egészére és annak történetére van utalva, ha nem így lenne, akkor nem lenne csere, nem lenne megértés, közös cselekvés, nem lenne szociális érzék. A tárgyak, a dolgok, és a közösségek világán keresztül juthat az ember önmagához. A család nyelvi közege meghatározza a gyerek expresszivitásának későbbi jellemzőit. Az adott történelmi korszakok drámája is az egyén és közösség viszonyában rejlik. A társadalmi szükségleteknek nincs azonnali kényszere, ez teszi lehetővé a társadalmi dialógust (a nyilvánosságban való közös gondolkodást, a közösségi szimbólumok rendszeres megerősítését, a kommunikatív döntéshozatalt). Megértés azonban nem egyszerű feladat. Gondoljunk bele, hány világ határán él egy-egy ember itt Európában is.

Vizi E Szilveszter az MTA elnöke fogalmazta meg², hogy „A tudományos dolgozatok területenkénti megoszlása tekintetében előnyösebb helyzetben vagyunk, mert a természettudományok nagyobb szerepet játszanak itt, mint az OECD-országokban. (Az alábbi számok Magyarország és az OECD-országok adatait mutatják: természettudomány: 66.1, 49.2 / műszaki tudomány: 20.3, 29.6 / orvostudomány: 3.7, 2.1 / mezőgazdaság: 7.2, 10.0 / társadalomtudomány: 1.7, 6.8 / humanities: 1.1, 2.3).” Egyetemünkön a társadalom és humántudományok területén keletkezett értekezések aránya a jelzett adatoknál jobb. Vannak szakok, amelyek 80–90%-ban társadalom és humántudományokra épülnek (így például a biztonság és védelempolitikai, a védelem- igazgatási, valamint a büntetés végrehajtási vezetői szakok).

Igen gyakori, hogy az érdekek, értékek által vezérelt gondolkodás önkényes kapcsolatokat létesít a dolgok között. Talán célszerű lenne Pierre Bourdieu kritériumait szisztematikusan érvényesítenünk, különösen a társadalomtudományi gondolkodásban: „1. *Kauzalitás*: az előterjesztett magyarázatnak meg kell felelnie az okozatiságnak; 2. *pártatlanság*: a szociológusnak pártatlanul kell viszonyulnia a szereplők által vitatott kijelentések igazságához vagy hamisságához; 3. *szimmetria*: a szimmetria elve kiköti, hogy »ugyanolyan okozati típusokat« kell használni mind a szereplők által »igaznak«, mind a »hamisnak« ítélt vélekedések megmagyarázásához; és végül

2 Vizi E. Szilveszter: A magyar tudomány helyzetéről. A Magyar Tudományos Akadémia IX. osztálya Hadtudományi Bizottságának és Köztestületi Tagjainak első konferenciája a hadtudományról. Budapest, 2005. ZMNE kiadványa, 7. old.

4. a reflexivitás megköveteli, hogy maga a tudományszociológia ugyanolyan elvi fel-
dolgozáson menjen át, mint amelyet más tudományok esetében alkalmaz.”³

A kultúrák közötti kommunikáció folyamatos. A tendenciák egysége három
olyan mozzanatot tartalmaz, amelyek jelenlétét egyre erőteljesebben érzékeljük, így:
a globalizációt (integrációk halmazait), a differenciálódást (elkülönüléseket), vala-
mint a relativizálódást (viszonylagos értékvesztéseket).

A jelzett fogalmak XX. századi tartalmában megjelent a sebesség. *Mi változott
még a gépi nagyipar korszakában, a XX. században:* (1) az idő természete. (2) a tér átjárha-
tósága. (3) a motorizáció/ elektronizáció hatására a sebesség arányai. (4) a tudomá-
nyos ismeretek szerkezete, adatok mennyisége és minősége, valamint (5) mindezek
következtében a fogalmak tartalma.

Évszázadonként új fogalmi hálók keletkeznek. A XIX. századi fogalmi háló,
azonban igen erősen tartja magát, ezért vetette fel Immanuel Wallerstein⁴, hogy újra
kellene gondolni a jelzett évszázad társadalomtudományi kategóriáit. *Öt új kategóriát
javasol az újragondoláshoz, amelyek egzaktabb, komplexebb, tömörebb interpretáló
rendszerek a korábbiaknál, így: a társadalom fogalmát a történelmi rendszer fogalmá-
val, a tevékenység színtereinek fogalmait (gazdaság, politika, kultúra, vagy alap és fel-
építmény), amelyeket nagyobb integráltságukban kellene kezelni, a múlt és a jelen
problematikájában az utóbbira esne a hangsúly, a következő a közösség és a társada-
lom dichotómiája, amelyben meghatározóbb a történelmi rendszer, amely a társada-
lom valamilyen formája, és az hozza létre a közösség adott típusát. Végül Wallerstein
a társadalomtudomány fogalmának és konszenzusainak újragondolását javasolja és felveti,
hogy vissza kellene térni a „két kultúra”, a tudomány és a művészet felosztásának
paradigmáira. Kritikával illeti a konszenzusokat, amelyek a haladás, a rész és az
egész (egyszerű és összetett) mozgásainak vektorai valamint az állam és társadalom
problematikáira vonatkoznak.*

(A fogalmak tartalmi változásai jelentősek, ha csak a harcra, a fegyveres küzde-
lemre gondolunk látjuk, hogy történetileg kilépett a harc az ösztönös valamint szo-
kásjoggal és katonai szabályzatokkal körülbástyázott középkori státuszából. A válto-
zások függvényében a harc, a fegyveres küzdelem tartalma fölötti ellenőrzés megte-
remtődött, ami nem más, mint az élet, a tulajdon valamint a kultúra fölötti döntés
nemzetközi egyezményekkel való szabályozottsága, teljes média kontrol alatt.

A kétszintű emberképből következik, hogy az ember történelmi eredmény,
együtt strukturálódik a társadalommal (gondoljunk a viszonyok komplexumainak
hatásaira), nyitott, dinamikus rendszer, egzisztenciája, identitása van, kommunika-
tív és kreatív lény, ha nem fosztják meg személyiségétől. Tudati szerkezete azonban
lassan változik. Önmagunkon is tapasztalhatjuk, hogy a külső világ változásának
tudata jóval megelőzi tudatunk változását. A változástudatnak és a tudatváltozásnak
aszimmetrikus dinamikája van, mert ha csupán egyik elemének a fixációk (rögzült

3 P. Bourdieu: A tudomány tudománya és a reflexivitás. Gondolat, 2005., 33. old.

4 Immanuel Wallerstein: Újra kell-e gondolnunk a XIX. század társadalomtudományát? Magyar Tuda-
mány 1990. 2. szám 113–119. old. (tömörített változat, ford.: Székely Dániel) / Should we unthink
nineteenth-century social science? International Social Science Journal, 40, 1988. 118.

szabályok, normák, törvények, szokások, diszpozíciók) oldódásának problematikuságára gondolunk máris érzékeljük a nehézséget. (A természettudományok viszonylag „könnyebb” helyzetben vannak, mert a természetnek nincs beállítódása, meggyőződése, hite stb.) A viszonyok valóságával nem érintkezhetünk közvetlenül – szigetelőanyagunk a tudat és a nyelv, de érzékszerveink is jelenthetnek korlátokat. Szellemi „objektívációink” között találjuk a fogalmakat, kategóriákat, szimbólumokat. A tudás egyébként spontán folyamatok függvénye is (a megtalált első barlangrajzok, csontok, szerszámok, fegyverek stb.).

A nemzetek egymásmellettségét lebontotta a tudomány és egyre inkább Európáivá válik. Az európai feladatok csak közös kulturális teljesítményekkel valósíthatók meg. Jelenleg folyik az oktatási, kutatási és fejlesztési terek, centrumok építése, amelynek részeként a tagállamokban ki kell alakítani a közös biztonsági és védelmi kultúrát is. Ennek célja, közös oktatási programokkal olyan civil, rendvédelmi és katonai képességek kialakítása, amelyek alkalmasak a jövőben felmerülő komplex biztonsági kihívások kezelésére.

A BSc a tárgyi tudás, a praxis, az MSc és a PhD a személyes tudás, az intellektualitás szintje általában. A katona, csak katonai képességekkel nem lehet eredményes a szolgálati feladataiban, különösen nem a missziós feladatokban. A tárgyak között szükséges a hierarchia, jelenleg több empirikus valamint kevesebb absztrakt tárgy kell a diplomaképesség függvényében. A tanulmányi anyag erőteljesebb eloszlása szükséges a tanítás (kontaktórák), az önálló tanulás valamint a gyakorlati tapasztalatszerzés között. Funkcióiban, céljaiban, tematikáiban egyaránt tisztázott társadalom- és humántudományi képzésre van szükség, a szakokhoz rendelve. Általában az egyetemnek nemcsak a szakmai képzés a célja, hanem a társadalmi együttélésre, a demokrácia gondolkodásmódjára, értékeire, normáira való felkészítés is.

A jövőről gondolkodva néhány korlátot látnunk kell már az elején, így például azt, hogy: (a) az emberi, társadalmi valóságnak nincs végső megoldása a heideggeri értelemben, az ember »megoldhatatlan«; (b) sohasem voltak és ma sincsenek a társadalom- és a humántudományokban egységes világnézetek, paradigmák; (c) európaiak vagyunk, mi magyarok, annak minden politikai, történelmi, szellemi, szociális és szociológiai örökségével. Ezek a faktorok azt is jelzik, hogy milyen hatalmak uralták és uralják a generációk gondolkodását. A forradalmak, háborúk, ellentétes társadalmi formációk és jövőképek váltakozása által megosztott szellemi beállítódások vannak együtt, mikroelektronikus korunk fiatal generációinak modernizmusával.

A fentebb jelzett három korlátból következik, hogy nem tudunk szakítani:

- a goethei /fausti kultúra lényegével, a lét és a szellem összetartozásával, ami azt jelenti, hogy a fejlődést nem tudjuk eszmék nélkül elgondolni, miközben minden területen a pragmatizmus és a technika szorításában vagyunk.
- mivel itt Európában is a kultúrák egymásba rétegződtek, mindig abban vergődünk, – Thomas Mann megfogalmazásában – hogy többet kell-e még átvennünk mások kultúrájából, vagy a sajátunkon kellene inkább tovább dolgozni?
- a méreteit tekintve kis országokban, a védelem végső soron mindig közösségi (kollektív) képesség marad, még az olyan hatékony szövetségi rendszeren belül is, mint a NATO vagy az Európai Unió.

A pedagógia sajátos helyet foglal el a társadalom és a humántudományok szempontjából, mert ha szociológiai alapú, akkor társadalomtudományként, ha pszichológiai alapú, akkor humántudományként kezelhetjük. Dobszay László írja „A pedagógiatudományok diktatúrája” című cikkében⁵: „A pedagógia (és kapcsolt) tárgyak ma pontosan azt a szerepet töltik be felsőoktatásunkban, mint annak idején a marxizmus-leninizmus sokféle tárgya. Az oktatók habitusa is sokban hasonlít amazokéhoz. Abban is, hogy érezvén alacsony tekintélyüket, annál erőszakosabban követelnek.” A pedagógiának a pártpolitikai tárgyakkal való azonosítása indokolt volt, mert valóban a szocialista évtizedekben a tárgy a hatalmi szuggesztió egyik mozzanataként funkcionált, és esetenként kapcsolódott hozzá a szellemi önkényt kifejező tanári viselkedés is. A hatalmi szuggesztió – az érdekmozgások nyomásának hatására – kitermelt egy önszuggesztiót is (ami gyakran azt jelentette, hogy az ember önmaga is elzárkózott az új eszmék elől) így vált a kívánt sokszorosított, szabványosított lénnyé. A szellemi alultápláltságnak azonban többféle oka lehet. Nálunk az a pedagógiai irányzatosság, amit a nyugat-európai országokban lehetett tapasztalni nem létezett – gondoljunk a pragmatista, prakticista, a posztmodernista, multikulturális, a progresszivist, a moralista elvi megalapozottságú pedagógiákra. Elmaradt azonban a rendszerváltás pedagógiai konzekvenciáinak szisztematikus végiggondolása is.

Akarhatunk-e teljesen új, modern társadalmat, régi diszpozíciókkal, beállítódásokkal, előítéletekkel? A pedagógia felelőssége fokozott, mert a társadalmi világ szerkezetei átalakulnak, de az átrendeződés hatásai nem tartják automatikusan nyitott állapotban az ember személyiségét. A változásnak a szellemi kapacitás és a viselkedési készség szélesedése, mélyülése értelmében kellene bekövetkeznie. Jelenlegi időszakunk tragédiája az értékrendek, meggyőződések éles szembefordítása. A társadalmi környezet folyamatos változása, instabilitása miatt nem lehet várni az egyén stabilitását sem. A pedagógia ember- és közösség felfogást jelent, a társadalmiság alapja. Általában az emberek tanulók és tanítók is egyben. Ebből adódóan az a képzetünk támad, hogy az ember nevelhető lény.

A minőségi oktatásban nincsenek tömeges megoldások, sok a spontán mozzanat és jelentőséget kap az indirekt módszer. Indirekt hatások előidézésére csak az érzékeny (szenzitív) tanár képes, olyan, aki nincs a szakadatlan előrehaladás tantervi kényszerének kiszolgáltatva. Az iskola a tehetség szabad tere. Az ember az ilyen oktatásban szembesül leginkább egyéni vonásaival, adottságaival, meghatározottságaival. Egy tárgyból – így a pedagógiából – sem lehet a társadalmi világot magyarázni. Az ember nem tárgy, hanem ható tényezője a pedagógiának, mint változó, választó, válaszoló, visszautasító, emlékező, egyszóval viszonyuló lény.

A nevelés birtoklás, a birtoklás sajátos módja. Gyermekkorban a tanár hatalmában tartja a tanulót, és miközben bevezeti a társadalom világába egy szükséges kreatív erőszakot alkalmaz, a szokások, a cselekvésvágy, a felelősségtudat, az engedelmesség kialakításában. Az oktatás felnőttkorban is érintkezhet a neveléssel, mivel a személyiség kibontakozását, fejlődését, regenerálódását – több esetben rekonstrukcióját – segíteni kell. Ezek azonban, inkább eseti jellegű pedagógiai akciók, amelyek-

5 Dobszay László: A pedagógiatudományok diktatúrája. Élet és Irodalom, 2007. augusztus 3., 17. old.

ben a tanár tanácsadóként szerepelhet. A felnőttoktatásban információk, adatok, összefüggések, alrendszerek-rendszerek működésmódjainak, elveinek, a társadalmi valamint az emberi élet szabályszerűségeinek közvetítésére, megértésére, a kudarc-kerülés taktikáinak megismertetésére van szükség, azoknál a tárgyakkal, amelyeket a hallgatók választanak. Az oktatás feladata: energiát adni, gondolkodóbbá tenni, a valósághoz közelebb hozni, mélyebben belehelyezni a tanulót az összefüggések rendszerébe. A tisztet a professzionális haderőben már nem a pedagógiai funkció legitimálja, de a vezetési kompetencia részét képezi napjainkban is.

Modern ember az, aki: tud a világról, a civilizációról; ismeri önmagát, a kultúrát (tudományt, művészetet); felismeri a veszélyeket, amelyek fenyegetik (őt magát, kultúráját, civilizációját); valamint cselekvően (produktív módon) vesz részt a társadalom életében és a veszélyek elhárításában.

Bakos Klára

az Egyetemi Központi Könyvtár igazgatója

Az Egyetemi Központi Könyvtár helye és szerepe a katonai felsőoktatásban

A 21. századi megatrendek közül napjainkban középpontba került a fenntartható fejlődést generáló tudás és kiemelt szerepet kapott az élethosszig tartó tanulás. A kor igényeihez igazodva nemzetközi szinten is egységesült a felsőoktatás, átalakulási folyamatban van a formális és informális képzés. A mindennapi működésben általánossá vált az infotechnológiai eszközök használata, az információszerzés egyik eszköze az állandóan fejlődő internet lett. Egyre elfogadottabbá vált az e-ügyintézés. Az élet minden területén megnőtt a digitális műveltség jelentősége. A könyvtárak pozitívan reagáltak a kor nagy kihívásaira. A korábbi megőrző szerep mellett a könyvtárakban prioritást kapott a szolgáltató jelleg, a felhasználó-központúság. Mint az információs társadalom alapintézményének (nemzetközi és hazai jogi dokumentumokba rögzítve) a könyvtárnak alapfeladata lett az információhoz való szabad hozzáférés biztosítása mindenki számára. A demokratikus jogok figyelembevétele egyben hozzájárulás az esélyteremtéshez, az esélyegyenlőséghez. A hozzáférés szempontjából hosszú távú feladatként jelentkezett a szellemi örökségek digitalizálása, kiemelt szerepet kapott a tartalomszolgáltatás. A magyar könyvtárügy új stratégiáját az ország törekvéseivel, a nemzetközi trendekkel összhangban fogalmazta meg.

A fenti makrokörnyezeti determinációkat figyelembe véve, a katonai felsőoktatás igényeihez igazodva végzi szolgáltató tevékenységét a ZMNE Egyetemi Központi Könyvtára. Az EKK küldetése, hogy releváns információt szolgáltatson a katonai felsőoktatás hallgatóinak, oktatóinak, tudományos kutatóinak; bárki számára közvetítse a hadtudományi kutatás eredményeit, a kultúra értékeit. Lényeges, hogy korszerű, gyors és minőségi szolgáltatásaival, a diszciplína nyújtotta egyedi információkkal, a más hazai nagy könyvtári információs hálózatokhoz történő csatlakozással hozzájáruljon az elégedett könyvtárhasználót megcélzó országos törekvések megvalósulásához. Szolgáltatási filozófiája tudatos: középpontjában a könyvtárat természetes életterének, szellemi otthonának tekintő felhasználó áll. Tevékenységének jogi kereteit az OKM felsőoktatási és kulturális törvények, jogszabályok mellett HM utasítások rögzítik a HRSZIR, a NATO Katonai Szabvány Könyvtár, a honvédségi kötelezpéldány vonatkozásában.

Az egyetem központi könyvtára nyilvános könyvtár, az egyetemen folyó oktatást, illetve tudományos kutatást közvetlenül kiszolgáló szervezeti egység, egyben az egyetemen folyó oktatási és tudományos tevékenység szakirányának megfelelően hadtudományi szakkönyvtár, a NATO és EU egységesített dokumentumok országos szolgáltató helye. A tanrendbe épített könyvtári órák megtartásával tevékenysége szervesen beépül az egyetem oktatási rendszerébe. A honvédségi felsőoktatási és szakkönyvtárak vezető könyvtára, amelynek megfelelően koordinatív, valamint irányító szerepet tölt be a Hadtudományi Szakirodalmi Integrált Információs Rendszer (HSZIIR) működtetésében. A védelmi szférát kiszolgáló kutatóhely, információs bázis. Az Országos Dokumentumellátó Rendszer tagjaként a hadtudományi diszciplínát országosan képviselő könyvtár. A NATO PfP tagországok könyvtári konzorciumának tagjaként hozzájárul a nemzetközi katonai elektronikus szakirodalmi tájékoztatáshoz. A hadtudományi terminológia adatbázisközpontja.

Nemcsak az intézmény által meghatározott, az BSc, MSc, PhD képzési szinteken és a kutatást támogató felsőoktatási és szakkönyvtári feladatokat látja el, hanem – csapat szintig – a Magyar Honvédség egészére kiterjedő központi szakirodalmi, tájékoztató és dokumentációs szolgáltatásokat nyújt. A HSZIIR keretében koordinálja a katonai könyvtárak központi adatbázisának építését.

Gyűjteménye országosan és a Magyar Honvédség vonatkozásában is unikális, speciális, a hadtudományi diszciplínát és az interdiszciplináris tudományterületek szakirodalmát összességében lefedő dokumentumállomány. Dokumentumtípusokban sokrétű (könyv, folyóirat, jegyzet, disszertáció, szakdolgozat, kutatási jelentés, pályamunka, katonai térkép, NATO szabvány, HM szabályzat, HM főnökségi kiadványok stb.) és gazdag gyűjteménnyel (több mint 500 ezer dokumentum), valamint különgyűjteményekkel (Király Béla gyűjtemény, Mueller Othmár Robbantástechnikai gyűjtemény, katonai szabvány gyűjtemény, archív dokumentum-gyűjtemény) rendelkezik.

A szolgáltatások szempontjából az Egyetemi Központi Könyvtár egyik alapszolgáltatása az 1994 szeptemberétől épített online katalógus (OPAC). 1998-tól az OLIB7 integrált könyvtári rendszer segíti a könyvtárosokat és a felhasználókat a szakirodalmi információ szolgáltatásában és elérésében. A gyűjtőkört pregnánsan jellemző dokumentumok tartalmi feltárását (indexelés, referálás) a könyvtár munkatársai által készített, folyamatosan fejlesztett kétnyelvű (magyar és angol) Hadtudományi Tezaurusz segíti, egyben ez az az eszköz, melynek használata az információkeresés során megkönnyíti a felhasználók számára a pontos információhoz jutást.

Az Egyetemi Központi Könyvtár gyűjteményéből a kutatómunkát támogató, a felhasználói érdeklődést kiszolgáló speciális, referált online adatbázisokat hozott létre, melyeket folyamatosan frissít:

- Hadtudományi, adatbázis,
- Biztonságpolitikai adatbázis,
- Kézirat adatbázis,
- Társadalomtudományi adatbázis,
- Király Béla-gyűjtemény adatbázisa,
- Folyóiratcikk adatbázis,
- Jegyzet adatbázis.

A könyvtár által folyamatosan biztosított elektronikus szolgáltatások közül kiemelendők a folyamatosan előfizetett, a hadtudomány valamennyi szegmensét lefedő online katonai adatbázisok: Jane's hadtudományi adatbázisok; Proquest Military fulltextes katonai folyóirat adatbázis; valamint a konzorciumi keretekben biztosított online adatbázisok: a folyamatosan bővülő EISZ (Elektronikus Információs szolgáltatás) nemzeti programcsomag keretében szolgáltatott hazai és külföldi tudományos adatbázisok és az EBSCO bibliográfiai és teljes szövegű folyóirat-adatbázisok (magyar országos felhasználási szerződés keretében).

A ZMNE Egyetemi Központi Könyvtár keretében kialakított NATO Katonai Szabvány Könyvtár 2003. június 1-je óta folyamatosan fogadja és szolgáltatja a NATO egységesített dokumentumokat RESTRICTED szintig, 2004-óta nyomtatott és elektronikus formában egyaránt folyamatosan fogadja és szolgáltatja SECRET szintig a NATO és EU dokumentumokat.

A Hadtudományi Szakirodalmi Integrált Információs Rendszer a honvédelmi miniszter 103/2002. (HK 30.) HM számú, a tudományos információellátás rendjére vonatkozó utasítása alapján működik. A HSIIR keretében létrehozott, az Egyetemi Központi Könyvtár irányításával és koordinációjával működtetett, a katonai szak- és csapatkönyvtárak közreműködésével épített, azonos szoftver alapokon nyugvó közös hadtudományi elektronikus katalógus létrehozásának célja: felhasználó központú, minőségi és hatékony szolgáltatásokkal támogatni a honvédelem kérdéseit érintő állami, szakmai döntések előkészítését, illetve az azokkal összefüggő kutatási-fejlesztési feladatok végrehajtását. A rendszer alapvető funkciója mellett azzal, hogy a csapatoknál szolgálók számára is biztosítja a szakirodalmi- és lelőhely információkhoz való hozzáférést, a tudásmegosztás fontos eszköze.

Az EKK 2005-ben csatlakozott a Magyar Országos Közös Katalógus rendszeréhez, melynek révén lehetővé vált, hogy a könyvtár speciális dokumentumállománya országos közkinccsé váljon. A specifikum elsősorban a hadtudományi diszciplína által meghatározott tematikus kört jelenti, különösen a külső felhasználók számára manapság fontos és keresett témák szakirodalmát: az országvédelem és a hadtudomány általános elmélete, biztonság- és védelempolitika (terrorizmus, konfliktus- és válságkezelés, migráció), hadtörténelem, haditechnika, katonai logisztika, környezetbiztonság és katasztrófavédelem, politikatudomány, vezetés- és szervezéstudomány, katonai műszaki tudományok, NATO egységesített dokumentumok. A könyvtárnak a MOKKÁ-ban való megjelenése involválta az olvasószolgálatainkat személyesen vagy könyvtárközi kölcsönzés keretében megkereső külső felhasználók és könyvtárak számának erőteljes növekedését.

Az EKK megújított, portál jellegű magyar és angol nyelvű honlapja folyamatosan karbantartott, aktualizált. Kifejezett törekvése, hogy a felhasználók számára a könyvtár szervezetről, elérhetőségéről, működési módjáról, valamennyi hagyományos és elektronikus szolgáltatásáról alapos és érthető tájékoztatást adjon, az újdonságokat (könyvtári rendezvények, könyvbemutatók, új adatbázisok és online folyóiratok, könyvgyűjtemények stb.) azonnal közzé tegye. Online elektronikus katalógusa, saját készítésű online adatbázisai innen érhetők el az egyetemi és a külső felhasználók számára.

Az EKK fontosnak tartja, hogy a szolgáltatásaival kapcsolatos információk ne csak elektronikusan jelenjenek meg, ezért az első könyvtárhasználat alkalmával – a

tárgyévra jellemző adatelemekkel bővítve és aktualizálva a könyvtári arculathoz tartozó egységes design alkalmazásával – tájékoztató csomagot ad át valamennyi felhasználó részére.

Kiemelten kezeli a felhasználók képzését, továbbképzését, ezért rendszeresen, minden tanév elején a könyvtár hagyományos és elektronikus szolgáltatásait ismerető bemutatókat és felhasználói tréningeket tart az I. évfolyamos hallgatók és doktoranduszok, valamint egyéni vagy csoportos igény szerint bármely felhasználó részére. Ezek a tréningek jelentősen fokozzák a könyvtár szolgáltatásait igénybe vevő, azokkal tudatosan bántó tudó belső és külső felhasználók körét.

Érdemes külön említést tenni a könyvtári rendezvények egyik fontos színhelyéről, a 60 főt befogadó, projektorral, számítógéppel, videolejátszóval felszerelt, könyvbemutatóknak, műhelyvitáknak, szakmai kollégiumoknak helyet adó, máris az egyetem egyik szellemi műhelyeként/fórumaként emlegetett Tudós Kávézóról, mely közösségi integrált térként még vonzóbbá és népszerűbbé tette a könyvtárat a hallgatók és az oktatók, valamint a külső érdeklődők számára. Video-konferenciaterme alkalmas interaktív konferenciák, megbeszélések közvetítésére világszerte. Este 10 óráig nyitva tartó internetkabinetje, a felhasználók rendelkezésére álló 80 db számítógép, a kényelmes fizikai terek, a rangos dokumentumok igazi tudásközpont jelzői.

Kompetenciák, szükséges képességek megfogalmazása folyik manapság minden szakmában. A humán oldal felkészültsége rendkívül fontos a versenyképesség szempontjából. Nem utolsó sorban tehát elmondható, hogy a könyvtár a korszerű infotechnológiák használatában, a tartalmi feltárásban, az adatbányászatban, a tájékoztatásban, az információkeresési stratégiákban, a hálózati munkaszervezésben, koordinációban jártas, kiváló szakmai kompetenciákkal rendelkező kreatív és innovatív munkatársakkal rendelkezik.

Az Egyetemi Központi Könyvtár ma már megfelel azoknak a követelményeknek, amelyek a XXI. század korszerű könyvtárait, információs központjait jellemzik, az információs- és a tudástársadalom kihívásainak. Rendelkezik azokkal a normatív paraméterekkel, amelyek megfelelnek a felsőoktatási és a könyvtári törvényben foglaltaknak.

Dr. Kovácsné dr. Nábrádi Márta

egyetemi docens, a ZMNE Nyelvi Intézet igazgatója

Új kihívások a hallgatói nyelvképzés új rendszerében

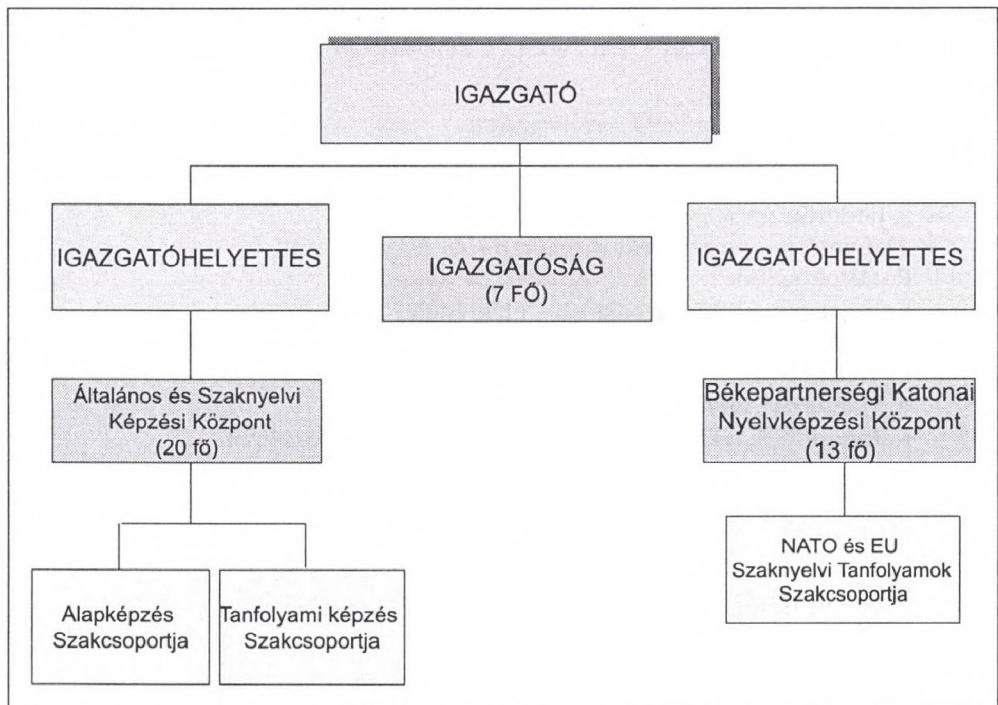
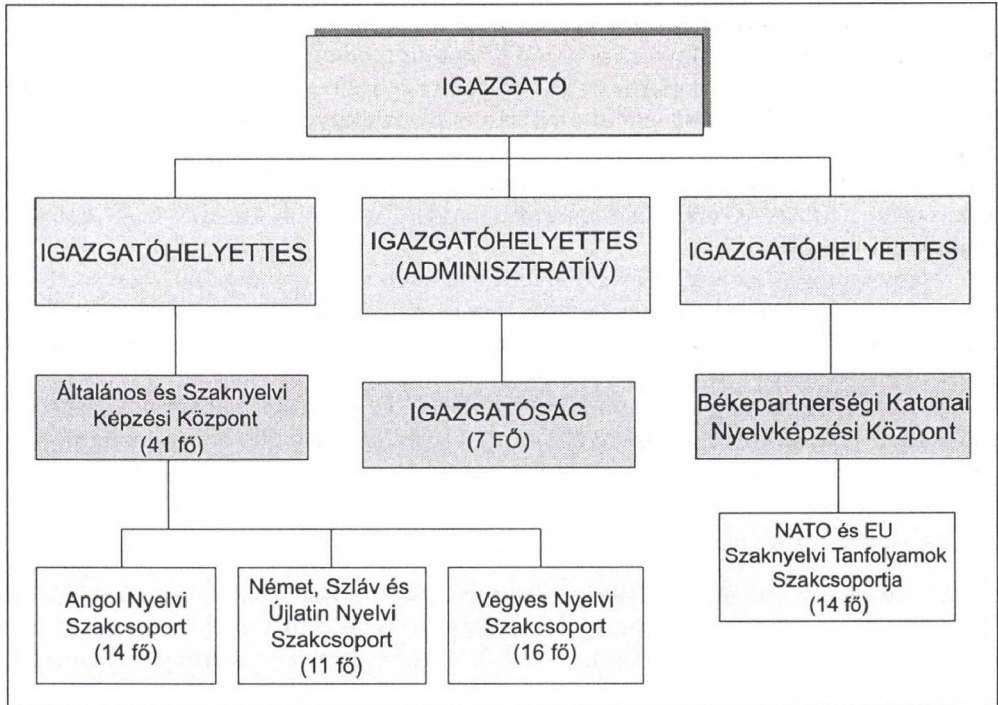
A felsőoktatási integrációt kissé megelőzve 1996-ban vált Nemzetvédelmi Egyetemmé az addigi Katonai Akadémia úgy, hogy szervezetiileg kampuszaivá váltak a Szentendrei és Szolnoki Katona Főiskolák és 2000-ben a Bolyai Katonai Műszaki Főiskola is. Ehhez az intézményi rendszerhez igazodva kellett megszervezni a Nyelvi Intézetet, melynek értelemszerűen a főiskolai kampuszokon is működtek szervezeti egységei (szakcsoportjai).

A Nyelvi Intézet az egyetemi nyelvoktatás egyetlen szervezete, amely sokrétű feladatokat old meg, oktatja és felkészíti a főiskolai és egyetemi szintű nappali tagozatos alapképzésben részesülő hallgatókat a képesítési követelményekben meghatározottaknak megfelelően a közép- és felsőfokú szaknyelvi vizsgákra. Ezen kívül teljesíti a Honvédelmi Minisztérium és a vezérkar megrendelése szerinti tanfolyami képzést, ahol tiszteket, tiszthelyetteseket és a HM más minőségű alkalmazottait magas szintű nyelvtudáshoz juttatja.

A 2003–2004-es tanévtől a Nyelvi Intézet szervezetiileg és feladatait tekintve is bővült azáltal, hogy az addig szintén az egyetem szervezetében működő Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ is az Intézet részévé vált. Ebből következően már nem csak a hazai nyelvoktatási igényeket elégíti ki, hanem a NATO nyelvoktatási megrendeléseit is magas szinten teljesíti.

A Nyelvi Intézet jelenlegi struktúrája

A Nyelvi Intézet jelenlegi struktúrája a következőképpen alakult: Az Intézet két központtal rendelkezik az *Általános és Szaknyelvi Képzési Központ* (ÁSZKK), valamint a *Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ* (BKNYK). Az ÁSZKK teljesíti a korábbi nyelvi intézet feladatát magyar igények szerint, míg a BKNYK a NATO-hoz tartozó, valamint a békepartneri minőségben csatlakozó országok és velük együtt a magyar hallgatók felkészítését végzi a NATO-szabvány szerinti STANAG 6001 típusú nyelvizsgákra.

A jövőben a Nyelvi Intézet két központtal és három szakcsoporttal működik majd. Az Általános és Szaknyelvi Képzési Központon belül a két szakcsoport megoszlása: Az alapképzés szakcsoportja és a tanfolyami képzés szakcsoportja. A BKNYK-ban továbbra is egy szakcsoport marad a NATO és EU Szaknyelvi Tanfolyamok Szakcsoportja.

Az ÁSZKK feladata lesz a BSc képzés rendszerében tanuló hallgatók tanítása és felkészítése a STANAG 6001, illetve francia nyelvből a középfokú ARMA „C” katonai szaknyelvi vizsgákra.

Nagy változás az is a Nyelvi Intézet történetében, hogy míg 2007-ig 6 nyelven folyt a katonai szaknyelvoktatás (angol, francia, német, olasz, orosz és magyar, mint idegen nyelv). 2008-tól csak angol és francia nyelvképzés lesz, mivel a honvédelmi tárca nem tart igényt az egyéb nyelvek oktatására.

A BKNYK-ban még van német nyelvoktatás, de a külföldi hallgatók körében is csökken az érdeklődés a német nyelv iránt. A jelenleg folyó 300 órás nyelvtanfolyamon a németes csoport létszáma: 4 fő.

A szaknyelvoktatás célkitűzései és tartalma

A katonai szaknyelvi képzés legfontosabb *célkitűzése* a hivatásos és a civil hallgatói állomány olyan szintű felkészítése, hogy tudjon kommunikálni és együttműködni NATO-beli és a Békepartnerséghez csatlakozó partnereivel, valamint nemzetközi környezetben tudja teljesíteni béketeremtő és békefenntartó feladatait.

Milyen szaknyelvi témákat kell tudniuk a hallgatóinknak a sikeres ARMA katonai szaknyelvi vizsga vagy a STANAG 6001-es nyelvvizsga letételéhez:

Katonai szaknyelvi témák a szóbeli nyelvvizsgán

Alapfok – STANAG 1.1.1.1. szint

- A haderőnemek rendeltetése
- Alapvető fegyvernemek, rendeltetésük, fegyverzetük
- Rendfokozatok
- Katonai pályafutás, beosztások, előmenetel
- Alegységek, egységek
- Egyenruházat
- A Magyar Honvédség felépítése
- Katonapolitikával kapcsolatos alapvető, aktuális fogalmak

Középfok – STANAG 2.2.2.2. szint

- NATO
- PfP, Magyarország részvétele a közös gyakorlatban
- Békefenntartás, béketeremtés, Magyarország részvétele a békefenntartó missziókban
- ENSZ-csapatok
- Változások a Magyar Honvédségnél

- Kiképzés a hadseregben
- Tisztképzés
- Fegyvernemek, szakcsapatok részletesebb ismertetése

Felsőfok – STANAG 3.3.3.3. szint

- A katonapolitikai helyzet Európában
- A NATO katonapolitikai szerepe a szuperhatalmak szembenállásának megszűnése után
- Háborús gócok, regionális konfliktusok
- Aktuális nemzetközi katonapolitikai események
- Fegyvernemek, haderőnemek együttműködése
- Saját fegyvernemi harci technika szakértői ismertetése
- Hadsereg és társadalom

A nyelvoktatás formái

A Nyelvi Intézetben a nyelvi képzés az *alapképzés hallgatóinak* felkészítését, valamint a *tanfolyami rendszerben* tanulók nyelvtanulását foglalja magába. A tanfolyami rendszerű képzésben megkülönböztetünk *intenzív* és *munka melletti* tanfolyamokat, az intenzíven belül 300 órás, 500 órás és készség szerinti felkészítő rövidebb (70 órás), valamint *speciális felkészítő* kurzusokat, ilyen például a Törzstiszti terminológiai kurzus, a Nyelvtanári továbbképző alap- és haladó tanfolyam és Gripen pilóták felkészítő tanfolyama.

Előadásomban az alaptagozatos hallgatók oktatásában 1990-től napjainkig bekövetkező változásokról, folyamatokról szeretnék beszélni, mivel ez az intézet egyik alapfeladata, amivel kapcsolatban a legtöbb kritika érte a tanári állományunk munkáját az elmúlt hét év során.

- 1990–1996 között a főiskolára felvett hallgatók választhattak angol, francia, német, valamint orosz nyelvek közül. Általában a középiskolában tanult nyelvet folytatták és egészítették ki katonai szakterminológiával. A nyelvtanulás belső vizsgával, szigorlattal zárult, ekkor a harc nem a képesítési követelmények teljesítéséért folyt, hanem a jó osztályzatokért.
- 1996–2000 közötti időszakban lett a diploma megszerzésének feltétele az alapfokú katonai szakanyaggal bővített állami nyelvvizsga letétele. A hallgatók 460–630 kontakt órában tanulták a nyelvet, így különösebb problémát nem jelentett a nyelvvizsga megszerzése.
- 2001–2002 oktatási évtől a diploma megszerzésének feltétele középfokú „C” ARMA katonai szaknyelvi vizsga letétele lett, melyet az újonnan akkreditált Nyelvvizsgaközpontban szerezhettek meg a hallgatók angol, német, francia, orosz, olasz nyelvekből.

A követelmények szigorítása ellentétes volt a nyelvórák számával, mindössze 240–270 kontakt órában készülhettek fel a hallgatók a nyelvvizsgára, aminek az lett a következménye, hogy a végzős hallgatók 20–35% nem kapott diplomát a nyelvi követelmények teljesítésének hiányában.

Néhány sort szeretnék idézni egy, 2000 májusában az Egyetemi Tanácsnak tett jelentéséből, ami némiképp magyarázza az utóbbi években kudarcként elkönyvelt nyelvoktatási, nyelvtanulási mutatókat.

„A főiskolai és egyetemi képzésben folyó nyelvoktatás a jelenlegi alacsony óraszámok, a nyelvi felvételi követelmények évről évre ismétlődő mérséklése illetve elengedése, valamint a felvett hallgatók nyelvi képességeinek heterogenitása miatt a jelenlegi képesítési követelmény, azaz a középfokú „C” típusú, katonai szakanyaggal bővített nyelvvizsga megszerzését sem tudja biztosítani.”

„A középfokú katonáival bővített nyelvvizsga letétele akkor lenne reális, ha a bemeneti szinten középfokú, de legrosszabb esetben alpfokú nyelvvizsgával rendelkeznének a hallgatók. Ezzel szemben az 1997-ben felvett hallgatók 1,35% rendelkezett középfokú és 5,4% alpfokú nyelvvizsgával. 1998-ban az arány középfokú nyelvvizsgával 5,3%, alpfokú nyelvvizsgával 6,6% rendelkezett. 1999–2000 tanévben a megoszlás a következő: középfokkal a hallgatók 2,3%, alpfokkal 9% rendelkezett. A főiskolai szinten 2001-ben végző hallgatók (legutóbbi felmérés szerint) 50%-a rendelkezik csak a képzési követelményekben meghatározott középfokú katonáival bővített nyelvvizsgával. Amennyiben a képzési követelmények nem változnak, a jövőre végző hallgatók kb. 50%-a nem kap majd diplomát a nyelvi követelmények teljesítésének hiányában.”

„A nyelvi követelményekkel összefüggő helyzet megváltoztatására az alábbiakat javasoltam:

- Belépési követelményként a főiskolai szintű hallgatóknak előírni az alpfokú „C” típusú nyelvvizsga megletét olyan nyelvből, amelyet képesek vagyunk továbbfejleszteni.
- Megemelni a nyelvképzésre fordítandó óraszámot.
- Amennyiben a fentiek nem valósíthatók meg, csökkenteni kell a kimeneteli követelményszintet.”

A nyelvképzésben a nagy változást a 2005/2006-os tanév hozta, amikor a hallgatóink az egyetem elkezdése előtti hat hónapos alapképzés keretében a járművezetői vizsgával párhuzamosan nyelvoktatásban vettek részt. Két hónapon át, intenzív nyelvtanulási formában, 120 kontaktórán sajátíthatták el a katonai szakterminológia alapjait, illetve pótolhatták lexikai és nyelvtani hiányosságait.

A NATO két hivatalos nyelve közül választhattak: angolt vagy franciát.

A 120 órás, napi 4 foglalkozást magába foglaló nyelvtanfolyam végén szóbeli és írásbeli vizsgát kellett tenniük a hallgatóknak. Ez egy „progress” teszt volt, melyen a vizsgáztató tanárok a kurzus anyagának elsajátítását mérték.

Az eredmények igen biztatóak voltak, a megkívánt szintet egyetlen hallgató kivételével mindenki teljesítette.

A 2005–2006-os évben beiskolázott hallgatók az első olyan évfolyam, ahol a képesítési követelmény angol nyelvből STANAG 6001 2222 nyelvvizsgát ír elő és ők az elsők és egyetlenek, akiknek a 4. szemeszter végén 2211 STANAG 6001 nyelvvizsgával kell rendelkezniük, illetve francia nyelvből katonai szaknyelvi ARMA középfok „A” vagy „B” nyelvvizsgával.

A 2006–2007-es tanév újabb változást hozott a nyelvi követelményekben. Csak alap- illetve középfokú angol illetve francia nyelvvizsgával rendelkező hallgatók jelentkezhettek az egyetemre. A 2000-ben felvetett kérésem végre megértő fülekre talált.

A képesítési követelmények változatlanok (STANAG 6001 2222 nyelvvizsga angol nyelvből illetve ARMA középfok „C” katonai szaknyelvi vizsga francia nyelvből), azzal a kiegészítéssel, hogy a 120 órás intenzív szakasz végén minden hallgatónak sikeres STANAG 6001 1111 szintű nyelvvizsgával kell rendelkeznie angol nyelvből, illetve katonai szaknyelvi ARMA alapfokú nyelvvizsgával francia nyelvből. A követelményeket nem teljesítőket kizárják az egyetemi tanulmányok folytatásából.

Az elmúlt évi vizsgaeredmények nagyon biztatóak. A 92 hallgatóból mindössze 8 hallgatónak nem sikerült minden készségből a nyelvvizsga első próbálkozásra. Ők újabb lehetőséget kértek és kaptak és csupán egy hallgató maradt, aki az első szemeszter befejezése után nem rendelkezik a STANAG 6001 1111 nyelvvizsgával.

Hallgatóink az intenzív szakasz után 240 órában, 4 szemeszteren át, szemeszterenként 60 órában készülnek fel az újabb megmérettetésre, a STANAG 2222 nyelvvizsgára.

Az új rendszer lényege az alábbi négy pontban összegezhető:

- A követelmények – STANAG 6001 2222 nyelvvizsga a 4. szemeszter végén.
- Az alapképzésben bevezetett 120 órás *nyelvtanfolyam* – STANAG 6001 1111 nyelvvizsga illetve katonai szaknyelvi vizsga francia nyelvből.
- A *felvételi követelmény* – legalább alapfokú nyelvvizsga angol vagy francia nyelvből.
- A nem teljesítők *kizárása* az egyetemi tanulmányok folytatásából.

Végezetül nézzük meg, *milyen oktatási anyagok állnak rendelkezésünkre a katonai szaknyelvoktatás tanításához?*

Részben a kereskedelembe beszerezhető tankönyveket használjuk (Command English, Tactical English for Land Forces in Peace Support Operations, Breakthrough, Campaign és DLI course-books for special purposes). Mivel ezek a tankönyvek csak részben tartalmazzák a katonai témák anyagát, az intézet tanárai komoly kidolgozói munkát végeznek és végeztek a szaknyelvoktatás igényeinek kielégítésére. Az elmúlt 5 év alatt mintegy 25 tankönyv, jegyzet, tansegédlet látott napvilágot az Intézet tanárainak kidolgozásában. (Ezek felsorolását lásd a következő oldalon).

Remélem, hogy szűkre szabott időmben sikerült egy átfogó keresztmetszetet adnom a Nyelvi Intézet struktúrájáról, feladatairól, szaknyelvi képzéséről, problémáiról és eredményeiről.

Összegzésként elmondhatom, hogy a Nyelvi Intézet tanárainak módszertani és nyelvi felkészültsége, magas színvonalú oktatói tevékenysége, az állandóan változó körülményekhez való kreatív alkalmazkodási képessége az eredményes egyetemi képzést szolgálja és annak biztos letéteményese.

EGYETEMI JEGYZETEK

ANGOL NYELV

Dr. Kovácsné dr. Nábrádi Márta: Basic Military English- multimédiás távoktató tananyag (2004)

Dr. Kovácsné dr. Nábrádi Márta: Basic Military English (2004)

Barrie Lister–Panajotu Kosztasz–dr. Szípoláné: STANAG 2.2.2.2. multimédiás távoktató tananyag (2004)

Angol nyelvi szakcsoport (szerk.: Várhegyiné Dr. Szabó Ildikó): Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Angol nyelv – Alapfok (2004)

Angol nyelvi szakcsoport (szerk.: Várhegyiné Dr. Szabó Ildikó): Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Angol nyelv – Középfok (2004)

Angol nyelvi szakcsoport (szerk.: Várhegyiné Dr. Szabó Ildikó): Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Angol nyelv – Felsőfok (2004)

Dr. Kovácsné dr. Nábrádi Márta és Dr. Nyecsajeva Natália szerkesztésében az angol nyelvi szakcsoport tanárainak közreműködésével: Felkészítő feladatok a STANAG 6001 2222 nyelvvizsgálóra

Dr. Kovácsné dr. Nábrádi Márta és Dr. Nyecsajeva Natália szerkesztésében az angol nyelvi szakcsoport tanárainak közreműködésével: Felkészítő feladatok a STANAG 6001 1111 nyelvvizsgálóra

FRANCIA NYELV

Isztl Márta: Általános katonai szaknyelv (1998)

Dr. Zoltán Márta: Magyar–francia katonai kiesszótár (1999)

Dr. Zoltán Márta: Francia–magyar katonai szótár (2003)

Isztl Márta: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz Francia nyelv – Alapfok (2004)

Dr. Zoltán Márta: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Francia nyelv – Középfok (2004)

Dr. Zoltán Márta: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Francia nyelv – Felsőfok (2004)

Fregan Beatrix: Magyar–francia és francia–magyar határőr szógyűjtemény (2004)

Forgácsné Göttler Viktória: Szöveg- és gyakorlatgyűjtemény francia katonai videofilmek feldolgozásához (2004)

NÉMET NYELV

Jászter Rózsa–Lukácsné Budai Judit: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Német nyelv – Alapfok (2004)

Jászter Rózsa–Harmathné dr. Dudás Éva: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Német nyelv – Középfok (2004)

Jászter Rózsa–dr. Kurucz Imréné – Németh Lászlóné–Szűcsné Gerecs Magdolna: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Német nyelv – Felsőfok (2004)

OROSZ NYELV

Vécsei Györgyné dr. – Lopocsi Istvánné: NATO orosz nyelvi jegyzet (2003)

Papp Zsuzsanna–Tóth Mihályné: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Orosz nyelv – Alapfok (2004)

Krivács Györgyné–Sárkányné Szabó Olga: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Orosz nyelv – Középfok (2004)

Papp Zsuzsanna–Sárkányné Szabó Olga: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz – Orosz nyelv – Felsőfok (2004)

OLASZ NYELV

Szigetiné dr. Demeter Margit: Olasz–magyar katonai szótár (átdolgozás, 2003)

Dr. Lémánné dr. Timár Zsuzsanna: Feladatgyűjtemény az ARMA katonai szakmai írásbeli nyelvvizsgálóhoz: Olasz nyelv – Alap- és középfok (2005)

Mézes István

nyá. ezredes, a ZMNE Egyetemi Informatikai Szolgáltató igazgatója

Az egyetemi oktatás informatikai háttere

Az Informatikai Igazgatóság (a továbbiakban: igazgatóság) a 2006/2007. tanévben 81 számítógépet és 33 notebookot szerzett be, amelyek tovább növelték a korszerű számítógépek arányát, új részegységek beszerelésével mintegy 37 számítógépet tett korszerűbbé. Az igazgatóság 2006-ban a nyomtatók mennyiségét 29-cel növelte és 55 memóriakulcsot vásárolt a számítógépes munka megkönnyítése érdekében. A továbbiakban is fontos célnak tartja az új, korszerű gépek arányának folyamatos növelését, amit új beszerzésekkel, illetve a régi, korszerűtlen gépek felújításával tudott elérni.

Az igazgatóság folyamatosan törekedett arra, hogy a hallgatók által igénybe vehető gépek számát növelje, illetve, a meglévő számítógépes tantermek gépállományának korszerűségi színvonalát emelje. Az egyetemi hálózatra bekapcsolt számítógépek révén a hálózati és az Internet hozzáférés lehetősége szinte minden egyetemi polgár részére biztosított volt. A hallgatók a Hungária körúti telephelyen az igazgatóság tantermében, a „D” (kollégiumi) épületben a Hallgatói Önkormányzat felügyelete alatti 2 számítógépes teremben, az Egyetemi Központi Könyvtárban, tanszéki géptermekekben, valamint a Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ könyvtárának olvasótermében férhetnek hozzá számítógépekhez. Az Üllői úton a könyvtár, valamint a tanszéki számítógépes termek biztosítják az Internet-elérést.

Szolnokon a korábban beszerzett LETVIS repülőgép szimulációs rendszer a tanévben folyamatosan, magas kihasználtsággal elégítette ki a képzési-oktatási igényeket.

A HBONE irányába kiépített Internet kapcsolat jelenleg 100 Mbps, teljes duplex üzemben működik. A vonal lehetséges maximális kapacitása 1 Gbps.

Az informatikai hálózat eszközparkjának korszerűsítése folytatódott. Új catalyst 6509-es központi hálózati eszköz került telepítésre, amely kiváltotta a régi PIX520-as tűzfal, illetve a 3750-es „internet” router funkcióit, egyúttal növelve a hálózat sebességét és flexibilitását.

A szoftverek vonatkozásában a helyzet kielégítő. A belső hálózaton a Netware 6.5 operációs rendszer működése stabil volt. A kormányzat és a Microsoft Magyarország közötti megállapodásnak megfelelően az egyetem minden számítógépén továbbra is jogtiszta használhatta a Microsoft operációs rendszereit és az Office programcsomagokat a gép konfigurációjának megfelelő változatban.

Az egyetem elektronikus levelező rendszere a GroupWise programrendszer, amely biztonságos levelezést tesz lehetővé, csoportmunka funkciókra is képes és úgy Web felületen, mint kliens programok segítségével elérhető. A hálózatra csatlakozó személyi számítógépek felügyelete a ZENworks munkaállomás menedzsment rendszer segítségével történik.

A szerverek mentése központi, automatikus mentési rendszerrel valósul meg. A hálózatok menedzselése részben vásárolt szoftverekkel, részint saját fejlesztésű alkalmazásokkal történik.

Sor került az Oracle adatbázis-kezelő rendszer frissítésére és az adatbázis mentési stratégia kidolgozására. Az SPSS statisztikai programcsomagnak szintén új verziója működik. Az igazgatóság folyamatosan biztosította a Jogtár és a Cégekódex hálózatos elérését.

Továbbra is minden igény kielégíthető a Corel szoftver tekintetében. Ugyanakkor gyakran az alacsony költségkeretek akadályozzák a szervezetek által igényelt szoftverek beszerzését. Az igazgatóság munkatársai több alkalmazást készítettek illetve készítenek az adminisztratív feladatok támogatására.

A vírusvédelmi rendszer megfelelő hatékonyságú, az újabb szakmai követelményeknek megfelelően a folyamatosan megújuló rendszer már a spyware (kém)programok ellen is védelmet biztosít. Az elektronikus levelezés vírusok elleni védelmét és a kéretlen reklámlevelek szűrését a bevezetett rendszer megfelelő szinten biztosította.

A kredit-rendszerű képzés informatikai támogatását biztosító *Neptun.Net Egységes Tanulmányi Rendszer* egész évben folyamatosan működött. Ennek az évnek kiemelt feladata volt a Felsőoktatási Információs Rendszerbe (FIR) történő on-line adatbejelentés Neptun-ból való megvalósításának kialakítása, és a FIR-központ által előírt tesztfolyamat végrehajtása, mely sikeresen lezajlott. Folyamatosan üzemel az oktatói óraterhelés, óraellenőrzés és a hallgatói hiányzás nyilvántartására szolgáló ÓRATARTÁS rendszer, melybe – az igazgatóság felügyelete mellett – maguk az oktatók viszik be az adatokat.

A távoktatási rendszerbe ebben az évben is számos tananyag került be az igazgatóság segítségével, a rendszer éles beindítása a 2007/2008-as tanév első félévében fog megtörténni. A számítógépes szaktantermek, kabinetek egész évben használatban voltak, kihasználtságukra jellemző volt, hogy folyamatosan 6–8 órában folyt az oktatás, többek között, beépülve a folyamatos informatikai tanfolyami oktatásba, a NATO beosztások ellátására való informatikai felkészítés is. Az igazgatóság biztosította az ECDL oktató és vizsgaközpontok működését.

A tanévben, a karokon az oktatás informatikai háttere – a jelentések alapján – az alábbiak szerint ítéltető meg:

Az egyetem oktatásának informatikai hátterét összefoglalva kiemelendő, hogy a tanévben az egyetem telephelyein egységes, közös elérésű hálózat üzemelt, a hálózatra kötött számítógépekről az Internet-elérés megoldott volt. A hálózat az illetéktelen külső behatolások ellen megfelelő védettséget biztosított. A jelenleg is zajló fejlesztések tovább növelik a lehetőségeket mind a távoktatás, mind a távoli munkavégzés területén. Megállapítható, hogy az egyetem az oktatáshoz és a kutatáshoz szükséges alapvető tárgyi feltételekkel rendelkezik. Szükség van azonban arra, hogy a tanárok és a hallgatók egyaránt, jobban kihasználják a rendelkezésre álló lehetőségeket.

HOZZÁSZÓLÁSOK

Dr. Lükő Dénes

mk. alezredes

A mérnök-parancsnok, illetve a közgazdász-parancsnok képzéséről

Nézetem szerint nagyon aktuális témával foglalkozunk, hiszen a magyar felsőoktatás, és ezen belül a katonai felsőoktatás komoly kihívások előtt áll. Szükség van tehát olyan fórumokra, rendezvényekre, ahol az ilyen kérdésekkel foglalkozó szakemberek elmondhatják véleményüket, kifejtethetik gondolataikat.

A konkrét téma, amivel kapcsolatban szeretnék néhány szót szólni, az a dr. Szegedi Péter mk. őrnagy által tartott „Tisztképzés és civilképzés a Bolyai János Katonai Műszaki Karon” című előadásban hangzott el. Az őrnagy úr említést tett a „mérnök-parancsnok”, illetve „közgazdász-parancsnok” képzés tervezett bevezetéséről, mely képzés során lehetőséget lát a Kossuth Lajos Hadtudományi Kar (KLHTK) és a Bolyai János Katonai Műszaki Kar (BJKMK) közötti együttműködés bővítéséhez. Most elsősorban a mérnök-parancsnok problematikával szeretnék foglalkozni.

Amikor a mérnök-parancsnok kifejezést meghallottam, eszembe jutott az a gyakorlat, amit a közel 30 éves tiszti pályafutásom alatt a tapasztaltam. Ehhez engedjenek meg egy személyes vonatkozású kitérőt: én a Budapesti Műszaki Egyetemen a Honvédelmi Minisztérium tanulmányi ösztöndíjasaként szereztem villamosmérnöki diplomát, illetve később mérnök-tanári oklevelet. Végzésem után az akkori honi légvédelmi rakétacsapatokhoz kerültem alegység (légvédelmi rakétaosztály) parancsnok technikai-helyettes beosztásba. Később parancsnoki képesítést szereztem a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián, majd elvégeztem a ZMNE Vezérkari tanfolyamát is. Mindezt azért mondtam el Önöknek, hogy lássák, van némi rálátásom a szóban forgó témára.

A Magyar Honvédség számára a KLHTK-n és a BJKMK-n is képzünk tiszteket. A BJKMK hallgatói az alapképzési szakoknak megfelelő diplomával (gépészmérnök, had- és biztonságtechnikai mérnök, közgazdász stb.), a KLHTK katonai vezetői szakán végzettek katonai vezető szakképzettséget szereznek.

Úgy vélem, hogy az igazi parancsnok az katonai vezető és a KLHTK katonai vezetői szakán szerez katonai vezető szakképzettséget (ez is van beleírva a diplomájába). Természetesen ez nem jelenti azt, hogy aki pl. mérnöki diplomával kezdi meg tiszti pályafutását, annak nem kell valamilyen elemi szintű katonai vezetői (vagy

általános vezetési) ismeretekkel rendelkeznie. Hiszen bizonyára lesznek beosztottai, munkatársai, akiknek a tevékenységét szervezni, irányítani, ellenőrizni kell.

Ugyanakkor a parancsnoknak (katonai vezetőnek) is ismernie kell a rábízott technikai eszközök alapvető harcászati-technikai jellemzőit, harci lehetőségeit.

Az eddigiek alátámasztására példaként idézek a Katonai vezetői, valamint a Had és Biztonságtechnikai mérnöki alapképzési szakoknak a ZMNE honlapján megtalálható szakleírásaiból. Ezek szerint:

1. *Katonai vezetői alapszak képzési célja:* „.....olyan katonai vezetők képzése, akik a megszerzett katonai-, szakmai-, vezetői ismertek birtokában képesek a honvédelmi szervek területén *alegységeket vezetni, irányítani*, az alapfokozat birtokában honvédelmi szakképzettségüknek megfelelő beosztás betöltésére, továbbá kellő ismerettel rendelkeznek a képzés második ciklusban történő folytatásához.”
2. *Had és Biztonságtechnikai mérnöki alapképzési szak képzési célja:* „...had- és biztonságtechnikai mérnökök képzése, akik alkalmasak a Magyar Honvédség haditechnikai, a védelmi szféra *technikai eszközeinek üzemeltetésére, fenntartására*, a kapcsolódó új technológiák bevezetésére, alkalmazására...”

Azt nem állítom, hogy ezt a két szerepet (parancsnok és mérnök) mereven el kell egymástól választani, de azt pontosan látni kell, hogy parancsnok (katonai vezető) elsősorban a technikai eszközök alkalmazója (adott esetben kezelője), a mérnök pedig az eszközök üzemeltetője, üzemeltetője.

Tehát amikor majd a Szegedi őrnagy úr által említett közös képzési projektről beszélünk (és nem csak a két doktori iskola által eddig megvalósított doktori képzésről), akkor az előzőekben elmondottakról nem szabad megfeledkezni.

Ennek tükrében már természetes lesz, hogy a katonai vezetői képzésben helyet kaphat a technikai eszközökkel kapcsolatos ismeretek oktatása. Ugyanakkor az is fontos, hogy a BJKMK alapszakjain folyó képzésben a szükséges mértékben katonai vezetői ismeretek is megjelenjenek.

Mindezek nem nélkülözhetik az egyes szakok, szakirányok képzésében meglévő anomáliák, átfedések kiküszöbölését, röviden megfogalmazva a profiltisztítást.

Egy dolgot azonban mindenképpen figyelembe kell venni: ez pedig nem más, mint a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Honvédség, vagyis a „megrendelő” részéről jelentkező képzési igény. Ha megrendelő úgy gondolja (a megrendelő alatt most a Magyar Honvédséget, a haderőnemeket, a fegyvernemi csapatokat, katonai szervezeteket értem), hogy a katonai szervezetnél az adott beosztás ellátásához, a rendszeresített technika üzemeltetéséhez, karbantartásához, működtetéséhez mérnöki szakképzettségű tisztre van szükség, akkor annak a képzését „rendeli” meg. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben a képzés során a *természettudományos alapismeretek* (matematika, fizika, kémia, informatika és számítástechnika), *gazdasági és humán ismeretek* (közgazdaságtan, hadtörténelem/technikatörténet, hadijog/jogi ismeretek), illetve *szakmai törzssanyag*on belül pl. minőségbiztosítási, információvédelmi, katonai elektronikai, repülőműszaki ismeretek elsajátítására kerül sor.

Ám, ha olyan parancsnokra (katonai vezetőre) van szükség, aki képes a különböző alegység szintű katonai szervezetet vezetni, képes a technikai eszközök alkalmazá-

sára, akkor a katonai vezetői képzést „rendeli” meg. Ekkor a katonai vezetői szakon az *alapozó ismeretek*en belül a következő területekkel foglalkoznak: filozófia és kultúrtörténet, közgazdaságtan, szociológia, pszichológia, katonai pszichológia, személyiséghatékonyság fejlesztő tréning, politikaelmélet, jogi ismeretek, informatika, kommunikációs kultúra, biztonságpolitika, logika, matematika, információs műveletek alapjai, pedagógia, környezetvédelem, minőségbiztosítás, EU-ismeretek.

A *szakmai törzsanyag* a következő elemekből áll: hadtörténelem, hadtudományi alapismeretek, hadijog, térképészeti térinformatika, katonai térképészeti ismeretek, katonaföldrajz, testnevelés, logisztikai ismeretek, etika, rendszertechnika, katonapedagógia, vezetés és szervezélmélet, katonai műveletek alapjai, harcászat, haditechnika.

A *differenciált szakmai anyag* a szakirányok (lövész, harckocsizó, felderítő, tüzér, műszaki, katonai térinformatika, repülő-hajózó, repülésirányító) speciális ismereteit öleli fel.

A fenti példából bizonyára jól látható a két szak, illetve a két szakképzettség közötti eltérés.

Mindazt, amit a mérnök-parancsnoki képzéssel kapcsolatban Szegedi őrnagy elmondott, úgy tekintem, mint egy ajánlatot. Az előző előadó, prof. Dr. Szendy István ezredes, a KLHTK oktatási dékánhelyettese elmondta, hogy a KLHTK a képzés területén mit tud ajánlani. Nézetem szerint a „megrendelő” feladata, joga, lehetősége a választás, az igények megfogalmazása. A mi kötelességünk pedig az, hogy ezeket az igényeket a legjobb tudásunk szerint kielégítsük.

Dr. Szternák György

nyá. ezredes

Gondolatok a katonai felsőoktatás jövőjéről

A katonai felsőoktatás helyzetéről és hosszú távú feladatairól az elmúlt néhány hónapban több véleményt is olvashattunk, sőt az egyik szerző azt kérte, hogy szakmai vita keretében javaslatokkal támogassuk a „szüntelen” reformálás folyamatát. (Siposné Kecskeméthy Klára: *Együttműködés és nyílt párbeszéd. Új Honvédségi Szemle LXI. évfolyam, 2007/7. sz. 2–11. oldalak*; Szabó János: *Stratégiai építő kiinduló pontok a nemzetvédelmi felsőoktatás átalakításában. Hadtudomány XVII. évfolyam, 2007/2. sz. 11–31. oldalak*; *Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum XI. évfolyam 2007. 3. száma 38–40. oldalak.*)

Úgy gondoljuk, hogy a megszületett politikai döntésekről már nem szükséges vitát nyitni, hanem annak színvonalas végrehajtásán kell dolgozni. A katonai felsőoktatás reformjával kapcsolatos politikai döntések ugyanis nem önmagukért születnek: olyan katonai felsőoktatási rendszer létrehozását szolgálják, ahol a fegyveres küzdelemre vonatkozó tudás és a képesség összhangja kerül megvalósításra a közeljövőben – hangzott el az egyetem rendezvényein, elsősorban a tanévnyitón. Természetesen az egyetem polgárai is megfogalmazták elvárásukat a katonai felsőoktatás reformjával kapcsolatban: a minisztérium felelőssége, hogy megfelelő jogszabályi, költségvetési, anyagi, elhelyezési, személyi feltételeket teremtsen az egyetem működéséhez. Továbbá, működtesse a folyamatos ellenőrzés rendszerét az oktatás minőségének javítása érdekében.

Hozzászólásomban a katonai felsőoktatás néhány általunk fontosnak tartott kérdéséről kívánunk szólni a teljesség igénye nélkül.

A biztonság- és katonapolitikai változások, a háborús- és nem háborús katonai műveletek megvívása módjainak új tartalma és formája kényszeríthette ki elsősorban, hogy újragondoljuk a katonai felsőoktatás helyzetét. Megjegyezzük ez nem csupán magyar jelenség, így van ez szinte valamennyi NATO-tagállam esetében. Az igazi kérdés nem az, hogy ebben a rendszerben az állami vagy magán kezdeményezésnek kell-e nagyobb szerepet kapnia, hanem az, hogy van-e és milyen stratégiával rendelkezünk a katonai felsőoktatásra vonatkozóan, a magyar biztonsági, gazdasági, védelmi és más célkitűzések tükrében.

Vizsgálatunk során elsősorban a katonai szakokon folyó oktatás jellemzőit, a képzés színvonalának emelésének lehetőségeit vettük figyelembe. Nem vizsgáltuk azt, hogy a katonai felsőoktatás lehet-e állami tulajdonú vagy sem. Más szóval, a tisztképzés valamennyi szintjét és formáját a Honvédelmi Minisztériumhoz tartozó Nemzetvédelmi Egyetemen tartjuk elképzelhetőnek, a parancsnokságok és a csapatok segítségével, együttműködésével. Véleményünk szerint ez az együttműködés az alapja a tudás és a képesség összhangjának a katonai felsőoktatásban. Ez azonban nem zárja ki, hogy a tisztek, tiszthelyettesek és a szerződéses állomány bizonyos ismereteket, amelyek munkájuk elvégzéséhez szükségesek, más egyetemeken szerezzenek meg.

Az állami tulajdonú katonai felsőoktatás költségvetésének számításakor célszerű a honvédelem-, a védelmi szektor hallgatói igényeit összevetni az elméleti és gyakorlati képzéshez szükséges szervezeti és infrastrukturális szükséglettel. Véleményünk szerint ilyen számítási mód esetében a költségvetési kiadás lényegesen nem fog változni, mert a hallgatói létszám csak az egyik számítási tényező. A korszerű elméleti és gyakorlati oktatási eszközöket alkalmazó, korszerű tantermi és kollégiumi elhelyezést, felszerelést biztosító oktatás a másik tényező. Itt kell megemlítenünk a gyakorlatias képzéshez szükséges csapat és technikai igényt is. A megvalósítás érdekében humán- és infrastrukturális intézkedések sorozatára van szükség, az oktatás, az oktatók minősége és a nyújtott életkörülmény-szolgáltatás minősége színvonalának emelése tükrében. Véleményünk szerint az egyetemen lesznek kiemelt katonai szakok és szakirányok, amelyek világosan megfogalmazott követelmények teljesítése esetén kiemelt költségvetési juttatásokat kapnak. Itt célszerűnek látszik egy megjegyzést: nem járható az az út, hogy miközben a katona-hallgatói létszám folyamatos növelésére törekszünk, addig a védelmi szektor több területén, így a nemzetvédelmi egyetemen is állandó létszámleépítéssel találkozunk. Az oktatást kiszolgáló állomány létszáma sem csökkenthető a végtelenségig, mert az a tanári állomány munkájának pazarlásához vezet, rontja az oktatás minőségét. Hazai és külföldi tapasztalatok alapján nem „álom” az, amikor a tanár belép a berendezett és előkészített tanterembe és elkezdi az előadást. Az egyetemen többen tudjuk, hogy ez az „álom” körülmény nem minden esetben van meg nálunk.

A katonai szakokon a képzés költségeit a minisztériumnak és a vezérkarnak kell vállalnia, a hallgatói létszámot figyelembe véve. Ugyanakkor a hazai és nemzetközi versenyképesség és az elismert oktatás érdekében magas színvonalúvá kell tenni a felvételi vizsgát, a szakokra, tudományszakokra jellemző számonkéréseken szigorú elméleti, gyakorlati követelményt kell támasztani. Ha a minisztériumnak és a vezérkarnak korszerű elméletekkel és hasznosítható gyakorlati ismeretekkel rendelkező tisztekre van szüksége a végzés után, akkor anyagilag segíteniük kell az ilyen igényű képzést végrehajtó tanárok hazai és külföldi tanulását, továbbképzését is. Másképpen, a fegyveres küzdelem megvívásának elméleti és gyakorlati kérdéseit, tapasztalatait dolgozzák fel a NATO Schoolban Oberammergauban és a szövetség más iskoláiban, vagy a hazai és nemzetközi gyakorlatokon. A tanfolyamokra az egyetem tanári állományát, a szükséges mértékben be kell iskoláztatni, a gyakorlatokra pedig el kell küldeni. Ugyanakkor kötelezni kell őket, hogy a megszerzett ismereteket írásos formában (tanulmány, jegyzet) tegyék mindenki számára elérhetővé.

A katonai felsőoktatás helyzetének vizsgálatakor célszerű elemezni, *hogy hány külföldi hallgató tanul az egyetemen?* Milyen feltételekkel rendelkezünk a külföldi hallgatók fogadását illetően. Ismeretünk szerint a biztonság és védelempolitikai szakon, a logisztikai szakon, a vezérkari tanfolyamon, a doktori iskolákban és a nyelvképzésben tanulnak külföldi hallgatók, akiknek száma nagyon csekély, ha összevetjük a lehetőségeinkkel. Célszerűnek tartjuk megvizsgálni: milyen szakokon tudunk még külföldi hallgatókat fogadni, vagy milyen csereprogramokra van lehetőség? Kellő számú külföldi hallgató esetén az egyetem költségvetésének nem kevés részét képezheti az általuk fizetett tandíj. Véleményünk szerint meg kell tartanunk azt a korábbi gyakorlatot, hogy hallgatók és tanárok tanulhassanak külföldi katonai iskolákban. Ugyanakkor képessé kell tennünk az egyetem valamennyi oktatási intézményét, hogy minél több külföldi tanárt és diákot legyen képes befogadni, elsősorban a szomszéd országokból. Ehhez viszont okvetlenül szükséges az idegen nyelvek oktatásának módszertani megújítása, hiszen az nem járható út, hogy nyelvvizsga hiánya miatt évenként 30–50 hallgató nem kap diplomát.

A 2007–2008-as tanévkezdet rendezvényein több alkalommal esett szó a gyakorlatias képzésről. Megjegyezzük, hogy a katonai szakokon eddig is ilyen formában folyt a hallgatók képzése, különösen a katonai vezetői szakon és a vezérkari tanfolyamon. Célszerűbbnek tartjuk azt vizsgálni, hogy az említett szakokon a megrendelő igénye szerint folyik-e a képzés? Ha szükséges, akkor milyen irányú és tartalmú legyen a változtatás. Ebben az esetben feltétlenül szükség van a védelmi szektor intézményeivel, a megrendelőkkel történő egyeztetésre.

Véleményünk szerint az említett gyakorlatias képzés emelése érdekében növelni kell a csapatlátogatások számát a tantervekben, valamint a parancsnokságokról, csapatoktól felkészült előadókat kell meghívni a tanórákra. A szövetség által vezetett válságreagáló műveletek tapasztalatainak megismerése céljából a NATO parancsnokságokon dolgozó tiszteket fel kell kérni, hogy összevont előadásokon mondják el véleményüket a hallgatóknak és a tanároknak. Az oktatásnak ezek a formái arra ösztönözhetik a hallgatókat és a tanárokat, hogy munkájukban a minőségre törekedjenek.

Célszerű megtartani az egyetem önállóságát, de az oktatási folyamat-, a képzési követelmények-, a személyi összetétel változása okán felül kell vizsgálni, ha szükséges meg kell változtatni az együttműködési megállapodásokat, amelyeket az egyetem kötött a védelmi szektor megrendelőivel. Ugyancsak célszerű megszünteni az órátartás, a vizsga követelmény, vizsgarend, az egyéni munka esetenként meglévő torz, a szabályoktól eltérő értelmezését, alkalmazását a tanárok részéről. Ezek a kialakítandó belső versenyre, a minőségi oktatás megvalósítására káros hatással vannak. Véleményünk szerint ahol a minőségre törekvő oktatás esélyei csekélyek vagy nincsenek meg, ahol a középszerűség a jellemző, alacsony a követelménytámasztás, ott kevés az órát látogató hallgató. Természetesen lehetnek más indokok is, de ez a véleményünkön nem változtat. Belső, tanszék-szintű átalakításokra van szükség az oktatás minőségének javítása érdekében.

Említettük a belső versenyt, amelynek egyik mutatója lehet, hogy a tanárok többsége, a hallgatók bevonásával, kutatómunkát végezzen. A kutatómunka eredményei pedig tükröződjenek az oktatás valamennyi szintjén és formájában.

Ugyanakkor várjuk továbbra is a védelmi szektor megrendeléseit a kutatási témákra vonatkozóan.

Összegezve: a katonai felsőoktatással összefüggő hosszú távú terveink megfogalmazása szempontjából legfontosabbnak tartjuk a fegyveres küzdelemre, a fegyveres erő várható alkalmazására és a védelmi szektor jellemzőire vonatkozó ismeretek meglétét. Ezeket egyrészt a biztonságunkhoz kapcsolódó hazai és szövetségi dokumentumokból, másrészt geopolitikai és geostratégiai helyzetelemzés eredményeként kaphatjuk meg. Továbbá, a hazai és nemzetközi felsőoktatás célkitűzéseinek ismeretére is szükségünk van. Véleményünk szerint, az így megszerzett tudás birtokában leszünk képesek érdemben véleményt nyilvánítani a katonai felsőoktatásról, ezen belül a tisztképzésről.

Pontosan tudjuk, hogy a katonai felsőoktatás reformját és a szükséges szervezeti átalakításokat csakis akkor lehet sikeresen megvalósítani, ha az egyetem polgárai magukénak érzik az egyetemet. Ha tudják, látják, hogy az egyetem, amely az ő munkájukat megjeleníti fontos a minisztérium, a parancsnokságok és a csapatok számára. Ha ott elismerik, amit teszünk, elismerik, és nem csak kritizálják. Megkérdőjelezhetetlen, hogy ez közös ügyünk.

Tegyünk is érte közösen!

Dr. Hautzinger Gyula

nyá. ezredes

Kútba esett a Nemzetvédelmi Egyetem és a Rendőrtiszti Főiskola integrációja!

„Azt fogom javasolni a kormánynak, hogy az új szemléletű tisztképzés és az új felsőoktatási rendszerre való áttérés a jelenlegi intézményi forma keretében valósuljon meg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen”. Jelentette ki a tőle megszokott határozottsággal Szekeres Imre honvédelmi miniszter ez év márciusában, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem ünnepségén, az új rektor, prof. Szabó János beiktatása alkalmából mondott beszédében. Tette ezt ugyanazzal a dinamizmussal, és meggyőződéssel, mint a múlt esztendőben történt hivatalba lépése után a HM háttérintézményeinek átadása-átalakításakor vagy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Rendőrtiszti Főiskola tervezett integrációjának bejelentésekor. Azóta, mint ahogy a közvélemény arról a nyáron értesülhetett, az integrációt elutasító végleges döntés is megszületett.

Mi történhetett a két esemény között, amely a miniszter ilyen mértékű vélemény változását előidézhette? Bár az elmúlt évben egy, az integrációt előkészítő kormányközi bizottság is működött, a HM részéről miniszteri biztos létezéséről is tudunk, sőt a múlt év közepén bizonyos lépések megtételét illetően határidőket is megjelöltek, eredményekről azonban, különösen a változásokról, „miértokról”, elemzéseken alapuló objektív okokról a nyilvánosság nem értesülhetett. Sőt, lezajlott egy egész napos konferencia a témáról, ahol egy szó sem esett a beharangozott integrációról. Így csak találgatásokba bocsátkozhat az eseményeket kívülről szemlélő, de még a helyzetet valamennyire ismerő személy is.

A történetek háttérében feltételezés szerint az eltérő érdekelttség lehet. Ha az elmúlt másfél évtized katonai felsőoktatásának sokszor katonásan „levezényeltnek” tűnő integrációján végigtekintünk, nem túl pozitív kimenetelű, különösen nem partneri alapon való intézményi egyesülésre számíhattak a rendőri képzésért felelős főiskola vezetői.

A „nagy testvér” már súlyánál, kiharcolt egyetemi rangjánál fogva is inkább a magába záró, mint az egyenjogúság alapján történő befogadást sejtette. Pedig ez a primátus is megérne egy alaposabb önvizsgálatot.

Csak egy példa: a kilencvenes években sorozatosan az egyetemi léthez elnyert professzori címek száma és azóta sikeresen megvédett akadémiai doktori címek mintha nem egészen állnának arányban. Talán az is elgondolkodtató, hogy az egyetem részéről intézményi szinten, az előkészítés, a leköszönő rektor felelősségére lett bízva. Nyilván, hogy ebben a tekintetben talán érdemesebb lett volna egy, az ügyben személyében nem annyira érintettet előtérbe helyezni. Más összefüggéseiben ugyan, de részben vonatkozik az előbbi megállapítás a megválasztott új rektorra is, akinek ismerve korábbi, az integrációt pártoló sokszor erős, a másik oldalon ellenkezést kiváltó, sajtóban is megjelent integrációt pártoló harcias véleményét, megválasztása előtt a kérdést illetően inkább visszafogottság volt tapasztalható. Mostani pozíciójából adódóan ugyanis számára a kialakult helyzet, a megmaradt „status quo”, ha csak három esztendőre is a nyugodt vizeken való hajózást jelenti az egyetem élén. Legalábbis az integráció elmaradásának oldaláról tekintve.

A rendészet-rendvédelmi oldalról – talán szélsőségesen hangzik –, de a sajnálatos tavaly szeptemberi–októberi események szinte kapóra jöhetnek. Ha az illetékesek azt a következtetést vonták le, hogy a rendőreinket még jobban fel kell készíteni azért, ha pedig, hogy a képzés fontosságát még jobban kiemeljék – azért. Nem kizárható, hogy a fenti feltételezések mentén vagy akár személyes indítéktól vezéreltetve egyéb „lobby” érdekek is felmerülhettek. Ezt látszik igazolva, hogy a mostanra kialakult döntést ad abszurdum olyan magas állami vezetői megnyilvánulások is előrevetítették, amelyek során egyesek eleve kizártnak tartották, hogy a hadtudományt és a rendvédelmi tudományt együtt, egy intézetben lehet, akár egy új néven, mondjuk Biztonságtudományi Egyetemen oktatni. Feltehetően az ilyen kijelentést tevők nem gondolták át, hogyan is működhetnek az országban olyan univerzitások, ahol egy intézményen belül oktatják az orvosokat és a jogászokat?

Mert, az ország biztonságának egészét illetően a képzések kapcsolatát illetően azért természetesen ennél szorosabb összefüggésekről beszélhetünk. De ettől még akkor sem kell feltétlenül arra gondolni, hogy ezután (mint hasonló felelőtlen kijelentések elhangzottak!) majd a katonák fogják oktatni a rendőröket, vagy fordítva. Még akkor sem, ha a védelem, a biztonság egyre integrálódó voltát tekintjük végig. Gondoljunk csak a katonák nemzetközi műveletekben való egyre inkább rendvédelmi feladatainak az ellátására vagy éppen a rendőrök közelmúltban megtapasztalt csapaterős tevékenységére. Az tény, hogy egyes szakmákat nyilvánvalóan csak annak kiváló, hiteles képviselői oktathatják. Ez viszont nem mond ellent annak, hogy a közös tudományokat nem oktathatja akár egy integrált intézmény közös szervezete. Ne gondoljunk most másra, mint a társadalomtudományokra, vagy a nyelvi képzésre. A közös létesítményekről, adminisztrációról nem is beszélve. Ma – amikor a Parlamentben is közös honvédelmi és rendészeti bizottság működik, a rendészettudomány is jogosan egyre jobban kiköveteli helyét, kiváló képviselői együtt ülnek a Magyar Tudományos Akadémia IX. osztályában a hadtudomány reprezentánsaival – felelőtlenség az összefüggésekről más szinteken elfelejtkezni.

Tanúi vagyunk, hogy a XXI. század biztonságelmélete egyre jobban dörömböl az ajtón, és lehet ugyan elodázni kisebb nagyobb, sokszor megalapozatlan partikuláris indokokkal, de előbb utóbb kiköveteli a maga intézményi struktúráját is, mint ez már oly’ sokszor megtörtént a tudomány történetében. Magam úgy tapasztalom,

hogy a képzésért felelős grémiumokban a félelem (ha van ilyen) inkább a súlypont eltolódásoktól való tartásból eredhet, amelyen viszont okos kompromisszumokkal, a szükséges autonómiák biztosításával, ha kell az egyes területek megerősítésével lehetne segíteni. További garanciaként, az egyetemi autonómia összeegyeztetésével miért ne lehetne kellő beleszólása a HM és rendészeti szerveknek, mint „megrendelőnek” az elvárt minőség biztosítása érdekében? Mindezek, és egy sor más intézkedés finommechanizmusai elősegíthetnék egy ilyen érzékeny terület valóban korszakalkotó átalakítását.

Másról is kell beszélnünk! Ha a képzés egy állami felsőoktatási intézetben történő integrációja tartósan elmarad, a létszámában egyre zsugorodó honvédség, ezzel összefüggésben csökkenő képzési számait tekintve az egyetem továbbra is a politika állandó céltáblája marad. Az időről-időre meglendülő fúkasza mellett – mint eddig is sokszor – felvetődhet a kérdés: *miért van szüksége a magyar társadalomnak egy évről-évre sok milliárd forintot felemészítő ilyen intézményre?* Ebben az esetben még fokozottabban jelenhetnek meg kérdőjelek a katonai jellegű, önálló egyetem léte körül. Állítom ezt akkor is, ha tudjuk, már ma sem csak katonákat képeznek az egyetemen. Ha tudjuk azt is, hogy többek között biztonságtechnikai, és nemzetbiztonsági szakemberek is tanulnak az egyetem falain belül; hogy a PhD képzés (létszámában talán túl is dimenzionáltan!) a rendvédelmi szervek tagjai részére is régóta nyitott az egyetemen.

A fenti tények is azt bizonyítják, hogy rengeteg közös érv szól amellett, hogy igen, mindez teljes körűen egy intézetben, a nevében is az egyetemlegességet kifejező, az ország érdekében komplex módon működő közös univerzitáson belül valósulhasson meg. De az sem lehet igazán megoldás, ha a biztonság ezen a fontos területén verseny indulna a „két szomszédvár” között, amelyre a Rendőrtiszti Főiskola egyetemi irányba történő törekvéseit illetően máris tapasztalhatunk törekvéseket. Meggyőződésem, hogy az országnak és költségvetésének nincs szüksége az integrálódó biztonság egyik legfontosabb elemét, a tudományt és képzést tekintetve ugyanakkor egymáshoz képest távolodó, ne adj', egymással konkuráló két intézményre!

Most úgy tűnik, hogy az egyetem új, igen aktív vezetése, ha nagy véráldozatok árán is, rövidesen a képzést egy campusba terelve, egyelőre átvészelte az „egyke” létből adódó buktatókat. *De vajon valóban ez a racionális megoldás?* Úgy látszik, hogy az integráció helyett a szeparáltság útjának választása még messzebbre taszítja, a történelmileg integrációra ítélt képzést. Kérdés, ha a közeledés helyett a távolodás valósul meg, nem lesz-e fájdalmasabb majd egykor az egyesülés? *Mert lássuk be, ez a jövő útja.* Ha már biztonságpolitikáról, de én inkább a pongyola angol nyelvből történő fordítás (security policy), avagy a mindennapos használati kifejezés helyett biztonsági elvekről, elméletről, hovatovább biztonságstudományról beszélünk.

És végezetül, de nem elhanyagolhatóan, még nem ejtettünk szót az egyéb, önmagában sem lényegtelen *anyagi, közgazdasági megfontolásokról!* Mert ilyenek is vannak. A Széchenyi-hegy festői környezetében lévő Rendőrtiszti Főiskola épület-együttese egy ideje legalább úgy foglalkoztathatja a befektetők fantáziáját, mint azt nyomon követhettük a bezárásra ítélt Lipót-mezei Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet sok-sok milliárdot érő ingatlanát illetően. Csak idő kérdése, hogy a Rendőrtiszti Főiskola jelenlegi feltételek közötti működtetését érintő politikai akaraton mikor kerekedik felül a gazdasági szükségszerűség.

Talán ezek, a nem is teljes körű példák is érzékeltetik: lehet, hogy mégis az előző, integrációs törekvések és kijelentések voltak helytállóbbak? Mert ha sikerülne a mi nagyon is magyaros kisszerűségeinken végre felülemelkednünk, belátható: a hadtudomány intézményének a megőrzéséhez, és távlatokban nézetem szerint az *egyetem-legesebb, biztonságstudomány felé történő továbblépéshez igenis létszükséglet egy újabb innováció: a rendészettudománnyal történő intézményi társulás az eddig külön elért nagyszerű eredmények még jobb feltételek közötti megosztása, felhasználása, az oktatásba, a tudományba történő mielőbbi beforgatása.*

Most egyelőre csak bízni lehet abban, hogy a libikóka előbb-utóbb, az észérvek mellett újból arrafelé lendül, ahol az integráció elősegítői kerülnek magasba és az illetékes miniszter egy korrekt feltételek mellett, minden érdekeltet, de leginkább a társadalmat megnyugtató újabb bejelentést tesz. Csak hát, ehhez az is kellene, hogy végre a biztonságpolitika terén az azt formálók is túllépjenek a napi aktuál politikai és a jó ég tudja még milyen érdekeken, mély összefüggéseiben is értsék azt, amivel foglalkoznak. És erre mi lehetne akár számukra is a jövőben jobb iskola, mint egy, az ország biztonságának védelmére széleskörűen felkészítő univerzitás?

Dr. Kassai László

nyá. ezredes

A honvédelmi igazgatás és a tisztképzés

A konferencián, mint a Magyar Hadtudományi Társaság Kiss Károly Hadtudományi és Biztonságpolitikai Szakosztály tagja vettem részt. Megítélésem szerint a konferencia témájával összefüggésben a katonaságot, az oktatást és a tiszti pályát jól ismerő előadók magas színvonalon, a kor követelményeinek és az országban végbemenő társadalmi mozgások figyelembevételével, közelítették meg az egyes témákat. Én, mint a katonai életet és szolgálatot, valamint a minisztériumi tevékenységet ismerő jogász figyelmemet leginkább a honvédelmi igazgatás, ezen belül is a katonai belső igazgatás (katonai rendtartás) kérdéseire és az ezzel kapcsolatos nemzetközi és hazai tudományos eredmények adaptálására fordítottam.

Hallgatva a konferencia előadásait az volt a benyomásom, hogy mind a tiszti, mind a parancsnoki képzés körében elhangzottak nem voltak eléggé a honvédelmi igazgatás követelményeibe ágyazva. Mint ismeretes a honvédelmi igazgatás forrása az Alkotmány és a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény, amely világosan megjelöli a honvédelem célját és feladatait. Ide kell sorolnunk természetesen a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvényt is. Ezeket a forrásokat – nem elhanyagolva más forrásokat sem – mindig szem előtt kell tartani a tiszti és a parancsnoki képzés terén. Furcsának találtam, hogy a közigazgatás, vagy ezen belül a honvédelmi igazgatás követelményeinek megismertetése helyett az államigazgatási eljárás szabályait határozták meg az oktatás egyik követelményeként. Meg kell jegyezni, hogy az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló törvényt hatályon kívül helyezte a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényt. Tehát ezek az ismeretek a kidolgozók részéről megítélésem szerint nem naprakészek, kevésbé ismertek.

Egy ilyen témakörben – megítélésem szerint – megengedhető az előző problémával összefüggő elméleti kérdés taglalása is. Mindenek előtt a közigazgatásról, amely a szakirodalom szerint egy sajátos igazgatás, a társadalomban működő igazgatási rendszerek egyik fajtája. Az államigazgatási intézmény rendszerét a szakirodalom, de a kormányzat is a közigazgatás rendszerében határozza meg. Lényegében a közigazgatás az állam igazgatása. Az állam a közigazgatási rendszer útján látja el

klasszikus feladatait – a közrend fenntartását, a jogvédelmet, a honvédelemet stb. –, valamint azokat a közfeladatokat, amelyek közszolgáltatásnak minősülnek. A közigazgatás rendszerének elsődleges legfontosabb rendszere az államigazgatás, amely az állami szervek összességét magában foglaló államigazgatási rendszer. Így működnek a központi és területi államigazgatási szervek.

Ami pedig a közigazgatási hatósági eljárást jelenti – az oktatás szempontjából nem elhanyagolható, de a honvédelmi igazgatáshoz képest másodlagos, mivel az a hatósági egyedi ügyekben való eljárásra vonatkozik. Nem terjed ki a törvény hatálya egyebek mellett az állami szervek irányításával kapcsolatos eljárásra, így a katonai belső igazgatás (katonai rendtartás) szabályaira sem.

A magam részéről nagyon jónak tartom, hogy az alapképzéssel szembeni általános követelmények között a gyakorlati jellegű képzés is fontos helyet foglal el. Azonban ezen általános elvi jellegű célok meghatározása mellett hiányolom annak bemutatását, hogy ma a katonai belső igazgatás (katonai rendtartás) terén milyen igények merülnek fel. A katonai élet- és szolgálat biztonságának a megalapozásában áttételesen, összehatásként jelentős szerepet kell szánni az egyetemi oktatásnak.

A katonai élet- és szolgálat, de egyáltalán a katonai szervezetek vezetésének (irányításának), működésének javítása, az új viszonyokhoz való alkalmassá tétele végett legutóbb a Honvéd Vezérkar főnöke konferenciát hívott össze annak megvitatására, hogy milyennek képzelhetjük el a XXI. században a honvédség katonai szervezeteinek parancsnokait és az őket segítő törzseket. Ezzel a gondolatkörrel függ össze – mint a konferencián is szóba került – a vezető és a parancsnok fogalmi körébe tartozó kérdések problémája. A törvényi és más fontos jogszabályi rendelkezések szerint a katonai szervezetek élén parancsnok áll, aki a jogszabályok, és az előjárók által meghatározott keretek között vezeti a katonai szervezetet. Azt kell látnunk, hogy a parancsnok és a vezető valamint a szolgálati előjáró szinonim fogalmak, és ahol az egyes katonai szervezet élén álló személy beosztása vezető vagy főnök az is parancsnok. Tehát az oktatásban így kellene ezen fogalmakat megközelíteni. Úgy látom, hogy a polgári életben kialakult vezetéssel összefüggő fogalmakat megítélésem szerint hibásan adaptálják a honvédség viszonyaira.

De itt kell szólnom a törzsek helyének a hibás megközelítésről is. A jogszabály szerint az összetett irányítási tevékenységet igénylő szervezetek esetében parancsnokságot kell létre hozni, melynek alapvető rendeltetése a parancsnok döntéseinek előkészítése a katonai szervezet irányításának segítése. A törzs ennek megfelelően a parancsnokságnak csupán egy része így a figyelmünket az oktatásban az egész parancsnokság helyének és szerepének meghatározására kell fordítanunk.

Több előadó nagyon szemérmetesen de érintette a Nemzetvédelmi Egyetem bizonytalan helyzetét. Megítélésem szerint nem volna szabad a honvédelem és a honvédség szempontjából fontos intézmény létét hosszú időn keresztül lebegtetni, mert az az oktatás színvonalának romlásához vezetne. Ezzel kapcsolatban nagyon jónak tartom, hogy a konferencián az egyetem vezetői részéről az előadások során többször hangoztatták a hadsereg, a katonák helyének és szerepének növelésére és státuszok megszilárdulására irányuló törekvéseket.

Összességében a magam részéről nagyon jónak és eredményesnek ítélem meg a hadtudományi társaság által szervezett konferenciát.

Dr. Seebauer Imre

nyá. ezredes

Gondolatok a bolognai folyamatra épülő tisztképzés sajátosságairól

Részt vettem a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem dísztermében „A hazai katonai felsőoktatás helyzete és perspektívái, a tisztképzés sajátosságai” című konferencián és hallgattam az előadók elképzeléseit a tiszti és tiszthelyettesi képzés rendszerének a jövőből a jelenbe mutató vízióiról és e víziókból eredő követelményekről. Az előadók kifejtették, hogy a magyar haderőben a tisztképzés kétoldalú kényszerpályán mozog, amit egyrészt a katonai kultúra és a szervezeti váltás, másrészt a haderő nemzetközi és hazai rendeltetésének változásai, valamint a társadalom oktatási rendszeréből és a bolognai folyamatra történő áttérésekből eredő követelmények határoznak meg. A követelmények azonban egymással szemben álló ellenmondásokat hordoznak. Éppen ezért nem volt számomra érthető, miért foglalkoztak részletesen az előadók a parancs maradéktalan teljesítésre nevelés felülről irányított rendszerének kérdésköreivel és nem, vagy alig a bolognai képzésből a tisztek kompetenciájának és karakterének fejlődését behatóan alulról történő önszerveződéssel. A konferencia után szükségesnek tartom átgondolni a bolognai folyamatra történő áttérés problematikáját és bemutatni annak műveleti struktúráit.

Olvastam prof Szabó János: *A haderő-átalakítás* című terjedelmes tanulmányát¹ és a *Stratégiai építő kiinduló pontok a nemzetvédelmi felsőoktatás átalakításában* című cikkét.² Az internetről letöltöttem a téma aktuális híreit. Tettem abban a reményben, hogy választ kapok a tisztképzés, alulról építkező bolognai folyamatra való áttérés nehézségeiről és arról, hogy a képzés feladatok mennyiben tartalmazzák a katonai kultúraváltás célkitűzéseit, továbbá hogyan vizionálja a Honvédelmi Minisztérium, illetve a ZMNE vezetése a tisztképzés 5–8 évre előremutató jövőképét. Szabó János a könyvében jellemezte a modern típus önszabályzó-dinamikus alulról önszerveződő, és a felülről szabályozott totális irányítási struktúrával rendelkező haderők kulturális

1 Zrínyi – Budapest, 2001.

2 Hadtudomány 2007/2.

entitásait. A szerző a katonai kultúra átalakítását újfajta folyamatokhoz, célokhoz, feladatokhoz kapcsolja, s mindezt tervezhetőnek tartja.

A kettős követelmény teljesítése nem kerülhető meg. A katonai szervezetek irányításában nemzetközi szinten jelentős változások mentek végbe. Ezek a változások a magyar haderőben is a parancsstruktúra megszilárdítását, a parancs maradéktalan végrehajtását megkövetelő irányítás erősödését eredményezték. Ez – ha szembe állítjuk vele a bolognai folyamatot – a képzés, olyan struktúráját igényli, melyben a hallgatók kompetenciájának és karakterének fejlődése alulról önszerveződő struktúrában teljesül, a képzés irányítási struktúrájának ehhez kell alkalmazkodnia. A két struktúra keményen egymásnak feszülő ellentmondást hordoz.

Az alkalmazkodó kompetenciák a siker feltételei

A katonai kompetencia fogalmát három entitás együtteseként értelmezem: 1. alkalmazásképes szaktudásként, 2. a szaktudás érvényesítésének lehetőségeként (autonómiaként, kvázi szabadságként) a műveletekben, akciókban, 3. a különböző szaktudású katonák tevékenységét sikerre rendező tényezőként.

A konferencia előadói egyértelműen kifejezésre juttatták, hogy a magyar haderő kulturális struktúrájának átalakítása a modernizálódás irányában halad, de a lényege változatlanul a parancs maradéktalan végrehajtásának érvényesítésében van. Az egyetem előadói bizonygatták is, hogy a képzés során mindenben végrehajtják a vezérkari főnök parancsait. Kérdezem: nincs ebben a gondolkodásban ellentmondás?

Kérdés, ha a parancs végrehajtás karaktere elegendő a képzési feladatok teljesítéséhez, akkor mi a különbség a két (a totális, illetve a modern) katonai kultúra között, és mitől függ a katonák kompetenciájának növekedése?

A katonák kompetenciáinak megléte múlt háborúk műveleteiben is a katonai sikerek feltétele volt. Azonban akkor a kompetenciákat csapatszervezetekhez rendelték, ezért a katonákat a szervezeti kompetenciák elsajátítására képezték ki, az alkalmazását pedig a parancs maradéktalan végrehajtásának totális struktúrája biztosította.

Az ok egyszerű: a vezérkarok a csapategységek feltételezett kompetenciáit figyelembe véve tervezték és adták ki a feladatokat, szabályozták a csapategységek közötti együttműködés rendjét. A műveletek sikerre fejlesztéséhez szükséges *belső energia* létrehozásához azonban nem voltak elegendők a szervezeti kompetenciák keretei, *szükség volt a feladatokat végrehajtó katonák kompetenciájára, ha az nem volt önmaguk feláldozásával teljesítették a kötelességüket.*

A háborúk hadtörténeti leírásaiból olvasható, hogy ebben a struktúrában a vezérkarok, a csapatparancsnokok nem figyeltek a katonák kompetenciáinak hasznosítható elmeire, legfeljebb kitüntetéssel honoráltak egy-egy hősi tettet, nem voltak érzékenyek az emberi problémákra, csak szervezeteket láttak és nem egyedet a feladatok végrehajtása közben.

A szervezetek homogén kompetenciáit három tényező megléte indokolta: *a harcrend moduláris szerkezete, a redundancia és degenerációs hatások. A moduláris szerkezet tette lehetővé, hogy a hadvezérnek, a parancsnokoknak a műveletek tervezésekor a*

lehető legkevesebb harcrendi elem harci-hadműveleti tevékenységét kelljen rendszerré szerveznie, továbbá hogy – a szellemi képességeik korlátjából eredően – képesek legyenek a műveletek áttekintésére, az alárendelt csapatok folyamatosan irányítására. A modulokon belül a *redundancia* tette lehetővé, hogy a küzdelemből kiesett katonák egy mennyiségi határig ne bontsák meg a hadrendet. A *degenerációs* hatások pedig azt, hogy a parancsnokok a kényszerhelyzetben egy-egy funkciót más kompetenciával rendelkező szervezeti egységgel (modullal) hajtassanak végre.

A különbség a múlt és a napjaink katonai feladatainak végrehajtásában az, hogy a katonai siker nem a szervezetek homogén kompetenciáinak alkalmazásától függ, hanem a különböző kompetenciájú parancsnokok, végrehajtók tudásának, tapasztalatának rendszerré szerveződésétől. Ebben van a modernizáció lényege. A vegyes kompetenciájú katonákat tartalmazó szervezetekben eredményesebben érvényesülhet a különböző szakképzettségű katonák tudása, tapasztalata. A modern katonai műveletek olyan dinamikusan változó szervezeti struktúra meglétét feltételezik, melyekben a parancsnokok és végrehajtók a legjobb képességeikkel vehetnek részt a feladatok végrehajtásában.

Míg a múlt katonai sikereiben a homogén szervezetek közötti együttműködés alapvetően vezetési feladat volt, és a szakmai értékek érvényesítése elsősorban a parancsnokok kompetenciájától függött, addig napjainkban a vegyes összetételű szervezetek műveleteiben a siker attól függ, hogy a parancsnokok és a beosztottak a képességeikkel mennyire alkalmazkodnak a helyzet adta körülményekhez. Tekintve, hogy a parancsadók és a parancs végrehajtók kompetenciái különbözőek, a parancsok teljesítése olyan folyamatstruktúrák szervezését igényli, melyekben a katonák érvényesíthetik a differenciálódott képességeiket. Ebből következik, hogy a katonai sikerhez szükséges energiák napjainkban a művelet rendszerének alacsonyabb szintjén a katonák viselkedését meghatározó kompetenciákban van, illetve az agyi folyamatokban született, másolt kognitív sémákban.

A gondolataim kifejezésének folytatásához szükség van a kognitív séma – ha nem is teljes körű – fogalmának áttekintésére. A kognitív sémák a társadalom egyedei által kidolgozott, elfogadott és alkalmazott élő tudás struktúrák, melyek hálónak szerveződve alkotják a kultúrák különböző formáit.

A kognitív séma olyan mentális reprezentáció, amelyeknek:

1. tartalma állítás a tanult vagy a tapasztalt dolgokról, eseményekről,
2. struktúrája önszerveződés által rendezett,
3. megjelenítéséhez nyelvi, illetve képi formák rendelődnek,
4. hordozza a keletkezés érzelmi állapotának emlékét,
5. viselkedési stratégiákat tartalmaznak,
6. alkalmazkodik a környezetéhez,
7. az emberi agy közötti hálóban másolódnak, átalakulnak, fejlődnek.

A sémák mind az emberi agyban, mind az agyak közötti kapcsolatban – mint az élet forrásai a gének – önzők és más sémákat háttérbe szorítva versenyeznek.

A kognitív sémák létezésének elfogadása azt is jelenti, hogy az egyéni, a szervezeti, a közösségi kompetenciák csak hordozók. Az emberek közötti kapcsolatokban a kognitív sémák cserélődnek, másolódnak. A katonaközösségek, a parancsnokok, az egyes katonák csak közreműködők a kognitív sémák kitalálásában, elsajátításában, tárolásában és az adott problémahelyzetben azok érvényesítésében. A tudást, a képzettséget tartalmazó kognitív sémák születését, terjedését és összerendeződését

műveleti sikerre az alkalmazkodás törvénye határozza meg. Ez a katonai gyakorlatban azt jelenti, hogy a katonák az elméjükben aktivizálódott kognitív sémák szerint alkalmazkodnak a kapott parancs, a szituáció és szabályok adta kényszerhez.

A haditervek, a parancsnoki elhatározások a múltban a gyűjtött információk alapján készültek, sokszor évekkel a háború kezdete előtt. A háborúban a veszteségek ismertették fel a hadvezérekkel, hogy a műveletek sikerét alapvetően meghatározzák a harci tapasztalatok. A tapasztalatok gyűjtése, értékelése és továbbítása tette lehetővé, hogy a parancsnokok alkalmazkodjanak a háború változó hatásaihoz.

A közelmúlt háborúinak és a társadalom biztonsága védelmének tapasztalatai eredményezték azt a felismerést, hogy a lehető legrövidebb időtartamra kell rövidíteni a döntés és a végrehajtás közötti időkülönbséget, továbbá, hogy a civil társadalom, a politikai vezetés nem fogadja el a veszteségeket, különösen a katonák és a civil lakosok halálát, értékeinek pusztulását. A felismerés drasztikusan befolyásolta a haderők átszervezését.

A Magyar Honvédség is elszenvedte a „modernizálást”. Létszáma ötödére, hadrendi elemeinek száma drasztikusan csökkent, szervezete átalakult, vezetési struktúrája laposodott, áttért a szerződéses rendszerre, kialakulóban vannak az új képességeket igénylő alapvetően a béke viszonyi között végrehatandó műveletek szabályai.

A katonák fejében azonban még jelen vannak a múltban szerzett kognitív sémák és keverednek a tanult új elvekkel, az akciókban, műveletekben szerzett tapasztalatok sémáival. Sok a bizonytalanság abban, hogy valós harci helyzetben, vagy veszélyes szituációkban a katonák milyen sémákat hívnak életre, és a különböző szakmai kompetenciák érvényesülése a jelen vezetési rendszerben, hogyan kapcsolódnak össze sikerre.

Napjainkban a kognitív kutatások vizsgálják a társadalom kulturális szintjein, illetve az elmén belüli kognitív sémák önszerveződését, illetve azt, hogy hogyan terjednek a valóságról alkotott reprezentációk az emberi agyak közötti kommunikációkban, továbbá meghatározzák visszahatását a társadalom fejlődésére. Folyamatban vannak olyan kutatások, melyek tisztázzák, hogy a társadalom intézményeinek önszerveződéséhez hogyan járulnak hozzá az emberek közötti kommunikációk.

Az önszerveződés törvényszerűségének az értelmezése azonban a katonáktól más látásmódot igényel, olyat melyben jelen van az emberi elmén belül élő kognitív sémák létezésének és funkciójának felismerése, elfogadása, megjelenése a katonai kultúrában. A haderőkben végbement modernizációs folyamat sem értékelhető, nem folytatható az új látásmód szemlélet elsajátítása nélkül.

A sikerre rendeződés elvi modelljei

A katonák, a polgári alkalmazottak és a civilek kognitív sémái a katonai kultúra hálózataiban terjednek. A hálózatban érvényesülő kapcsolódások egyrészt gátolják, másrészt elősegítik a kognitív sémák létrejöttét, alkalmazását és terjedését a műveleti rendszerekben.

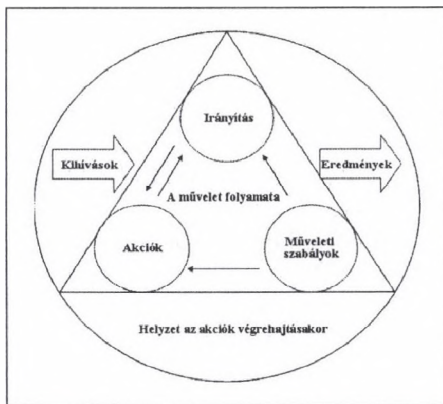
Annak érdekében, hogy a fenti megállapítások értelmet nyerjenek, szükségesnek tartom a problémahelyzeteket szemléltetni három műveleti struktúra absztrakt rendszermodelljén.

A katonai műveletek rendszerét alapvetően három viszonystruktúra szabályozza. A haderő struktúrájának tanulmányozására – a kibernetika, általános rendszerelmélet elvei szerint – eddig csak két struktúra: a működtetés és fejlesztés folyamataira vonatkozóan dolgozódtak ki. A kognitív tudományok, a dinamikus rendszerelmélet kutatási eredményeinek alkalmazása teszi lehetővé, hogy három folyamat modellel írassuk le a modern műveletek rendszerét.

Az 1., 2., 3. ábra a különböző rendeltetésű, a valós műveletek rendszerében objektíve meglévő folyamat struktúrákat szemléltet: az 1. ábra a parancsstruktúrát az akciók folyamatában; a 2. ábra a szabályok fejlesztésének struktúráját, az akciók tapasztalatinak elemzésének folyamatában; a 3. az önszerveződés evolúciós hálózati struktúráját a tanulás folyamatában. Az ábrák jeleinek magyarázata: háromszög a folyamatot, a nagy kör a környezetet, a kis körök a folyamat elemeit, a nyilak az elemek közötti viszonyokat és irányukat, az ellipszis a rendszer és a belső környezet határfelületét.

Az akciók sikere a parancsok maradéktalan végrehajtásától függ

Az 1. ábra szemlélteti, hogy a műveleti folyamatban az akciók sikere a kihívásokra adott választól – a irányító parancsnok, a parancsot végrehajtók (a katona és eszközei) kompetenciájától és a művelet szabályozásától – függ. Az akciók végrehajtásának folyamatát és a környezeti kihívásra adott választ a szabályozó elem vezérli. Ez írja elő mind a parancs-adó, mind a végrehajtók: mit tehetnek, és mit nem az adott helyzetben és időben. A parancsadónak a parancs tartalmára, formáira és viselkedésére vonatkozóan be kell tartania az adott helyzetre érvényes műveleti szabályokat. A parancsnokok lehetősége felül írni a szabályok érvényességét. Az alárendelteknek pedig a parancsban foglalt feladatokat a legjobb tudásuk szerint kell végrehajtaniuk, betartva az akcióra vonatkozó műveleti szabályokat. Ez a struktúra érvényesült a múlt háborúiban és nem lesz ez másképpen a jövőben sem. A különbség a műveleti szabályok szigorodásában van.

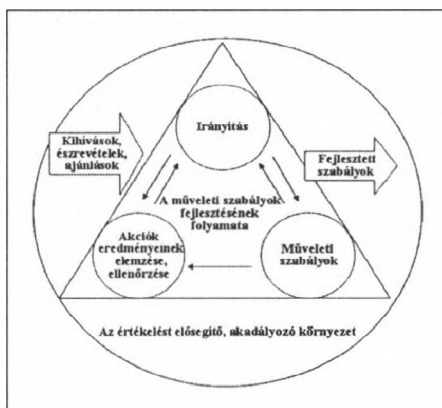
Korunkban már nem függ az akciók sikere olyan mértékben a szervezetek homogén kompetenciáitól, mint a múltban. Az akciók sikere a szabályok aktualitásától, a parancsnokok, az alárendeltek kompetenciái közötti összhangtól, és a helyzetekre vonatkozó alkalmazkodástól függ.

Az akciókban született új kognitív sémák fejlesztik a műveleti szabályokat

Ismert a múltból, hogy a haderőben mindig voltak olyan kezdeményezések, melyek elfogadása változtatást hozott volna a parancsstruktúra folyamataiba. De békében ezek a kezdeményezések éppen negatív fogadtatásuk miatt nem kaptak vezérkari

támogatást, ezért a háború folyamatában kellett a harci tapasztalatokból új elveket, szabályokat fogalmazni és a háború folyamataival párhuzamosan a fegyveres küzdelem szabályait átalakítani.

A 2. ábra szemlélteti, hogy a katonai akciók tapasztalatai értékelésének folyamata, napjainkban folyamatosan jelen van és békében is létezik. A kérdés az, hogy ezek a tapasztalatok időben jelen vannak-e tisztképzés folyamataiban? Ennek hiányosságra utalt Dr. Vadai Ágnes államtitkár asszony: „olyan, missziót megjárta magyar tisztek állnak rendelkezésre, akik képesek élményszerűen is oktatni az új típusú kihívásokat, a fegyveres konfliktusok kezelését. Az általuk összegyűjtött tapasztalatok az elméleti oktatásban kiválóan használható és hiteles tudást ad a hallgatónak.”³

A NATO a missziókban résztvevő katonák tapasztalatainak gyűjtése, értékelése, tudományos eszközökkel történő elemzése és hasznosítása állandó feladat. Ebben a struktúrában az irányítást végző parancsnokok tisztában vannak azzal, hogy a haderőkben nem elegendő a megvívott háborúk, a missziók folyamataiból tudást meríteni, olyan struktúrát kell szervezni, melyben az élő kognitív sémák versenyezhetnek, továbbá a parancsnokok, a végrehajtók egyaránt motiváltak az új tudás befogadásában. Palásti Ferenc dandártábornok az előadásának végén ki is tért arra, hogy nem csak követelni kell a parancs végrehajtását, a katonákat motiválni is kell. Ehhez a parancsnok szemléletének középpontjába kell állnia a katonákat. Schwarzkopf tábornok a weszt pointi kadétoknak mondott beszédében mondta: „Láttam kompetens vezetőket, akik kiálltak egy szakasz elé, és úgy látták azt, mint szakaszt. De láttam nagy vezetőket, akik kiálltak a szakasz elé és úgy látták azt, mint 44 egyént, akik közül mindegyiknek megvoltak a maga reményei, a maga törekvései, akik mindegyike élni akart és jónak lenni.”⁴

A műveletek rendszerei – a haderő más rendszerei is – csak akkor fejlődnek, ha lehetőség van a tapasztalatok, folyamatok alulról történő önszerveződésére. Az Egyesült Államokban a politikai katonai vezetők arra a felismerésre jutottak, hogy a békében és háborúban a haderő fejlesztése megköveteli az alulról építkező, önszerveződés motivációjára épülő irányítási struktúra kifejlesztését. Ez a felismerés jelenik meg a Totális és tökéletes haderő TAQ, 20 éves időszakra tervezett, 1993-ban elindított programban. A program célja „olyan vezetésfilozófia érvényesítése és vezetési gyakorlat megteremtése, amely felhatalmazza a katonákat, civileket a tökéletes haderő képességeinek építésére.”⁵

A tökéletes haderőstruktúra, mely a haderő fejlesztését szolgálja, a totális struktúra hatékonyságát növeli, de csak akkor, ha harmonikus a két struktúra párhuzamos működése, ha a

3 Zrínyi: átalakuló struktúra, megújuló tisztképzés 2007.10.10.
www.honvedelem.hu/hirek/hazai_hirek/hef-hirek0321

4 PL 300–335. o.

5 PL 300 Katonai vezetés Budapest 1997. 222–256. o.

parancsnokok felkészültek viselkedésükben különbséget tenni: a parancs maradéktalan végrehajtásának megkövetelése és az alárendeltekkel való tanulás kompetenciájának alkalmazása között.

Nemzetközi és a hazai katonai gyakorlatban ott vannak a sikert hozó és elkerülendő akciók tapasztalatai. A képzésben ezért olyan tananyagra, oktatási módszerekre és gyakorlatra lenne szükség, amely a jövőbeni parancsnokaiban kialakítja nem csak a parancs maradéktalan teljesítését, hanem a tapasztalatok közreadásának kettős kompetenciáját és karakterét is. Pontosan nem ismerem a Bolyai kar dékán-helyettes elképzelését a mérnökparancsnoki képzésről*, de rokonszenvet érzek a célkitűzésével, a mérnökökben is ki kellene alakítani a felülről irányított és az alulról fejlesztett struktúrában való élés képességét. A mérnökeink talán túlzottan is alárendelik szemléletüket az alkalmazott technikai rendszerek statikus struktúráinak, melyből „kiesnek” a technikát működtető katonák.

Napjainkban a haderő tagjai új környezeti feltételek, újfajta hatások alá kerültek, új kultúrát kell elsajátítani, új feladatok végrehajtásra kell felkészülni. Ezek a kihívások egyaránt igénylik a gyakorlati tapasztalatoknak és a tudományos kutatás eredményeiként keletkezett tudás beépítését a katonai kultúrába. A társadalomtudományok az élet megismerésére irányuló tudományos kutatások irányába fordultak, s az élet fejlődésének törvényszerűségeiből alkotnak elveket, és ezek az elvek új szemléletet hoznak: az emberi tudás keletkezésével, terjedésével és a társadalmi intézmények önszerveződéssel foglalkozó tudományterületekben.

A műveleti rendszerek belső erői, a rendetlenségből rendteremtés

A múlt háborúi igazolták, hogy a tárgyalt két struktúra irányítása előfeltételeket teremtett a műveletek sikeréhez. Emlékirataiban Napóleon is feljegyezte, hogy az egyenlő erők közötti küzdelemben van egy olyan kritikus szakasz, amikor kétséges a csata kimenetele, a siker lehetősége vagy az egyik, vagy a másik fél oldalán van. Fontosnak tartotta, hogy a hadvezér felismerje ezt a helyzetet és beavatkozzon a csata folyamatába. Korunk nemcsak a hadvezértől, hanem minden parancsnoktól, sőt minden katonától megköveteli, hogy felismerje az akciókban, műveletekben ezt a kritikus szakaszt. A hadtudományban és más katonai médiákban nem vagy alig esik szó az akcióknak e kritikus szakaszáról. Minden katona tudja, tapasztalta, hogy van a műveleteknek a rendetlenségből a rendbe átcsapó szakasza, s ekkor a siker szinte magától jön. Tapasztalta a kiképzés, felkészülés, a tanulás folyamatában, amikor a dolgok és tudása úgy rendeződik, hogy képessé válik a feladat sikeres teljesítésére. Tapasztalta, hogy a külső körülmények valamint a képességei között szinkron jön létre és a rendezetlen viselkedésből, rendezettség teremődik. A rend a rendetlenségből rendszerint nem a meglévő kognitív sémáktól, hanem az újonnan tanultaktól függ.

A rendezetlenségből a rendezettbe való átmenet kutatása a hadtudományban még csak kialakulóban van. Mit ismerünk a katonák szakmai kompetenciáinak tartalmáról, változásáról, hol vannak leírva és terjesztve a nemzetközi haderők és a magyar

* Dr. Lükő Dénes mk. alezredes ennek értelmezését segíti hozzászólásában – A szerk.

katonák elméjében keletkezett új kognitív sémák? Ha találunk is jelentéseket az akciókban keletkezett kognitív sémák leírásairól, azokat áthatották a parancs maradéktalan szemléletéből eredő torzulások. Nem ismertek a létrejöttük körülményei és valós tartalmuk, nincs kidolgozva a sémák formába öntésének rendje; a közreadás, a terjesztés struktúrája és így folytathatnám lemaradásunkat a haderő megváltozott rendeltetéséhez képest. A kognitív tudományos kutatás, a memotika, a skála-független hálózatok elmélete, a katasztrófa és káosz elméletek és még sok más az élet kutatására alkalmas módszerek alkalmazásával feltételeket teremthetünk a tudás és tapasztalatok új és érdekes kognitív sémáinak szabad terjedéséhez, másolódásához.

A skála-független hálózatról néhány gondolatot. A hálózatok matematikai elmélete kétféle, az irányított és a valószínűsleges hálók topológiáját ismeri. (Az irányított hálók topológia törvényeit alkalmazva kerültek leírásra a hetvenes években a szárazföldi hadsereg parancsnoki és törzsmunka grafikonjai. Eredményességüket igazolja, hogy a NATO-hoz csatlakozásig érvényben voltak.

A XXI. századra kidolgozódott a skála-független hálózatok elmélete. Albert-László Barabási magyar származású kutató és csoportja az interneten folytatott kommunikációt tanulmányozva jutott el a nem irányított (pók nélküli) háló topológiájának feltérképezéséhez. A skála-független háló topológiája hatványfüggvényekkel leírható, modellezhető és a kutatások arra engednek következtetni, hogy alkalmas az élő komplex rendszerek leírására. Barabási felfedezése szenzációs önszerveződő komplex hálózati struktúra. „Ha hiszik, ha nem, a fizikusok, biológusok, ökológusok, anyagtudományi kutatók, matematikusok vagy akár közgazdászok tényleg bármit is vizsgáltak a nyolcvanas és kilencvenes években, ha az önszerveződés uralta a vizsgált folyamatot, akkor hatványfüggvényekkel és az univerzalitással találták magukat szemben.”⁶ „... az önszerveződés színes és elemzési módszerekben gazdag világának középpontjába állította a komplex hálózatokat.”⁷

A parancsstruktúra ellene hat az önszerveződés uralta folyamatok kutatásának, a bolognai folyamat pedig önszerveződés vezérelte folyamatokat igényel. Feltéhetően napjainkban a NATO-ban már szimulációs fázisban van a parancsnoki és törzsmunka olyan rendjének kialakítása, melyben a vezetői és a szaktudás fázisátalakuláson megy keresztül, és a megszületik az a tervezési és irányítási rendszer, mely a nemzetközi haderő teljes tudását adott időben és helyen hasznosítani képes. (Fázisátalakulásnak nevezik, ha az adott folyamatban állapotváltozás jön létre, a rendezett-sége szinkronban került a környezetével.)

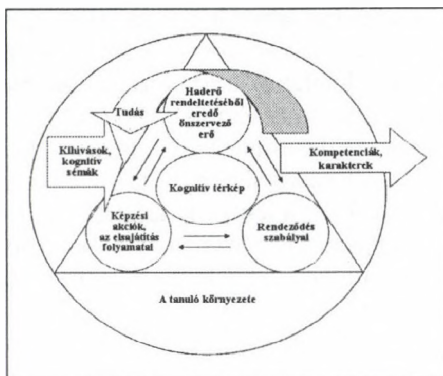
A tanulás komplex rendszermodellje

A 3. ábra egy olyan modell absztrakt képét mutatja, melynek konkrét formája él a ZMNE képzési folyamataiban. Minden hallgató, minden tanár részese ennek a struktúrának, befolyásolja mind az elvi, mind a gyakorlati munkájuk sikerét. A modell szerkesztésénél abból indultam ki, a „való világ”, – a társadalom és a természet – a tárgyiasult formái „végzik a dolgukat”, ezáltal önszervező erőt kölcsönöznek a tanulni

6 Ua. 110. o.

7 Behálózva Magyar Könyvklub 2003. 106. o.

akaróknak. Kölcsönöznek mindazoknak, akik részesei a haderőnek, az a céljuk, hogy elméjükben létrejöjjön a műveletek végrehajtáshoz szükséges tudás és akarat. Ez a struktúra is önfejlesztő, hiszen a létrejött tudás visszacsatolódik. A tanulás rendszere abban komplexebb az előzőknél, hogy a tudás rendeződési szabályait az elsajátítási folyamatok közvetlenül is alakítják. A modell alkalmas gondolati modellezésre is. A modell legfontosabb eleme a kognitív térkép.

A tanulás rendszerének belső környezete a világ komplex tudásának skála-független hálózata. Előzőekben már volt szó arról, hogy az emberiség tudása a hordozókban, kognitív sémák formájában van jelen. Az emberek elméjében, könyvekben, média eszközeiben, interneten, a technikai eszközökben, építményekben és még sok más dologban, vagyis kultúrában tárolódnak. Tekintve, hogy ez a tudásháttér a skála-független hálózat elvei szerint épül fel, a tanulási folyamatrendszer minőségét a tanárok, a hallgatók kognitív térképei által közvetített tudás határozza meg. Ez a felület köti össze a tanulás folyamatát a tudásháttérrel.

Befejezésül, a hozzászólással az volt a célom, hogy bemutassam: a tudomány új elméletei felhasználásával *lehetőség van a haderő műveleti rendszereinek modellezésére*. Az új elvek – a rendszerelmélet ellentmondásmentes módszereivel szemben –, több egymással ellentétben álló struktúrából felépülő rendszer modellezésére alkalmasak. Kezdetben a modellen gondolati kísérleteket szükséges elvégezni, összegyűjteni, rendezni egy-egy konkrét műveletet leíró fogalmakat és a fogalmakhoz kapcsolható paramétereket. A rendezett fogalmak és paraméterek ismeretében vizsgálható, hogy a rendezett műveleti folyamat létrejöttéhez az egyes struktúrák működése milyen emberi viselkedési mintákat igényel. A viselkedési minták ismeretében lehetőség van a három struktúra közös mintáinak meghatározásához. Az adatok birtokában és a megfelelő program kidolgozása után számítógépen már szimulálható az adott műveletet. A modellezés elvégezhető a tisztképzésre is, ahhoz szolgálat kiindulási feltételeket Szabó János professzor SWOP modellje.⁸

Még egy gondolatot, egyetértek Dr. Vadai Ágnes államtitkár asszony észrevételével „*még több gyakorlati elem gazdagítsa az elmélet olykor szép, de gyakran kivitelezhetetlen elképzeléseit.*”⁹ Csak kiegészíteném: az elmélet legyen jövőbe mutató, a gyakorlat ne húzzon a múltba, akkor lesznek nemcsak szépek, hasznosak is az elméletek, ha a kognitív térképünkön az elméleti és a gyakorlati tudás megismeréséhez ott vannak az utak.

⁸ Hadtudomány 2007/2

⁹ Zrínyi: átalakuló struktúra, megújuló tisztképzés 2007.10.10.
www.honvedelem.hu/hirek/hazai_hirek/hef-hirek0321

Zárszó

Engedjék meg, hogy a Magyar Hadtudományi Társaság elnökeként néhány szóban összefoglaljam a legfontosabb, és a már megfogalmazható következtetéseket, tanulságokat.

Jó, tartalmas konferencián vehettünk részt, amelyet a Társaság a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel karöltve rendezett. Érdekes, megvitatásra és továbbgondolásra érdemes, számos új elemet tartalmazó, sok új információt nyújtó és gondolatébresztő előadást hallgathattunk meg. Ezt tartom rendezvényünk legfőbb eredményének.

Az előadások lefedték az egyetem szinte teljes tevékenységi körét a doktori képzéstől a nyelvoktatásig, az internet térhódításától a karok működéséig. Azt mondhatjuk, jó keresztmetszetet kaptunk az egyetem pillanatnyi helyzetéről, és néhány vonatkozásban bepillantást nyerhettünk az intézmény perspektíváiba is.

Nagyon tartalmas bevezető előadásoknak voltunk fültanúi: Dr. Vadai Ágnes államtitkár a Honvédelmi Minisztérium álláspontját ismertette, Dr. Manherz Károly szakállamtitkár a felsőoktatás reformjának helyzetét vázolta, Palásti Ferenc dandártábornok pedig a tisztképzéssel kapcsolatos elvárásokat tekintette át. Ismételten köszönetet mondok azért, hogy felkérésünket elfogadták, megtisztelték konferenciánkat jelenlétükkel.

Egy másik pozitívum, hogy a hallgatóság soraiban számosan megjelentek (ha csak rövid időre is) a fiatal generáció tagjai, az egyetem hallgatóinak képviseletében. Ez mindenképpen biztató a jövőre nézve.

Megismétlem azt a tájékoztatást, amelyet a konferencia megnyitása kapcsán elmondtam: az egész rendezvény anyaga szerkesztett formában meg fog jelenni a Hadtudomány ez évi 4. számában, az idő hiányában el nem mondott, de írásban leadott hozzászólásokat is beleértve.

Megköszönöm a konferencia résztvevőinek aktivitását, az együttműködő szervezet képviselőinek segítőkészségét. A konferenciát bezárom, mindenkinek jó pihenést kívánok.

*Dr. Nagy László
az MHTT elnöke*

Fényképek a konferenciáról

Dr. Nagy László, az MHTT elnöke köszönti a résztvevőket

A konferencia hallgatóinak egy csoportja

Dr. Vadai Ágnes

Dr. Manherz Károly

Palásti Ferenc

Siposné dr. Kecskeméthy Klára

Prof. Szendy István

Dr. Ujj András

Prof. Harai Dénes

Dr. Szegedi Péter

Kovácsné dr. Nábrádi Márta

Bakos Klára

Mézes István

Szabóné dr. Szalánczi Erika,
a konferencia szervezőbizottságának elnöke

A Magyar Hadtudományi Társaság 2007. évi kitüntetettjei

Tanárky Sándor-díjat kapott:

*Dr. Padányi József
mk. ezredes*

Padányi József 1959-ben született Salgótarjánban. Az általános és középiskolai tanulmányai befejezése után 1981-ben üzemmérnöki diplomát szerzett a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, majd elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiát.

Hivatásos tiszti pályáját szakaszparancsnokként kezdte, majd több közbeeső beosztást is ellátva, dandárparancsnok-helyettesi beosztásban szolgált. Jelenleg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem intézményfejlesztési programvezetője, emellett oktat az egyetem mindkét karán.

Szakmai és idegen nyelvi ismereteit az Egyesült Államokban, Hollandiában és Angliában bővítette tovább. Két évet szolgált Bosz-

nia-Hercegovinában (1997–1999) az SFOR-misszióban, ahol különböző vezetői beosztásokat látott el.

Kiterjedt, eredményes és elismert, személyes és közéleti tudományos tevékenységet folytat, több tudományos testület (bizottság, tanács, kutatócsoport) tagja, titkára, elnöke. Kutatási területe a műszaki támogatás, a békétámogató műveletek elmélete és gyakorlata, valamint a katasztrófák megelőzése és a következmények felszámolása. Ebből a témakörből írta és védte meg: 1995-ben a kandidátusi, 2007-ben az MTA doktori értekezését.

Tudományos munkájának fontosabb mutatói: több mint 120 publikáció (ebből 24 idegen nyelven, 9 országban), 20 díjazott pályázat, 7 jegyzet. A tudományos minősítés rendszerében témavezetőként, habilitációs és doktori eljárásokban – bírálóként, bizottsági tagként – aktív közreműködő. Eredményes tudományos és közéleti tevékenységét három tudományos ösztöndíj fémjelzi.

Eredményes kutatómunkája, kiterjedt közéleti tudományos tevékenysége és a Társaságban korábban tagként, az utóbbi két választási ciklusban alelnökként, a Hadtudomány Szerkesztőbizottságának elnökeként végzett munkája elismeréseként az MHTT elnöksége Tanárky Sándor-díjban részesítette.

Korponay János-díjat kapott:

Dr. Német József
főelőadó

Dr. Német József 1976. október 11-én született Szombathelyen. A ZMNE Hadtudományi Karán 2003-ban szerzett biztonság és védelempolitikai szakértői diplomát kitűnő minősítéssel.

Egyetemi tanulmányai alatt, 1998-tól kezdődően tevékenyen részt vett az intézmény tudományos életének (előadások és konferenciák) és a hallgatók tudományos te-

vékenységének szervezésében. Az egyetemi tanulmányai befejezése után az egyetem Külkapcsolatok Irodáján dolgozik főelőadóként. Levelező doktorandusz hallgatóként kezdeményezésére alakult meg a ZMNE Biztonságpolitikai Szakkollégiuma, amely vezetésével segítséget nyújtott a Társaság rendezvényeinek szervezésében. 2003 nyarán létrehozta a www.biztonsagpolitika.hu weboldalt.

2005/6-os tanévben a Virginiai Katonai Intézetben vendégoktatói és kutatói tevékenységet folytatott, amelynek eredményeként ez év februárjában sikerrel védte meg a transzatlanti vitáról írt doktori értekezését. 2007 márciusától a Katasztrófavédelmi Tudományos Egyesület elnökhelyettese.

Németh József eddigi tudományos eredményei és a Társaság szervezeti életében, különösen a fiatalok tudományos munkába való bevonásában nyújtott segítsége elismeréseként az MHTT elnöksége *Korponay János-díj*-ban részesítette.

Életműdíjat kapott:

Dr. Hajma Lajos
nyá. ezredes

Dr. Hajma Lajos nyá. ezredes a Magyar Hadtudományi Társaság alapító tagja. 1993–1995 között a Társaság Felügyelő Bizottságának tagja, 1997-től 2001-ig elnökhelyettes, majd a Biztonságpolitikai Szakosztály elnöke, jelenleg a Kiss Károly Klub, Biztonságpolitikai

Szakosztály tagja. Hivatásos szolgálata és nyugállományba vonulása után a hadtudományi, biztonságpolitikai és stratégiai kérdések (témák) elismert kutatója, számos cikke, több könyve, pályaműve fémjelzi tudományos munkájának eredményeit.

Idén töltötte be 80. életévét. Ez alkalomból az MHTT elnöksége tudományos kutatómunkája és a Társaság életében kifejtett aktív tevékenysége elismeréseként *Életműdíj*-ban részesítette.

ABSTRACT

The Association of Hungarian Military Science organised, in cooperation with the Ministry of Defence (MoD), Miklós Zrínyi National Defence University (MZNDU) and Ministry of Education and Culture (MoEC), 10. October, 2007, on the eve of the Celebration of Hungarian Science a conference titled „Situation and perspectives of the national military higher education and the attributes of officer cadets' education”.

At the conference the most competent presenters of MoD (Defence Staff), MoEC and the university widely analysed the situation of military higher and officer cadet's education, presented the main possibilities of their development, basic theoretical issues of subject topic, raised problems and their solutions.

In this volume we publish the whole documentation of the conference, twelve presentations and five comments not presented at the conference, but filed in a written form.

The published topics are:

Ágnes Vadai represented the situation of military higher education and the conceptions of MoD on the most important activities.

Károly Manherz presented a broad picture of the innovation of Hungarian higher education, inclusive of the possibilities of modern function of MZNDU.

Ferenc Palásti talked about the requirements for future officers and of the officer cadets' education.

Klára Kecskeméthy analysed the perspectives of MZNDU and the relations between NATO and national military higher education.

András Ujj reviewed the situation of military higher education and PhD education.

Presentations on the more particular tasks of different areas of education at the university were also high of interest:

István Szendy presented the executive training of the Military Science Faculty.

Péter Szegedi informed on the training and research strategy of the Engineer Faculty.

Dénes Harai briefed about the education of social and humane sciences.

Klára Bakos talked about the important role of the central library.

Márta Nábrádi presented the new system of foreign language training.

István Mézes informed on the new IT background of university education.

Discussants rounded the presentations off according to their professional backgrounds and in some cases made also critical remarks about them.

K Ö S Z Ö N E T

tagságunk tagjainak és támogatóinak, hogy 2007-ben a személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásával támogatták társaságunkat. A 2006. évi bevallások alapján az APEH 151 880 forintot utalt át az MHTT részére. Ezt az összeget a pályamunkák díjazására és a folyóirat előállítására fordítottuk.

Az MHTT Elnöksége nevében céljaink megvalósításához nyújtott támogatásukat Tisztelettel megköszönöm.

Dr. Nagy László
elnök

T Á J É K O Z T A T Ó

a tagsági díj összegéről és annak befizetéséről

Az MHTT 2006. március 31-ei küldöttgyűlésének 5/2006. számú határozata alapján az éves tagdíj:

- a Társaság aktív tagjainak 3000 Ft
- nyugdíjas és egyetemi hallgató tagjainak 1500 Ft

Az MHTT Elnöksége kéri a Társaság tagjait, hogy 2008. április 30-ig fizessék be a 2008. évi tagdíjat!

Akik rendezik tagdíjukat, a Hadtudomány című folyóirat 2008. évi számaint térítésmentesen megkapják. A tagdíjat a megküldött vagy a szakosztályoknak kiadott készpénz-átutalási megbízáson kérjük feladni.

A tagdíj befizetésével és a belépéssel kapcsolatos kérdéseivel forduljon az MHTT Titkárságához.

1101 Budapest X., Hungária krt. 9–11.
Levélcím: 1521 Budapest, Pf.: 15.
Telefon: 432-9000/29-684 mellék